

« L' acte authentique et l' institution notariale constituent des rouages essentiels pour garantir la liberté, la sécurité et la Justice dans un Etat moderne. »

(U.I.N.)

«Το τεκμήριο γνωσιότητας του συμβολαιογραφικού εγγράφου και ο συμβολαιογραφικός θεσμός συνιστούν τους βασικούς άξονες για την εγγύηση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης σε ένα σύγχρονο κράτος.»

Παγκόσμια Ένωση Συμβολαιογραφίας

EDITORIAL	3
-----------------	---

ΕΠΩΝΥΜΩΣ

ΜΑΡΚΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΣ - Ομιλία στο Σύλλογο κατά την ημέρα της γιορτής (25 Οκτωβρίου) των Αγίων Μαρτύρων - νοταρίων	4
---	---

ΑΡΘΡΑ - ΜΕΛΕΤΕΣ

Υλοποιείται νέος στρατηγικός σχεδιασμός στο Εθνικό Κτηματολόγιο	6
Το νέο θεσμικό πλαίσιο για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	8
Μοναχική περιουσία	13
Δικαιοπραξίες στις παραμεθόριες περιοχές	14
Αναγνώριση αιθιοδαπών δικαστικών αποφάσεων σε θέματα οικογενειακού δικαίου	17
Η ελευθερία των συμβάσεων - Β' μέρος	19
Η σύνταξη περίληψης κατακυρωτικής έκθεσης στον πλειστηριασμό κινητών πραγμάτων	31

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

25ο Παγκόσμιο Συνέδριο Συμβολαιογράφων	32
--	----

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Η Αντίσταση της Θεσσαλονίκης κατά των Ναζί	36
ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ Στις ρίζες των Αλεξανδρινών και Βυζαντινών θαυμάτων	37
Η ιστορία της Ελληνικής γλώσσας	39
Οι περί Θεού και Ανθρώπου φιλοσοφικές αντιλήψεις του Αριστοτέλη - Β' μέρος	40

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Παναγιώτη Β. Λαδά «ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»	44
Στέφανου Κουτσιμανή «ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΡΟΣΟΣΤΑΛΙΔΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΘΗΚΕΣ ΤΩΝ ΕΔΩ ΚΑΙ 2000 ΧΡΟΝΙΑ»	46

Ο Νοτάριος εύχεται στους πολυπληθείς αναγνώστες του καλή δικαστική σαιζόν.

Το φθινοπωρινό τεύχος κατακλύζεται από επιστημονικές συναντήσεις και επετείους.

Από Θεού άρξασθαι, γι' αυτό ξεκινούμε με την ομιλία που εκφωνήθηκε κατά την ημέρα του εορτασμού των προστατευτών μας αγίων Μαρκιανού και Μαρτυρίου. Η ομιλία της κας Ζώτα ήταν ένα υπέροχο κείμενο, θεολογικό, ιστορικό, κοινωνιολογικό και μεταφυσικό. Ο συνδυασμός όλων αυτών των ιδιοτήτων έδωσε τόσο στην ομιλία όσο και στην επέτειο την ίδια, πραγματικά, μια άλλη διάσταση. Με τη βοήθεια της χορωδίας μας, μέσα από ύμνους εκκλησιαστικούς και πατριωτικούς θούριους (όπως το ανεπανάληπτο «Παιδιά, της Ελλάδας, παιδιά») λόγω και της 28ης Οκτωβρίου, για λίγο νιώσαμε μια γλυκιά μαγεία να μας τυλίγει.

Στην αρχή του Οκτώβρη είχαμε το Παγκόσμιο Συνέδριο της Συμβολαιογραφίας στη Μαδρίτη της Ισπανίας. Η κα Παπακυριάκου θα μας μεταφέρει στον κόσμο του συνεδρίου και θα μας δώσει μια γενική εικόνα.

Το Νοέμβριο έχουμε στη Θεσσαλονίκη πρώτα, (8 Νοεμβρίου), και στην Αθήνα την επόμενη μέρα, την επιστημονική ημερίδα του I.R.E.N.E., του γνωστού μας Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Συμβολαιογραφικών Μελετών και Ερευνών.

Το θέμα αφορά τις διεθνείς κληρονομίες και τη φορολογία τους. Θα έχουμε εισηγητές από εννέα (9) συνολικά χώρες που θα καταθέσουν τις γνώσεις τους και την εμπειρία τους. Η παρουσία τους φυσικά θα γίνει στο επόμενο τεύχος.

Το τεύχος περιέχει επίσης αξιολογότατες επιστημονικές παρουσιάσεις και αναθέσεις, που άπτονται βέβαια των ενδιαφερόντων όλων των νομικών, κυρίως όμως με κάποιο προσανατολισμό διαμόρφωσης συμβολαιογραφικού δικαίου. Είναι κάτι για το οποίο πασχίζουμε αδιάλειπτα, η καταγραφή δηλαδή των επιστημονικών ζητημάτων της συμβολαιογραφίας, που διαμορφώνουν το δικό της προσωπικό δίκαιο.

Οι ιστορικές, τέλος, φιλοσοφικές και άλλες, όπως γηωσσικές, έρευνες, προσδίδουν στο περιοδικό τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του, που δείχνει άλλωστε και τα πολυσχιδή ενδιαφέροντα του συμβολαιογραφικού κόσμου.

Μαρκιανός και Μαρτύριος

Ομιλία στο Σύλλογο
κατά την ημέρα της γιορτής (25 Οκτωβρίου)
των Αγίων Μαρτύρων - νοταρίων

Και σήμερα όπως πάντα, κατανυκτική ήταν η ατμόσφαιρα, που δημιουργήθηκε στον Ι.Ν. της του Θεού Σοφίας, με την ευλογημένη συμμετοχή μας, στη Θ. Λειτουργία, εις ανάμνηση των προστατών μας, αγίων Νοταρίων Μαρκιανού και Μαρτυρίου.

Στον Όρθρο της ευσήμου ημέρας των αγίων μας, ο αναγνώστης διάβασε αργά τον Συναξαριστή:

«Τη 25η του μηνός Οκτωβρίου μνήμην ποιούμεθα των εν αγίοις ημών μαρτύρων Νοταρίων Μαρκιανού και Μαρτυρίου ξίφει τελειοθέντων εν έτει 343».

Σ' αυτούς τους μύστες της πίστεως και της σοφίας, θα περιστραφεί ο πλόγος μας. Όμως, θα ήταν παράλληλη αν εκ προοιμίου δεν γινόταν αναφορά και σε ένα άλλο πρόσωπο, που συνετέλεσε καθοριστικά στη διαμόρφωση της πνευματικής προόδου και καταξίωσης των αγίων μας. Γράφει σχετικά ο υμνογράφος:

«Σοφοτάτων ώφθητε δογμάτων οπαδοί, Παύλου θείου ιερουργού ού, τους τρόπους Μάρτυρες εκτιμοσάμενοι, καρτερικώς ηθλήσατε και νομίμως κατεστέφθητε».

Επειδή ο χρόνος είναι περιορισμένος, σ' αυτά τα τρία πρόσωπα θα περιστραφεί σήμερα η ομιλία μας. Στις περασμένες επετείους είχαμε την ευτυχία να ακούσουμε βαρυσήμαντους πανηγυρικούς λόγους με ιστορική και επιστημονική τεκμηρίωση από αναγνωρισμένους στον κλάδο μας συναδέλφους που μίλησαν με λεπτομέρεια για τους Ιερομνήμονες, τους Επιστάτες, τους Θεματοφύλακες, τους Οξυγράφους, τους Υπογραφείς, τους Νοταρίους, από τον 11ο π.Χ. αιώνα για να φθάσουμε ως τις Νεαρές του Ιουστινιανού όπου προσδιορίζεται ο Συμβολαιογράφος ως ένας εξειδικευμένος επαγγελματίας, με νομικές γνώσεις, τον Ολοκληρωμένο Κώδικα που αναφέρεται στο Επαρχιακό Βιβλίο του

Λέοντα Σοφού, τους Πατριαρχικούς Παλατίνους με τα κρυπτογραφικά τους σύμβολα, ως τα χρόνια της Αναγέννησης και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Το περιεχόμενο της σημερινής ομιλίας θα βασισθεί πάνω στον υμνολογικό θησαυρό της επετείου ημέρας των Νοταρίων Αγίων Προστατών μας.

Για να ευαισθητοποιηθούμε πλίγο με την υμνολογική γλώσσα παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα αμετάφραστα, καταληπτά ως προς το νόημα, για να κερδίσουμε χρόνο για τους σχολιασμούς και τις παρατηρήσεις.

«Ρήμασι ποιμένος θεοσόφου, σοφοί ακολουθούντες την ορθόδοξην πίστιν τηρείτε, Μαρκιανέ και θείε Μαρτύριε, υπέρ της εσφαγιάσθητε». Ωδή στ' δ' Ήχος.

«Του Παύλου του σοφού, θεηγόροι δειχθέντες οπαδοί και φοιτηταί... ξίφεσι την θητεία την πλημμύρα του αίματος Αθλοφόροι, την γνην πγιάσατε» Κάθισμα Ήχος γ'

«Οι νοεροί της Εκκλησίας Φωστήρες Μαρκιανός και Μαρτύριος τω θυρεώ της πίστεως, τας αιρέσεις τρεψάμενοι, Ορθοδοξίας φωτί τον κόσμον καταφαίρουναν. Παύλω δε πειθαρχούντες ισαποστόλω ποιμένι και διδασκάλω...» Δοξαστικό Ήχος γ'

Σε ένα άλλο τροπάριο που χαρακτηρίζεται ως Εξαποστειλάριο στην υμνογραφία θεωρεί τους Αγίους μας πανσόφους που κατατρόπωσαν «το έκφυλο και μανιώδες δόγμα του Αρείου».

Ας δούμε όμως, ποιος ήταν αυτός ο Παύλος που χαρακτηρίζεται από τον υμνογράφο, «ως ποιμένας θεόσοφος» που ως ήπιος τηλαυγής φώτιζε τις καρδιές των φοιτητών του, Μαρκιανού και Μαρτυρίου.

Ο δάσκαλός τους Παύλος τυχαίνει να είναι συντοπίτης μας. Γεννήθηκε στην Θεσσαλονίκη μεταξύ του 260-262 μ.Χ. Θεωρείται ένας από τους κορυφαίους νεοκλησιακούς φιλοσόφους. Στο μεγάλο διωγμό του Διοκλητιανού το 305 μ.Χ. δεκάδες χιλιάδες χριστιανών «εν φόνω μαχαίραις απέθανον» άλλοι εδιώκθησαν «πλανόμενοι εν όρεσι και σπιλαίοις και ταῖς οπαῖς της γῆς».

Μέσα σε μια τέτοια οπή (κατακόμβη) της Θεσσαλονίκης ο Παύλος έζησε για δύο περίπου χρόνια. Το 336 μ.Χ. εκλέγεται Α' Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

Εξορίζεται τρεις φορές αιλυσοδεμένος από φιλοαρειανούς αυτοκράτορες τον Κωνστάντιο τον Β' και Κώνσταντα, στον Πόντο, την Μεσοποταμία και την Καππαδοκία, όπου και στραγγαλίζεται από οπαδούς του Αρείου το 350 μ.Χ. Η Εκκλησία τον ανακήρυξε άγιο και η μνήμη του γιορτάζεται στις 6 Νοεμβρίου.

Αν οι Νοτάριοι Μαρκιανός και Μαρτύριος, ήταν απλά και μόνο επαγγελματίες Συμβολαιογράφοι της εποχής των, ασφαλώς σήμερα δεν θα μιλούσαμε γι' αυτούς, για τον απλό και μόνο λόγο, επειδή δεν θα τους γνωρίζαμε.

Οι προστάτες μας Άγιοι, πέρα από τις επαγγελματικές τους γνώσεις ως Νοτάριοι, διακρίθηκαν για την πλούσια εγκληματική, θεολογική, φιλολογική και φιλοσοφική μόρφωσή τους, σε μια εποχή που η Εκκλησία περνούσε το Χρυσό Αιώνα της.

Είναι ο Χρυσός αιώνας που έχουμε το πάντρεμα της θεολογίας και της κλασικής φιλοσοφίας, όπου η κλασική φιλοσοφία γίνεται το πιο εκλεπτυσμένο όργανο για την κατά πάντα ηπετή διατύπωση των δογμάτων και της μυστικής θεολογίας. Για να εκτιμήσουμε τον ορθό λόγο των αγίων Νοταρίων και την διαχρονική απήκοσή τους μέχρι των ημερών μας, κρίνουμε απαραίτητο να παρουσιάσουμε τρία αποσπασματικά κείμενά τους μεταφρασμένα. Το πρώτο κάνει λόγο για την υπακοή και έχει σχέση με την ψυχολογία. Το δεύτερο περί κοινωνίας και το τρίτο ασκούεται με την κριτική στην φιλοσοφία του Πλωτίνου.

1ον Περί Υπακοής

Η υπακοή δεν είναι κάποιο καιρικό στοιχείο της ζωής, αλλά ουσιαστική συνιστώσα. Πρόκειται για το εθελούσιο ακούμπισμα, ενός αδυνάτου μέλους, σ' ένα δυνατότερο μέλος.

Η υπακοή βοηθά την πνευματική ωρίμανση και δεν είναι καρπός οποιουδήποτε ακόπου εραστεχνισμού.

Αιώνες αργότερα διατυπώνονται οι ίδιες απόψεις από τον μεγάλο ψυχολόγο Jung που δείχνει πόσο σύγχρονοι ήταν οι άγιοι μας.

2ον Περί κοινωνίας

Η ομαδική συνύπαρξη δεν εξαφανίζει την αυτόνομη ελεύθερη ύπαρξη, δεν εξαφανίζει την ατομικότητα.

Έτσι, παρά την αιληπτεξάρτηση των μελών μιας κοινωνίας, το καθένα έχει ελεύθερη και ξεχωριστή προσωπικότητα, την οποίας την αυτόνομη αξία καλείται συνεχώς να αποδεικνύει. Ο υπερβολικός ατομικισμός είναι μια αιλιθοτριωμένη κοινωνική διαστροφή, που εκδηλώνεται με έντονο και ζωηρό ενδιαφέρον και δραστηριότητα για το Εγώ.

Τα άτομα αυτά για να ικανοποιήσουν το ακόρεστο πάθος της προβολής του Εγώ τους, προσπαθούν να βρούν ξένα αναστηλώματα, υποσκάπτοντας έτσι ανεπανόρθωτα το κοινωνι-

κό οικοδόμημα.

Και σήμερα Ψυχολόγοι και Κοινωνιολόγοι τα ίδια φρονούν.

3ον Κριτική στη Φιλοσοφία του Πλωτίνου

Κάνοντας οι Άγιοι μας την κριτική τους στη φιλοσοφία του Πλωτίνου, ο οποίος έζησε τον 3ο π.Χ. αιώνα, αποφαίνονται ότι η φιλοσοφία του αποτελεί υπέρβαση τόσο της Πλατωνικής όσο και της Αριστοτελικής φιλοσοφίας.

Κι αυτό συμβαίνει, γιατί από το ένα μέρος αίρεται η πλατωνική διαρκία και από το άλλο η «εκκοσμικευμένη» μεταφυσική του Αριστοτέλη. Στον Πλωτίνο αποκτά υπερβατική διάσταση. Ο Πλωτίνος συλλαμβάνει το ενιαίο του κόσμου και της ζωής και συνάμα εξαίρει τη μεταφυσική μοίρα του ανθρώπου. Η διάρθρωση της πραγματικότητας αποτελείται από το Έν, το Νου, την Ψυχή, τη Φύση και την Ύλη.

Οι απόψεις αυτές, συμπίπτουν σήμερα με την Μπερξονική φιλοσοφία.

Όταν διαβάζει κανείς τα Συναξάρια βρίσκεται μπροστά σε μια εικόνα που επαναλαμβάνεται σταθερά και σχεδόν αμείλικτα.

Είναι το μαρτύριο. Οι Μαρκιανός και Μαρτύριος είναι Άγιοι και Μάρτυρες.

Την ώρα του μαρτυρίου έχουμε μπροστά μας δύο καταστάσεις ολόκληρες, ατόφιες και από την πλευρά του μάρτυρα και από την πλευρά των δημίων. Η πραγματικότητα είναι ορθάνοικτη και από την μεριά της αγιότητας και από την πλευρά της αγριότητας. Δεν υπάρχουν μισόλιγα, υπεκφυγές, ψευλίσματα, μικρότητες.

Ο κόσμος διεισδύει στο σώμα του μάρτυρα με κυρίαρχο στοιχείο του, το μέταλλο. Διεισδύει, το διαπερνά, το κομματίαζει το συνθίλθει το καίει. Αυτό το σώμα είναι ακέραιο και όσο προχωρεί το μαρτύριο, ακεραιώνεται περισσότερο. Σώζεται. Ενώνεται δηλαδή άρρηκτα σώμα, ψυχή και πνεύμα έτσι που το πνεύμα να κυριαρχεί. Γ' αυτό από μια στιγμή και πέρα το μάρτυρας δεν υποφέρει. Όσο μπαίνει μέσα του ο κόσμος, «μεταλλικώ τω τρόπω», τόσο εκείνος αδειάζει. Αδειάζει από το περιττό, υφίσταται την ανακαίνιση, αποκτά σώμα «εν ετέρᾳ μορφή».

Η συνάντηση του κόσμου με τον μάρτυρα είναι μια κολοσσιαία σύγκρουση υπίκων και μεγεθών.

Η σάστη του μάρτυρα την ώρα του μαρτυρίου έχει απερινότο βάθος, που δεν συλλαμβάνεται με την ήγικη.

Ο vous του μάρτυρα κινείται με την καρδιά, μια καρδιά αιλωμένη από τη Θεία Αγάπη και Παρουσία. Εκεί συναντίεται ο μάρτυρας με το Θεό. Και από αυτή τη συνέργεια απορρέει η «Καινή» ζωή.

Η ανθρώπινη υπόσταση μεταμορφώνεται σε δέσμη Φωτός. Ανακεφαλιώνοντας τα όσα ειπώθηκαν και όσα υπονοώντας δεν ειπώθηκαν αυτό και μόνο εμφαντικά πρέπει να τονιστεί.

Το μαρτύριο «των ξίφει τελειοθέντων» Μαρκιανού και Μαρτύριου, ήταν στάση ζωής, ήταν μνήμη θανάτου, γιατί είχαν την αίσθηση της ματαιότητας της ζωής και της φθοράς του χρόνου, γνώριζαν καλά τη διδαχή της ιστορίας που οδηγεί στην ειμευθερία που με τόση φιλοτιμία διακόνησαν.

Με τη διαχρονική θεολογική, φιλοσοφική και κριτική τους σκέψη, στέλνουν σε όλους εμάς «τους εφεπόμενους» πως είναι ανάγκη επιστροφής μας στην ηθική τάξη, μέσα στην οποία και μόνο, η ζωή μας νοματοδοτείται, μέσα στο χώρο της ιεράρχησης των αξιών.

Επί τέλους υλοποιείται νέος στρατηγικός σχεδιασμός στο Εθνικό Κτηματολόγιο.

Οι ενεργοί τίτλοι και τα προσκόμιμα στην ανάπτυξή του

Υστερα από δώδεκα χρόνια (12), από την έναρξη σύνταξης του κτηματολογίου, κατά την διάρκεια των οποίων, υλοποιήθηκε μόνο το 6% της υπό κτηματογράφηση έκτασης της χώρας, εδένεσε η πηγεσία του υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ, διαφοροποιημένη από την κληροδοτηθείσα λογική των Κυβερνήσεων του χθες, να μεταβάλει τακτική, σε κομβικό σημείο και ν' αποφασίσει, νέα σωστή θεμελίωση της κτηματογράφησης.

Οι ενεργοί τίτλοι ως νέα βάση

Εφ' εξής, οι νέες κτηματογραφήσεις, των εκατόν επτά (107) αστικών κέντρων, δεν θα στηρίζονται στις απλές δηλώσεις των πολιτών άρθρου 2 παρ. 1 ν. 2308/1995, αλλά στους ψηφιοποιουμένους ενεργούς τίτλους των υποθηκοφυλακείων. Επί τέλους, η κτηματογράφηση, θα εδράζεται, στη διαμορφωμένη ιστορική και νομική συνέχεια των εμπράγματων δικαιωμάτων, θα έχει γερά και όχι ξύλινα πόδια, με άμεσα αποτελέσματα, την ελαχιστοποίηση των Δικαστικών και Διοικητικών διεκδικήσεων, λαθών και αναμοχλεύσεων, και τον μετριασμό των ταθηπωριών των πολιτών.

Απομένει η διάταξη αυτή, που αμφισβήτησε τη νομιμότητα και θέτει σε πρώτη μοίρα την απλή δήλωση των πολιτών, τουλάχιστον στην θεωρητική της διατύπωση και σε δεύτερο το συμβόλαιο, την ισχύουσα νομιμότητα, τους καταγεγραμμένους ενεργούς τίτλους, για να υπορετήσει δήθεν τα δικαιώματα εκ χρησικτησίας, κατά την λογική των εμπνευστών της, να τροποποιηθεί, ώστε οι ενεργοί τίτλοι ν' αποτελούν την πρωταρχική και αναμφιθίτη πάση της κτηματογράφησης, να κατισχύουν, πάσης άπλητης απόδειξης και έναντι των οποίων, να μην επιτρέπεται ανταπόδειξη.

Αρωγός n COMISSION

Την στροφήν αυτήν, τη στήριξη δηλαδή της κτηματογράφησης στις ψηφιακές καταγραφές των υποθηκοφυλακείων, άνευ της οποίας δεν νοείται κατάρτιση ασφαλούς κτηματολογίου, υποστήριξε εξ αρχής και σταθερά, ως εξ αυτού ουκ άνευ, της χρηματοδότησης n COMISSION, από εποχής επιτρόπου κ. Μισέλ Μπαρνιέ (αρχές 2004) και συνεχίζει να υποστηρίζει ως σήμερα η Επίτροπος Hubner στο πρόγραμμα «δημιουργία ψηφιακών βάσεων δεδομένων των ενεργών τίτλων των υποθηκοφυλακείων» επισείουσα μάλιστα τον κίνδυνο να μην καταστεί δυνατή η χρηματοδότηση από το Γ' ΚΠΣ, προϋπολογισμού 42,4 εκατ. ευρώ, εάν δεν υλοποιηθεί μέχρι τέλους έτους 2008 (31-12-2008).

Δύο οι φάσεις της διαδικασίας κτηματογράφησης αντί μίας

Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, η Κτηματολόγιο Α.Ε., ύστερα από την έγκριση των τεχνικών προδιαγραφών του έργου «δημιουργία ψηφιακών βάσεων δεδομένων ενεργών τίτλων των υποθηκοφυλακείων των αστικών κέντρων», από τον Ο.Κ.Χ.Ε., κατά το άρθρο 1 Λ 8 ν. 3481/2006, σε συμφωνία με τις υπορε-

σίες της COMISSION, προκήρυξε διαγωνισμό για την ανάθεση δώδεκα (12) μελετών, μεταξύ των ενδιαφερομένων τεχνικών εταιριών, του μερικωτέρου αυτού έργου «ψηφιακές καταγραφές ενεργών τίτλων», που αποτελεί την πρώτη φάση της διαδικασίας κτηματογράφησης, και θα διασφαλίσει συγχρόνως την χρηματοδότηση της επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετά το πέρας της οποίας θα επικοινωθήσει η δεύτερη φάση, υλοποιούμενη, με τη διαδικασία συλλογής δηλώσεων ν.2308/1995, καταθέσεις συνοδευτικών Εγγράφων, υπόδειξη ακινήτων στο χάρτη, προσεγγιστική γεωαναφορά κ.λ.π.

Να παρατηρήσουμε εδώ **πρώτον** ότι το συνολικό έργο των 107 αστικών κέντρων, που εξαγγέλθηκε, δεν ακυρώνεται, ούτε υπάρχει κίνδυνος να οδηγήσει το κτηματολόγιο σε νέες περιπέτειες, όπως διατείνεται, η πρωτοβουλία του τεχνικού επιμελητηρίου της Ελλάδος (Τ.Ε.Ε.) και του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (Τ.Ε.Ε. τεύχος 10 2452/13-8-2007) αντιθέτως τίθεται σε ασφαλή τροχιά και όποια τυχόν καθυστέρηση είναι αμελητέα, μπροστά στο υπέρτατο αγαθό της **ασφαλέστερης θεμελίωσης του κτηματολογίου**. Τόνισα και άλλοτε ότι η παρέμβαση της παρούσης γενιάς, εξαντλείται στη σωστή θεμελίωση και μόνο, οι επερχόμενες θα δρέψουν τους καρπούς και να μην ξεχνάμε ότι πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, συνέτασσαν το κτηματολόγιο τους επί εκατό και πλέον χρόνια. Και **δεύτερον** ότι επειδή το μεγαλόπονο αυτό σχέδιο των 107 αστικών κέντρων αντιπροσωπεύει τα 2/3 της υπό κτηματογράφηση έκτασης της χώρας και εκατομμύρια Ελλήνων θα κινηθούν στα γραφεία κτηματογράφησης, θα πρότεινα να μελετηθεί καλά το θέμα, η προθεσμία τριμήνου να γίνει εξάμινο, και τα εκατομμύρια των Ελλήνων μία μόνο φορά να προσέλθουν και καταθέσουν δήλωση και τα έγγραφα, **δια τα καταγεγραμμένα δε στους ψηφιακούς ενεργούς τίτλους ακίνητα**, μόνο δήλωση ν' απαιτείται και κανένα άλλο έγγραφο, αφού υπάρχουν στα αρχεία του υποθηκοφυλακείου και τους συμβολαιογράφους.

Τα προσκόμματα στο κτηματολόγιο

Α) Δασικοί χάρτες – Δασολόγιο

Το Σύνταγμα του 1975 (άρθρο 24) επέβαλλε την υποχρέωση του Κράτους, να προστατεύει τα δάσοντας και δασικές εκτάσεις της χώρας, προστασία δε αυτών, δεν μπορεί να υπάρχει διάνευση καταγραφής. **Είναι η μόνη ασπίδα προστασίας**. Η καταγραφή και σύνταξη δασικών χαρτών, οφείλεται να προηγείται της σύνταξης του κτηματολογίου και να είναι ανεξάρτητοι αυτού, ώστε να εξασφαλίζεται, από πλευράς δασών, η απρόσκοπτης ανάπτυξη του κτηματολογίου, στο οποίο τελικά θα συμπεριλαμβάνονται και οι χάρτες, για ν' αποκτάται εκ της εγγραφής ο τίτλος κυριότητος.

Και όμως το 1995 ξεκίνησε το κτηματολόγιο, χωρίς να προηγηθεί η καταγραφή των δασών και δασικών εκτάσεων. Τελευταία επιχειρήθηκε με τον ν. 3208/2003 α) η σύνταξη δασικών χαρτών και δασολόγιου, με διαφορετικούς όρους, σε σχέση με τους προηγούμενους δασικούς νόμους, και β) η αύξηση των αποχαρακτηρισθομένων δασικών εκτάσεων και ως εκ τούτου προσεβλήθη στο Σ.Ε., δεν εφαρμόσθηκε, συμπαρέσυρε δε και τους δασικούς χάρτες.

Πάντως η διαδικασία, πράξεων χαρακτηρισμού δημιουργεί

ανασφάλεια και καταπόνηση στους πολίτες ενώ δεν διασφαλίζει την περιουσία του δημοσίου. Η έλλειψη των δασικών χαρτών δεν μπορεί να παρατείνεται άλλο, διότι εκτός τούτων εμποδίζει και την πρόοδο του κτηματολογίου.

Τελικά, αρχές Σεπτεμβρίου 2007, οι υπουργοί ΠΕΧΩΔΕ κ. Σουφλίας και αγροτικής ανάπτυξης κ. Μπασιάκος, υπέγραψαν κοινή υπουργική απόφαση, με την οποίαν καθορίζονται οι τεχνικές προδιαγραφές που θα διέπουν, την κατάρτιση των δασικών χαρτών, για δάσοντας και δασικές εκτάσεις, εκτός σχεδίου πόλεως, με χρονιμοποίηση αεροφωτογραφιών του 1945, 1960 ή και νεώτερες ή του 1975 γιατί όχι προσθέτω. Ο χρόνος των 32 και πλέον ετών, είναι υπεραρκετός για την εκκαθάριση των εκκρεμών εμπραγμάτων δικαιωμάτων, αφού το δίκαιο μας αναγνωρίζει την 20ετία. Έτσι, με την απόφαση αυτή των υπουργών **ανοίγει ο δρόμος, για τη σύνταξη των δασικών χαρτών**, μάλιστα με χρηματοδότηση 100.000.000 Ευρώ από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η εφαρμογή της όμως θα αρχίσει, εφ' όσον κριθεί από το Σ.Ε., αυτό το μήνα, η συνταγματικότητα του ν. 3208/2003, ώστε να ξεκαθαρισθεί **τι είναι δάσος και τι όχι** και ποιος νόμος ισχύει. Σύμφωνα με το νόμο αυτόν, **δάσος είναι, αν μία έκταση έχει δασοκάλυψη πάνω από 25%**. Αντίθετα κατά τον ν. 998/1989 δάσος είναι αν έχει δασοκάλυψη πάνω από 15%. Αν κριθεί συνταγματικός, όπως προτείνει ο εισηγητής, θα αποχαρακτηρισθούν εκτάσεις πολύ περισσότερες.

Β) Τα αυθαιρέτως κατεχόμενα του Δημοσίου και των ΟΤΑ

Και η μη ρύθμιση των χρόνιων αυτών προβλημάτων, αποτελεί άλλο μεγάλο σκόπελο δια την ανάπτυξη του κτηματολογίου. Επιχειρήθηκε επίσης με τον νόμο 3127/2003, με τον οποίον, αμφισβητήθηκε το τεκμήριον κυριότητος του Δημοσίου, η επίλυση των προβλημάτων αυτών, για να μπορέσει να προχωρήσει το κτηματολόγιο, όπως εδήλωσε στη συζήτηση στη βουλή η πρών υπουργός κ. Βάσω Παπανδρέου η εφαρμογή του όμως είναι προβληματική διότι προϋποθέτει διεκδικήσεις και προσφυγή στα δικαστήρια. Αντίθετα η άλλη λύση της εξαγοράς, που προκρίθηκε από το σχέδιο νόμου που προτείνει το Υπουργείο Οικονομικών (υφυπουργός τότε κ. Π. Δούκας) είναι η πιο ενδεδειγμένη. Πάντως και το μεγάλο αυτό χρόνιο πρόβλημα πρέπει να επιλυθεί, να προχωρήσει απρόσκοπτα το κτηματολόγιο και να παύσει το ροκάνισμα της περιουσίας του δημοσίου, η πληγή της πολιτείας και η ομηρία των πολιτών.

Μέτρα

Εάν τα προβλήματα αυτά, τεθούν σε πορεία αντιμετώπισής τους, το Κράτος, το οποίο συνετέλεσε στην μεγιστοποίηση, μη εφαρμόζοντας τους νόμους και αφήνοντας τους πολίτες να ελπίζουν σε τακτοποίησή τους, **οφείλει εφ' εξής να είναι άτεγκτο στην εφαρμογή των νόμων και συγκεκριμένα, σε περίπτωση α) πυρκαϊάς, άμεσος κήρυξης αναδαστέας όλης της καείσης έκτασης, όχι παράθυρα για αποχαρακτηρισμός, β) καταπάτησης, άμεσος κοινοποίηση πρωτοκόλλου αποβολής, γ) αυθαιρέτου δόμησης, άμεσος κατεδάφιση, σύμφωνα με το πνεύμα της πρόσφατης παρεμβάσεως του αντεισαγγελέως του Αρείου Πάγου κ. Κυρ. Καρούτσο και φυσικά κατάληπτος ενίσχυση των δασικών και πολεοδομικών υπηρεσιών.**

ΤΟ ΝΕΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΑΠΕ): Ο ΝΟΜΟΣ 3468/2006¹

Διάγραμμα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Α. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΕ.

Β. Ο ΝΟΜΟΣ 3468/2006.

1. Οι σκοποί του νόμου.

2. Οι βασικές ρυθμίσεις του νόμου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Η αύξηση της zήτησης για ηλεκτρική ενέργεια, αποτελεί ένα αναμφισβήτητο γεγονός σε παγκόσμιο επίπεδο. Η παροχή ηλεκτρικής ενέργειας έχει το χαρακτήρα της υπηρεσίας κοινής ωφέλειας και αποτελεί υποχρέωση του κράτους². Ωστόσο, οι ενεργειακές πηγές που χρησιμοποιούνται κυρίως σήμερα (ορυκτά καύσιμα κλπ.) δεν είναι ανεξάντλητες. Παράλληλα, ολοένα και πιο δυνατές γίνονται οι φωνές, οι οποίες προειδοποιούν για τους κινδύνους που συνεπάγεται για το περιβάλλον τόσο η χρήση ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας όσο και η εξάντληση των φυσικών πόρων της γης. Ειδικά οι κλιματικές αλλαγές και το φαινόμενο του θερμοκηπίου είναι ιδιαίτερα ανησυχητικές. Οι δύο αυτές παράμετροι της παγκόσμιας ενεργειακής πολι-

τικής φέρνουν στο προσκόνιο την ανάγκη για την προώθηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ).

Οι ΑΠΕ, όπως είναι η αιολική, η πιλιακή και η υδροηλεκτρική ενέργεια, η γεωθερμία κ.ά.³, παρουσιάζουν σε σχέση με τις πλειότερες συμβατικές πηγές ενέργειας (ορυκτά καύσιμα κλπ.) δύο σημαντικά πλεονεκτήματα: Πρώτον, είναι σχεδόν ανεξάντλητες παρά την όποια εκμετάλλευση τους και δεύτερον, δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον⁴. Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι ΑΠΕ αποτελούν ειδικότερη έκφανση της βιώσιμης ανάπτυξης αφού συνδυάζουν την προστασία του περιβάλλοντος με την παροχή ενός ζωτικού αγαθού για την οικονομική (και όχι μόνο) ανάπτυξη, την ενέργεια⁵.

Η διαπίστωση ότι η χρήση των ΑΠΕ αντί συμβατικών πηγών ενέργειας συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και γενικότερα στη βιώσιμη ανάπτυξη οδηγεί στην υιοθέτηση μίας σειράς νομοθετικών μέτρων και πρωτοβουλιών - σε εθνικό, κοινοτικό και διεθνές επίπεδο - για την προώθηση τους. Οι προγενέστερες σχετικές νομοθετικές και κανονιστικές ρυθμίσεις δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα ως προς την ανάπτυξη των ΑΠΕ στη χώρα μας. Ήδη με το νέο ν. 3468/2006 "Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαραγωγή Ηλεκτρισμού και

1. Οι βασικές σκέψεις της παρούσας εργασίας αντλούνται από τη μονογραφία μου με τίτλο «Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007.

2. Δ. Νίκα, Ενέργεια και περιβάλλον στην προοπτική της Ευρώπης, ΕλλΔνη 1996, σ. 1284 επ. (1284-1285).

3. Σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 2 § 2 του ν. 3468/2006, Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) θεωρούνται «Οι μη ορυκτές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η αιολική ενέργεια, η πιλιακή ενέργεια, η ενέργεια κυμάτων, η παλιρροϊκή ενέργεια, η βιομάζα, τα αέρια που εκλύονται από χώρους υγειονομικής ταφής και από εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού, τα βιοαέρια,

η γεωθερμική ενέργεια, η υδραυλική ενέργεια που αξιοποιείται από υδροηλεκτρικούς σταθμούς». Για τα οφέλη που προσφέρουν οι διάφορες μορφές ΑΠΕ βλ. Γ. Λυπιρίδη, Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η εναλλακτική τεχνολογία για ένα αειφόρο μέλλον, Νοέμβριος 2004, www.nomosphyscis.org.gr.

4. Μ. Παπαντώνη, Το δίκαιο της ενέργειας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σ. 225.

5. Βλ. μεταξύ άλλων Ε.-Α. Μαριά, Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας: οι προκλήσεις και τα διλήμματα, σε: Γ. Γιαννακούρου/ Γ. Κρεμπή/ Γλ. Σιούτη (επιμ.), Η εφαρμογή του Κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2007, σ. 305 επ. (307-308).

Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και λιοπέρα διατάξεις” (ΦΕΚ Α' 129/27.6.2006) θεσπίστηκε ένα νέο πλαισίο για την πρώθιση της παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και τη Συμπαραγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (ΣΗΘΥΑ).

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η συνοπτική παρουσίαση του νέου νομοθετικού πλαισίου που διέπει την παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, ήτοι των ρυθμίσεων του ν. 3468/2006 (υπό Β), αλλά και των σχετικών προβλέψεων που απορρέουν από τη συνταγματική αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και το κοινοτικό δίκαιο (υπό Α).

A. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΕ.

Το Σύνταγμα δεν περιλαμβάνει διατάξεις που αναφέρονται άμεσα στην ενέργεια, ούτε βέβαια διατάξεις που αναφέρονται ειδικότερα στις ΑΠΕ. Ωστόσο, περιλαμβάνει διατάξεις που αναφέρονται στην προστασία του περιβάλλοντος, η οποία σχετίζεται άμεσα με τις ΑΠΕ, και διατάξεις που αναφέρονται στην υποχρέωση του κράτους για αξιοποίηση του εθνικού πλούτου, στον οποίο περιλαμβάνονται και οι πηγές ενέργειας.

Η βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί το σημείο αναφοράς σε κάθε συζήτηση για την προστασία του περιβάλλοντος και για την οικονομική ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο. Για την διάπλαση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης απληπλεπιδρούν οικολογικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες. Ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης διατυπώθηκε από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (γνωστή και ως «Επιτροπή Brundtland»)⁶ και υιοθετήθηκε από την Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του Ρίου το 1992⁷, και μπορεί να αποδοθεί περίπου ως εξής: «Η βιώσιμη ανάπτυξη ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενεάς, χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες και να επιπλέγουν τον δικό τους τρόπο ζωής»⁸.

6. Στα πλαίσια της έκθεσης “Our Common Future” το 1987.
7. Βλ. ενδεικτ. Π. Γρηγορίου/Γ. Σαμιώτη/Γ. Τσάλτα, Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη. Νομική και θεσμική διάσταση, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993, σ. 29 επ..
8. Για την αρχή της βιώσιμης (ή αειφόρου ή διπνεκούς) ανάπτυξης, βλ. από την πλούσια βιβλιογραφία, μεταξύ άλλων, Γ. Τσάλτα, Η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης: από το διεθνές και το κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος στο άρθρο 24 του Συντάγματος, σε: Γ. Γιαννακούρου/Γ. Κρεμπή/Γ. Σιούτη (επιμ.), Η εφαρμογή του Κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2007, σ. 57-72, A.I. Τάχου, Δίκαιο προστασίας του περιβάλλοντος, 6η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2006, σ. 51, 76 επ., E. Κουτούπα - Ρεγκάκου, Δίκαιο του περιβάλλοντος, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2005, σ. 55 επ., Γ. Δελλή, Η «βιώσιμη ανάπτυξη», μεταξύ δικαιοπλασίας του δικαστή και μυθοπλασίας της θεωρίας, Τιμποκός Τόμος του Συμβουλίου της Επικρατείας - 75 χρόνια, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2005, σ. 1057επ., Γλ. Σι-

Από την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης το Συμβούλιο της Επικρατείας συνήγαγε ως προς το κράτος σχετική «*υποχρέωση σχεδιασμού και προγραμματισμού για την εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, ώστε να εξασφαλίζεται αφ' ενός μεν η μείωση των δυσμενών για το περιβάλλον επιπτώσεων και ο σεβασμός της φέρουσας ικανότητας της περιοχής στην οποία αναπτύσσεται η σχετική δραστηριότητα, αφ' ετέρου δε η ορθολογική και με φειδώ εκμετάλλευση των φυσικών πόρων*»⁹.

Η ενέργεια παίζει πρωταρχικό ρόλο για τη βιώσιμη ανάπτυξη¹⁰. Καμία ανάπτυξη δεν μπορεί να διασφαλιστεί χωρίς επάρκεια ενέργειας, κυρίως πλεκτρικής. Ταυτόχρονα όμως, τόσο η παραγωγή, όσο και η χρήση της ενέργειας μπορεί να χαρακτηριστεί βιώσιμη, εφόσον, αφενός, εξασφαλίζει την επάρκεια των πηγών ενέργειας, και αφετέρου, περιορίζει τις δυσμενείς επιπτώσεις για το περιβάλλον¹¹.

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, η σημασία της παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ είναι κάτι παραπάνω από προφανής για την προστασία του περιβάλλοντος¹². Συνοπτικά μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής οφέλη από τη χρήση των ΑΠΕ: Μείωση της εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα (που ευθύνεται κυρίως για το φαινόμενο του θερμοκηπίου), μείωση της εξάρτησης από εισαγωγές ορυκτών καυσίμων, μακροπρόθεσμη μείωση των εξόδων, μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος (αφού οι εγκαταστάσεις ΑΠΕ δεν παράγουν απόβλητα) κ.ά.¹³.

Η σημασία των ΑΠΕ για την προστασία του περιβάλλοντος (ιδιαίτερα των ευαίσθητων οικοσυστημάτων) έχει τονιστεί και από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κρίθηκε ποιόπον ότι από τον θεμελιώδη κανόνα της βιώσιμης ανάπτυξης και του σεβασμού της φέρουσας ικανότητας του οικοσυστήματος¹⁴, συνάγεται, ειδικότερα, ότι στα ευπαθή οικοσυστήματα, στα οποία περιλαμβάνονται οι μικρές νήσοι, μόνο ήπια τεχνικά έργα και παρεμβάσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν ως βιώσιμα και επιτρεπτά, αυτό δε ισχύει και για

ούτη, Εγχειρίδιο δικαίου περιβάλλοντος, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003, σ. 109 επ., Γ. Κρεμπή, Η αρχή της αειφορίας: καταστατική αρχή του ευρωενωσιακού οικοδομήματος, ΕΕΕυρΔ ειδικό τεύχος 2001 (Αφίερωμα στη μνήμη Κρατερού Ιωάννου), σ. 261 επ., M. Δεκληρή, Ο δωδεκάδεμπτος του περιβάλλοντος. Εγκόλπιον βιώσιμου αναπτύξεως, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1996, σ. 57 επ..

9. ΣτΕ 3094/2005, 3746/2004, 796, 2675/2003.

10. M. Βελεγράκης, Συνταγματικές διαστάσεις του Δικαίου της ενέργειας, ΕκΔ 2/2004, σ. 46 επ.

11. M. Altrock/V. Oschmann/Chr. Theobald, Erneubare-Energien-Gesetz Kommentar, Verlag C. H. Beck, München 2006, σ. 76-77.

12. Απ. Παπακωνσταντίνου, Το νομικό καθεστώς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, Ιούλιος 2004, <http://www.nomosphysis.org.gr>.

13. Βλ. σχετικά την έκδοση του γερμανικού Υπουργείου Περιβάλλοντος, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, Erneubare Energien, Innovationen für die Zukunft, 2006, σ. 18-21.

14. Για την αρχή αυτή βλ. M. Δεκληρή, ο.π., σ. 79 επ. και 165 επ..

τα ενεργειακά έργα¹⁵. Έτσι, ειδικά για τα μικρά νησιά, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε πως ανέχονται «μόνον ήπιο ενεργειακό σύστημα, το οποίο πρέπει να είναι πάντοτε τοπικό, χαμηλής ή μεσαίας τάσεως, ή να συνίσταται στην εφαρμογή μεθόδων παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές του φυσικού περιβάλλοντος, όπως είναι η πλιακή, αιολική κλπ. ενέργεια, τα φωτοβολταϊκά συστήματα κλπ. Υπό την έννοια δε αυτή και σύμφωνα με τον ειδικότερο κανόνα, κατά τον οποίο η ζήτηση πλεκτρικής ενέργειας πρέπει να έχει ως όριο τη φέρουσα ικανότητα των μικρών νήσων, ήπιο και βιώσιμο πλεκτρικό δίκτυο μικρής νήσου δεν μπορεί ποτέ να είναι μείζον δίκτυο υψηλής τάσεως, διότι ένα τέτοιο δίκτυο αντιστρατεύεται και βλάπτει τη βιώσιμότητα της νήσου ως ιδιαιτέρου και αυτοτελούς οικοσυστήματος για τους λόγους που εκτίθενται ειδικότερα στην ακυρωτική απόφαση, αναγόμενους στην ενθαρρυνόμενη με τον τρόπο αυτό υπέρμετρη τουριστική και οικιστική ανάπτυξη των μικρών νήσων»¹⁶.

Πολύ ενδιαφέρουσες είναι και οι σκέψεις της απόφασης 3289/2004 του Συμβουλίου της Επικρατείας σύμφωνα με την οποία, από τη διάταξη του άρθρου 24 του Συνταγματος «έπειται ότι για την παραγωγή πλεκτρικής ενέργειας, απαραίτητη για την πραγματοποίηση της αναπτυξιακής πολιτικής, μεθόδων εκμετάλλευσεως ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως η εκμετάλλευση υδραίνου δυναμικού (άρθρο 2 Ν. 2773/1999, ΦΕΚ 286 Α'). Και των μεθόδων όμως αυτών π χρήση, η οποία κατ' αρχήν εναρμονίζεται προς την συνταγματική επιταγή για την προστασία του περιβάλλοντος, αφού μπορεί να υποκαταστήσῃ άλλους, επιβληθείς από την άποψη αυτή, τρόπους παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας, έχει άμεση επίδραση στο φυσικό περιβάλλον και είναι δυνατόν να αποτελέσῃ επίσης, κίνδυνο σοβαρής αλλοιώσεως ή ακόμα και ανεπανόρθωτης καταστροφής αυτού, εάν δεν γίνεται με πλήρη επιστημονική μελέτη όλων των επιπτώσεών της στο περιβάλλον, οπότε και μόνο είναι σύμφωνη με την αρχή της βιώσιμου αναπτύξεως».

Η ανάπτυξη της παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ

και η αντίστοιχη μείωση της παραγωγής από ορυκτά καύσιμα αποτελεί βασική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για λόγους που σχετίζονται αφενός με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και αφετέρου με την προστασία του περιβάλλοντος. Παρά την απουσία ρητής αναφοράς στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣυνθΕΚ), η Ευρωπαϊκή Ένωση λαμβάνει ιδιαίτερη μέριμνα για τον τομέα της ενέργειας¹⁷. Η μέριμνα αυτή έχει ως βασικούς άξονες την εγκαθίδρυση μίας εσωτερικής αγοράς πλεκτρικής ενέργειας και την εξασφάλιση της ενεργειακής επάρκειας με τη χρήση πηγών ενέργειας φιλικών προς το περιβάλλον, που όπως αναφέραμε ήδη αποτελεί σημαντική προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στη συνέχεια εκδόθηκε η Οδηγία 2001/77/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 2001, «για την προαγωγή της πλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές στην εσωτερική αγορά πλεκτρικής ενέργειας», με την οποία όλα τα κράτη Βέλη θέσπισαν ενδικτικούς εθνικούς στόχους για το Βερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην πλεκτροπαραγωγή. Η εν λόγω Οδηγία αποτελεί το βασικότερο μέτρο από ένα ολόκληρο «πακέτο» νομοθετικών μέτρων που λήφθηκαν για την επίτευξη των στόχων της κοινοτικής ενεργειακής πολιτικής (αύξηση της χρήσης καθαρής ενέργειας και Βείωση της ενεργειακής ζήτησης).

Η Ελλάδα, ακολουθώντας την κοινοτική πολιτική για τις κλιματικές αλλαγές, κύρωσε με το ν. 3017/2002 το Πρωτόκολλο του Κιότο, που θεσπίστηκε στις 10.12.1997¹⁸. Το Πρωτόκολλο του Κιότο εξειδικεύεται στη ρυθμιστική πλαίσιο της Σύμβασης Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις Κλιματικές Αλλαγές¹⁹ και αποτελεί σημαντικό κανονιστικό εργαλείο για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, καθώς εμπειρίεχε συγκεκριμένους εθνικούς ποσοτικούς στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, κυρίως για τα κράτη του βιομηχανικού κόσμου²⁰. Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που τίθενται από το Πρωτόκολλο του Κιότο κρίνεται απαραίτητη η αύξηση της χρήσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας²¹.

15. Βλ. σχετ. *M. Παπαδόπουλο*, Η πλεκτροδότηση των νησιών, ΕκΔ 1/2004, σ. 43 επ., Απ. Παπακωνσταντίνου, Οικολογικός συνταγματισμός και βιώσιμη ανάπτυξη. Το παράδειγμα των νησιωτικών περιοχών, ΕΔΔΔ 2005, σ. 465 επ., *E.-M. Χατζηγεωργίου*, Διοικητική πρακτική και νομοθετικά εμπόδια στην ανάπτυξη των ΑΠΕ, νομολογιακά παραδείγματα – Προτάσεις, ΕκΔ 3/2005, σ. 55 επ. (60-61).
16. ΣτΕ 2805/1997, ΠερΔικ 1997, σ. 219 = ΔτΑ 3/1999, σ. 701, ΟΔΣΕ 2939/2000, ΤοΣ 2001, σ. 605, με σημείωμα Απ. *Παπακωνσταντίνου*. Οι αποφάσεις αυτές επικρίθηκαν από τη θεωρία, βλ. μεταξύ άλλων *P. Μαντζούφα*, Συνταγματική προστασία των δικαιωμάτων στην κοινωνία της διακινδύνευσης, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σ. 363 επ., *X. Συνοδινού*, Ενέργεια και Περιβάλλον, ΠερΔικ 2001, σ. 347 επ. (358).
17. Για την κοινοτική ενεργειακή πολιτική, βλ. από την παλαιότερη βιβλιογραφία *I. Καράκωστα*, Ενέργεια και προστασία του περιβάλλοντος στην ευρωπαϊκή προοπτική, Ελλάδην 1996, σ. 1276 επ. (1276-1277) και *Δ. Νίκα*, Ενέργεια και περιβάλλον στην προοπτική της Ευρώπης, ό.π., σ. 1286-1288.

18. Αντίστοιχα, η ΕΕ ενέκρινε το πρωτόκολλο του Κιότο με την απόφαση 2002/358/EK του Συμβουλίου της 25th Απριλίου 2002.
19. Η Σύμβαση Πλαίσιο κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 2205/1994. Για την εν λόγω σύμβαση βλ. *P. Γρηγορίου/Γ. Σαμιώτη/Γ. Τσάλτη*, Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, ό.π., σ. 165 επ..
20. Για το πρωτόκολλο του Κιότο βλ. μεταξύ άλλων, *Γ. Μπάλια*, Η αρχή της προφύλαξης στο διεθνές, κοινοτικό και συγκριτικό δίκαιο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005, σ. 169 επ., *E. Kula/A. Πρωτόπαπά*, Οικονομικά και πολιτικές για τη βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σ. 118 επ..
21. Βλ. *P. Πατρώνου/B. Καραγεώργου/Α. Παπαπετρόπουλου*, Διεθνείς και κοινοτικές δεσμεύσεις της Ελλάδας για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, Ιούλιος 2004, <http://www.nomosphysis.org.gr>, *B. Καραγεώργου / Σ. Μανωλάκη*, Αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών και ΑΠΕ, ΕκΔ 5/2006, σ. 5 επ. (6-7).

Β. Ο ΝΟΜΟΣ 3468/2006.

Η ανάγκη για την αναμόρφωση του νομικού πλαισίου που ρυθμίζει την παραγωγή πλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) κρίθηκε απαραίτητη διότι οι σχετικές διατάξεις ήταν διάσπαρτες σε διάφορα νομοθετήματα, είχαν αποσπασματικό χαρακτήρα με αποτέλεσμα να μην διευκολύνουν την ανάπτυξη των ΑΠΕ στην Ελλάδα²².

1. Οι σκοποί του νόμου.

Η ανάγκη προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/77/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2001 "για την προαγωγή της πλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές στην εσωτερική αγορά πλεκτρικής ενέργειας" οδήγησε στην ψήφιση του ν. 3468/2006 "Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαραγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και ηοιπές διατάξεις" (ΦΕΚ Α' 129/27.6.2006).

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 3468/2006 σκοπός του νόμου είναι αφ' ενός η μεταφορά στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας 2001/77/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2001 για την "προαγωγή της πλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην εσωτερική αγορά πλεκτρικής ενέργειας" και αφ' ετέρου, «...προώθηση, κατά προτεραιότητα, στην εσωτερική αγορά πλεκτρικής ενέργειας, με κανόνες και αρχές, της παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και μονάδες Συμπαραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.)»²³.

Βασικός στόχος του νόμου είναι η συμμετοχή της πλεκτροπαραγωγής με χρήση ΑΠΕ το έτος 2010 να ανέλθει σε ποσοστό 20,1% και το 2020 σε 29% της ακαθάριστης εγχώριας κατανάλωσης (άρθρο 27).

2. Οι βασικές ρυθμίσεις του νόμου.

Τα βασικά προβλήματα που προϊσχύουνται στην πλαίσιο για τις ΑΠΕ εντοπίστηκαν στο γεγονός ότι απαιτούνταν χρονοβόρες διοικητικές διαδικασίες αδειοδότησης για την υλοποίηση μίας επένδυσης στον τομέα των ΑΠΕ, στην αντισυνταγματικότητα του καθορισμού του ύψους του ειδικού ανταποδοτικού τέλους με υπουργική απόφαση και στο θέμα της χωροθέτησης των μονάδων πλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ (ιδίως σε δάσο και δασικές εκτάσεις).

Με το ν. 3468/2006 δεν λύνονται βέβαια όλα τα προβλήματα που αφορούν στον τομέα των ΑΠΕ, αλλά είναι εμφανής η

προσπάθεια να αμβλυνθούν οι δυσκολίες και να περιοριστούν τα εμπόδια για την ανάπτυξη των ΑΠΕ και της ΣΗΘΥΑ. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι εισάγονται κοινές ρυθμίσεις για την παραγωγή πλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και για την ΣΗΘΥΑ. Ουσιαστικά δηλαδή με το ν. 3468/2006 μεταφέρεται στο εσωτερικό δίκαιο όχι μόνο η Οδηγία 2001/77/EK, αλλά και διατάξεις της Οδηγίας 2004/8/EK. Η θέσπιση νέων ευνοϊκών ρυθμίσεων όχι γενικά για τη ΣΗΘ αλλά μόνο για τη ΣΗΘΥΑ δικαιολογείται από το γεγονός ότι μόνο με την υψηλής απόδοσης συμπαραγωγή, όπως ορίζεται στην Οδηγία 2004/8/EK, επιτυγχάνεται σημαντική εξοικονόμηση ενέργειας, με προφανή οφέλη για το περιβάλλον.

Με το ν. 3468/2006 η αδειοδοτική διαδικασία για την κατασκευή και λειτουργία σταθμών πλεκτροπαραγωγής με χρήση ΑΠΕ έγινε πιο απλή και καταβλήθηκε προσπάθεια να μειωθεί ο απαιτούμενος χρόνος για τη χορήγηση των αδειών παραγωγής, διότι στο στάδιο της γνωμοδότησης της ΡΑΕ «ενσωματώνεται» και το στάδιο της γνωμοδότησης της αρμόδιας αρχής επί της Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (ΠΠΕΑ) (άρθρο 3 § 2)²⁴. Με τη νέα ρύθμιση στην άδεια παραγωγής περιβλαμβάνεται η κατ' αρχήν συναίνεση της πολιτείας ως προ το επιτρεπτό της αιτούμενης δραστηριότητας και βελτιώνεται το προισχύσαν καθεστώς του άρθρου 28 § 1 του ν. 2773/1999²⁵. Η χορήγηση της άδειας παραγωγής αποτελεί προϋπόθεση για την υποβολή αιτήματος Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ), σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1650/1986 και για τη χορήγηση άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας. Από την υποχρέωση λήψης άδειας παραγωγής προβλέπονται ορισμένες εξαιρέσεις (άρθρο 4). Για τις αιτήσεις που υποβάλλονται για τη χορήγηση, την τροποποίηση ή την ανάκληση αδειών παραγωγής καθορίζεται ειδική διαδικασία και θεσπίζονται κανόνες δημοσιότητας (άρθρο 5). Προβλέπεται επίσης η έκδοση "Κανονισμό Αδειών Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α.", που εκδίδεται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, μετά από γνώμη της ΡΑΕ και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (άρθρο 5 § 3)²⁶.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 7 οι σταθμοί και τα έργα που σχετίζονται με αυτούς επιτρέπεται να εγκαθίστανται και να λειτουργούν σε: (α) Γήπεδο ή σε χώρο, επί των οποίων ο αιτών έχει το δικαίωμα νόμιμης χρήσης. (β) Δάσο ή δασικές εκτάσεις, εφόσον έχει επιτραπεί, σε αυτά, η εκτέλεση έργων σύμφωνα με τα άρθρα 45 και 58 του ν. 998/1979,

22. Γ. Παπαδημητρίου/Απ. Παπακωνσταντίνου, Αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου για τις Α.Π.Ε. και διαμόρφωση βέλτιστων πρακτικών ιδίωσ για τα Αιολικά Πάρκα, Ιούλιος 2004, <http://www.nomosphysis.org.gr>.

23. Βλ. σχετικά και την αιτιολογική έκθεση του νόμου στο Παράρτημα 4 της παρούσας έκδοσης (= KN0B 2006, σ. 1016 επ.).

24. Βλ. την Εγκύκλιο του Υφυπουργού ΠΕΧΩΔΕ 107100/29.8.2006 με θέμα «Διευκρινίσεις σχετικά με τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων Α.Π.Ε.», ΕκΔ 6/2006, σ. 150.

25. Βλ. την Εγκύκλιο του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Ανά-

πτυξης Δ6/Φ1/οικ.21691/30.10.2006 με θέμα «Πρώτες οδηγίες εφαρμογής του Ν. 3486/2006 για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και τη Συμπαραγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης», ΕκΔ 6/2006, σ. 150 επ. (151).

26. Ήδη εκδόθηκε ο «Κανονισμός Αδειών Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας με χρήση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και μέσω Συμπαραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης», ο οποίος εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. Δ6/Φ.1/οικ.5707/2007 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης (ΦΕΚ Β' 448/3.4.2007).

όπως ισχύει, ή με το άρθρο 13 του ν. 1734/1987, όπως ισχύει. (γ) Αιγιαλό, παραλία, θάλασσα ή σε πυθμένα της, εφόσον έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα χρήσης τους σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 2971/2001, όπως ισχύει.

Για την εγκατάσταση ή επέκταση σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ, απαιτείται σχετική διοικητική άδεια (άρθρο 8). Για τη λειτουργία των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ, απαιτείται και **άδεια λειτουργίας**, η οποία χορηγείται με απόφαση του οργάνου που είναι αρμόδιο για τη χορήγηση της άδειας εγκατάστασης, εντός αποκλειστικής προθεσμίας δεκαπέντε ημερών από την ολοκλήρωση των προβλεπόμενων ελέγχων του σταθμού (§ 5), για χρονικό διάστημα είκοσι ετών και μπορεί να ανανεώνεται για ίσο χρονικό διάστημα.

Γενικά, καθορίζονται υψηλότερα όρια εξαίρεσης από την υποχρέωση λήψης αδειών παραγωγής, εγκατάστασης και λειτουργίας, για μικρής κλίμακας συστήματα ΑΠΕ.

Στο ν. 3468/2006, προβλέπεται η υποχρέωση του Διαχειριστή του Συστήματος και του Διαχειριστή Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών να συνάπτουν **σύμβαση αγοραπωλησίας** με τον κάτοχο της άδειας παραγωγής, εφόσον οι εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνδέονται στο Σύστημα ή με το δίκτυο των Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών, αντίστοιχα (άρθρο 12). Η διάρκεια των συμβάσεων αυτών καθορίζεται σε δέκα έτη, με δυνατότητα παράτασης για άλλα δέκα και, ειδικά για υβριδικούς σταθμούς, σε είκοσι έτη με δυνατότητα ανανέωσης, σύμφωνα με τους όρους της άδειας παραγωγής, μετά από έγγραφη συμφωνία των μερών και εφόσον ισχύει η σχετική άδεια παραγωγής.

Περαιτέρω, καθορίστηκε αναλυτικά η τιμολόγηση της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και ΣΥΘΗΑ, ενώ αυξήθηκε σημαντικά η τιμολόγηση της ενέργειας που παράγεται από φωτοβιολητικά συστήματα. Ακόμα, δημιουργήθηκαν επιτροπές συντονισμού και προώθησης επενδύσεων στους τομείς ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ (άρθρα 19-20) και θεσπίστηκε σύστημα έκδοσης Εγγυήσεων Προέλευσης για την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ΑΠΕ σύμφωνα με τις επιταγές της Οδηγίας 2001/77/EK (άρθρα 15-18). Επίσης, θεσπίστηκε εκ νέου το ύψος του ειδικού τέλους που αποδίδεται στους οικείους ΟΤΑ (άρθρο 25). Η θέσπιση του ύψους του ανταποδοτικού τέλους με νόμο έγινε σε συμμόρφωση προς την απόφαση Ολομέλεια του ΣτΕ 3293/2005²⁷.

Αξιοπρόσεκτο στο νέο νόμο είναι το γεγονός ότι προβλέπεται η έκδοση, ή η συμπλήρωση, αρκετών κανονιστικών διοικητικών πράξεων (πάνω από είκοσι) που είναι απαραίτητες προκειμένου να εφαρμοστεί πλήρως ο νόμος.

Τέλος, μολονότι στο προσχέδιο του νόμου προβλεπόταν η σύνταξη Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και

Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ τεθικά στον ψηφιοθέντα νόμο δεν περιλήφθηκε σχετική διάταξη²⁸, χωρίς αυτό όμως να κωλύει την έκδοση του σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2742/1999.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με το ν. 3468/2006 καταργήθηκαν προγενέστερες (και διάσπαρτες σε αρκετούς νόμους) διατάξεις και αναμορφώθηκε ριζικά το νομοθετικό καθεστώς για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ με διακριτικό στόχο την προώθηση, κατά προτεραιότητα, της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και μονάδες ΣΗΘΥΑ. Ο στόχος αυτός συμβαδίζει με τις επιταγές του άρθρου 24 § 1 του Συντάγματος, το οποίο θεσπίζει την υποχρέωση του κράτους να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά και καταστατικά μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος στα πλαίσια της αρχής της αειφορίας. Παράλληλα, σημαντικά αναμένεται να είναι και τα οφέλη για την εθνική οικονομία, αφού θα μειωθεί η εξάρτηση της χώρας από συμβατικές πηγές ενέργειας που εισάγονται από άλλες χώρες, ενώ θα δημιουργηθούν και αρκετές νέες θέσεις εργασίας.

Η προώθηση των ΑΠΕ οφείλει να καταστεί σημαντική προτεραιότητα στον ενεργειακό σχεδιασμό της χώρας. Η βελτίωση των διοικητικών διαδικασιών αδειοδότησης των σχετικών εγκαταστάσεων είναι ωφέλιμη αλλά, δεν είναι όμως από μόνη της αρκετή. Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη των ΑΠΕ αποτελεί η οικονομική βιωσιμότητα των επενδύσεων αυτών, που επιτυγχάνεται με τα κατάλληλα μέτρα στήριξης²⁹. Ωστόσο, όσο αναγκαία και αν είναι η προώθηση των ΑΠΕ, δεν αρκεί από μόνη της για την ανατροπή των αρνητικών κλιματικών συνθηκών, πολλές συνέπειες των οποίων γίνονται ήδη ορατές. Χρειάζεται μία συνολική επαναπροσέγγιση των τρόπων παραγωγής και χρήσης της ηλεκτρικής ενέργειας και παράλληλα εξορθολογισμός του τρόπου αξιοποίησης των φυσικών πόρων του πλανήτη μας.

Ο ρόλος του κράτους στα θέματα προώθησης των ΑΠΕ είναι πολύσυνθετος: Έχοντας ως βασικό μέλημα του την αειφόρη ανάπτυξη, σύμφωνα με τη ροπή επιταγή του άρθρου 24 του Συντάγματος, οφείλει από τη μία μεριά να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη προώθηση των ΑΠΕ και από την άλλη να ρυθμίζει τις σχετικές ιδιωτικές δραστηριότητες ηλεκτροπαραγωγής στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του που απορρέουν από το άρθρο 106 του Συντάγματος προκειμένου να εξασφαλίσει την ορθολογική αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, την απρόσκοπη παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο και την αποφυγή δημιουργίας ολιγοπωλίων ή μονοπωλίων.

27. ΝοΒ 2006, σ. 605 = ΕκΔ 5/2006, σ. 85.

28. Α. Γούρζη, Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας: Σύμμαχος ή εχθρός του περιβάλλοντος; Σχόλιο με αφορμή το Νόμο 3468/2006, ΤοΣ 4/2006, σ. 1241 επ. (σ. 1244-1245 και υποσ. 11).

29. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων, ό.π., σ. 145.

Μοναχική Περιουσία

Η τύχη της περιουσίας του μοναχού, που ανήκει σ' αυτόν πριν την κουρά ή περιέρχεται σ' αυτόν μετά την κουρά, ρυθμίζονται από τις διατάξεις των άρθρων 4, 18, 19 του Ν. ΓΥΙΔ/1909 «Περί Εκκλησιαστικού Ταμείου και Διοικήσεως Μοναστηρίων» που διατηρήθηκε σε ισχύ με τα άρθρα 99 του ΕισΝΑΚ, 7 παρ. 2 και 25 του ν. 4684/1930, άρθρο 1 του ν. 1918/42 και άρθρο μόνο του ν. 2067/1952.

Ο μοναχός από και διά της κουράς αφενός αποκτά τη μοναχική ιδιότητα αφετέρου δε αποβάλλει αυτοδίκαια όλη του την περιουσία, η οποία περιέρχεται αυτοδικαίως στη Μονή εγκαταβιώσεως, στα Μοναχολόγια της οποίας εγγράφεται, μετά την αφαίρεση της νόμιμης μοίρας υπέρ των αναγκαίων κληρονόμων, που τυχόν υπάρχουν κατά το χρόνο της κουράς. Η κτήση αυτή επέρχεται αυτοδικαίως και αμέσως (δηλαδή ενώ ζει ο μοναχός, η κουρά του οποίου έναντι αυτών εξομοιώνεται, κατά πλάσμα δικαίου, με θάνατο) και αφορά την περιουσία που υπήρχε **πριν** από την κουρά.

Παρά το γεγονός ότι κατά πλάσμα δικαίου η κουρά του μοναχού εξομοιώνεται, κατά πλάσμα δικαίου ως θάνατος αυτού, ο μοναχός διατηρεί και **μετά** την κουρά τη δικαιοπρακτική του ικανότητα, που σημαίνει ότι νόμιμα αποκτά περιουσιακά στοιχεία μετά την κουρά από οποιαδήποτε αιτία, τα οποία μπορεί και να διαθέτει όσο ζει, με τους κάτωθι περιορισμούς : α) Περιουσιακά στοιχεία που αποκτά ο μοναχός μετά την κουρά **από επαχθή αιτία** περιέρχονται στον ίδιο προσωπικά, ο οποίος μπορεί να τα διαθέσει μόνο με επαχθή αιτία. Αν δεν τα διαθέσει τα περιουσιακά αυτά στοιχεία περιέρχονται μετά το θάνατο του κατά το ήμισυ στη Μονή της εγκαταβιώσεως του ή μετανοίας και κατά το υπόλοιπο ήμισυ στον ΟΔΕΠ (ήδη διάδοχο του Εκκλησιαστικού Ταμείου και β) **Κληροδοσίες, δωρεές και κληρονομίες** που περιέρχονται στον μοναχό μετά την κουρά ανήκουν στην Μονή της εγκαταβιώσεως ή μετανοίας και ο μοναχός διατηρεί μόνο το δικαίωμα της επικαρπίας στο ήμισυ της περιεχόμενης στη Μονή περιουσίας. Σημειώνεται ότι για τον τρόπο φορολογία περιουσίας που περιέρχεται σε μοναχό αιτία θανάτου ή δωρεάς έχει εκδοθεί η σχετική υπ' αριθμ. 2041/1993 απόφαση του ΣΤΕ, δεχόμενη ότι η φορολογική υποχρέωση του μοναχού φθάνει μέχρι της αξίας του μισού της ισόβιας επικαρπίας. Σχετική η ΠΟΔ11962-8-2001 εγκύκλιος του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.

Ο μοναχός, κατ' εξαίρεση, δικαιούται με διάταξη τελευταίας βουλήσεως να διαθέσει την περιουσία του (κινητή ή ακίνητη) υπέρ άλλου μέρους της μοναχικής αδελφότητας, εφόσον όμως συγκαταβούμετά τούτου μονίμως εντός της αυτής μονής. Με μοναδική εξαίρεση την άνω περίπτωση, ο μοναχός στερείται του δικαιώματος να διαθέσει με διαθήκη ή άλλη

λη χαριστική πράξη την περιουσία που απέκτησε μετά την κουρά, η οποία (περιουσία) κληρονομείται μετά το θάνατό του αναγκαστικά κατά το 1/2 από την Μονή εγκαταβιώσεως ή μετανοίας και κατά το υπόλοιπο 1/2 από τον ΟΔΕΠ, όπως προαναφέρθηκε. Εάν ο μοναχός αποχωρήσει νόμιμα από τη Μονή της εγκαταβιώσεως ή μετανοίας αυτού και εγκατασταθεί σε άλλη Μονή, τότε η μεν αρχική Μονή (της μετανοίας) κληρονομεί (κατά το 1/2 εννοείται) τη μέχρι της αποχώρησης αυτού περιουσία πιο δε νέα Μονή (της εγκαταβιώσεως) την περιουσία που ο μοναχός απέκτησε (κατά το 1/2 εννοείται) μετά την κατάταξη αυτού στη δύναμη των μοναχών αυτής. Η επέλευση των άνω περιουσιακών συνεπειών, λόγω της κουράς, προϋποθέτει πραγματική είσοδο και παραμονή στη Μονή, η οποία χαρακτηρίζεται και ως μονή της μετανοίας του μοναχού. Για το λόγο αυτό η πρώτη εγγραφή γίνεται αμέσως μόλις εισέλθει στη Μονή ο δόκιμος μοναχός, ενώ μετά την κουρά αναγράφεται η ημερομηνία τελέσεως της και ο βαθμός του μοναχού.

Η ιδιότητα του μοναχού, που όπως προαναφέρθηκε αποκτάται με την κουρά, διατηρείται ισόβια και δεν αποβάλλεται ούτε με την αυθαίρετη απομάκρυνση αυτού από τη μονή της μετανοίας ή εγκαταβιώσεως του ούτε με εκούσια παραίτηση ή πράξη της Εκκλησιαστικής Αρχής, με μόνη εξαίρεση την περίπτωση που αποχώρησε οριστικά νόμιμα από τη Μονή της μετανοίας ή εγκαταβιώσεως, είτε διότι απολύθηκε υπό της μονής προκειμένου εφεξής να διαβιώσει εκτός αυτής ως διάκονος ή εφημέριος ή ιεροκήρυκας ή καθηγητής ή σε άλλες εκκλησιαστικές εν γένει υπηρεσίες, είτε διότι καθαιρέθηκε και απέβαλλε το ιερατικό σχήμα, οπότε σ' αυτήν την περίπτωση (της νόμιμης αποχώρησής τους από τη μονή ή της καθαιρέσεώς του) δεν έχουν εφαρμογή οι ως άνω διατάξεις και ισχύει το κοινό δίκαιο.

Οι παραπάνω ρυθμίσεις ισχύουν και επί των ιερομονάχων, δηλαδή των μοναχών δηλαδή εκείνων που χειροτονήθηκαν κανονικά ως κληρικοί, οι οποίοι δεν αποβάλλουν την ιδιότητα του μοναχού εξαιτίας της χειροτονίας των και υπόκεινται στους ίδιους περιορισμούς και κανόνες με τους απλούς μοναχούς, εκτός αν απολύθηκαν νόμιμα από τη Μονή για να διαβιώσουν οριστικά ως κληρικοί και όχι όταν έχουν αποχωρήσει αυθαίρετα.

Σημειώνεται ότι οι παραπάνω διατάξεις του Ν. ΓΥΙΔ/1909, του ν. 4684/1930, του ν.δ. 1918/1942, και του ν. 2067/1952 δεν εφαρμόζονται για το Άγιο Όρος, που αποτελεί ιδιόρυθμο καθεστώς και διέπεται από τον Καταστατικό Χάρτη του Αγίου Όρους, με χρονολογία από 10-5-1924, που κυρώθηκε από το ν.δ. της 10/16-9-1926.

ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

* Ομιλία στο Σύλλογο Θεσσαλονίκης

ο θέμα για το οποίο ορίστηκα να αναπτύξω στη σημερινή εκδήλωση του συλλόγου μας, όπως σας είναι γνωστό, είναι η διαδικασία κατάρτισης δικαιοπραξιών στην παραμεθόριο περιοχή.

Διάφορες διατάξεις Νόμων του Ελληνικού Κράτους, επιδιώκοντας κυρίως την εξασφάλιση της ασφαλείας των παραμεθορίων περιοχών, απαγορεύουν ή καθορίζουν όρους για την μεταβίβαση της κυριότητας ακινήτων ή γενικά στην απόκτηση εμπραγμάτων δικαιωμάτων σε ακίνητα κείμενα στην παραμεθόριο περιοχή.

Για πρώτη φορά αντιμετωπίστηκε το θέμα αυτό με το Π.Δ. 22/24-6-1927 περί συμπληρώσεως του Ν. 3250/1924.

Το Π.Δ. αυτό απέβλεπε στην απαγόρευση της απόκτησης εμπραγμάτων δικαιωμάτων στην παραμεθόριο περιοχή από απλοδαπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα και δεν αναφερόταν καθόλου για τους Έλληνες πολίτες ή ομογενείς.

Ως δε παραμεθόριες περιοχές είχαν ορισθεί οι Νομοί Ιωαννίνων, Πρέβεζας, Φλωρίνης, Πέλλης, Σερρών, Δράμας, Σάμου, Χίου, Λέσβου, Κοζάνης, Καβάλας, Χαλκιδικής, Λευκάδας, Ημαθίας, Θεσσαλονίκης, η Κεφαλονιά, η Σκύρος, τα Δωδεκάνησα και οι ολόκληρη η Δυτική Θράκη. Αναφέρομαι στην προϊστορία αυτή γιατί όπως θα αναφέρω παρακάτω, κατάλοιπα των διατάξεων αυτών ισχύουν ακόμη και σήμερα. Στη συνέχεια ψηφίστηκε ο Α.Ν. 1366/1938 «περί απαγορεύσεως δικαιοπραξιών σε παραμεθόριες περιοχές». Σύμφωνα με τον αναγκαστικό νόμο αυτό καθορίστηκαν ως παραμεθόριες περιοχές οι Νομοί Φλωρίνης, Κιλκίς, Καστοριάς, Δράμας, Ροδόπης, Θεσπρωτίας, Ξάνθης, οι επαρχίες Εδέσσης και Αλμωπίας του Νομού Πέλλης, Κονίτσης και Πωγωνίου του Νομού Ιωαννίνων, Σερρών και Σιντικής του Νομού Σερρών και η νήσος Θήρα.

Η διαφορά μεταξύ των δύο αυτών νομοθετικών ρυθμίσεων είναι η εξής:

1) Ότι οι σχετικές απαγορεύσεις ίσχυσαν πλέον και για τα ημεδαπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα και 2) ότι πλέον με τον Α.Ν. 1366/1938 η απαγόρευσης κτήσεως εμπραγμάτων δικαιω-

μάτων στις παραμεθόριες περιοχές, για τα ημεδαπά πρόσωπα μπορούσε να αρθεί με απόφαση του υπουργού Γεωργίας ή της Ειδικής Επιτροπής που ήδρευε σε κάθε Νομαρχία. Ενώ για τους απλοδαπούς έπρεπε να εκδοθεί διάταγμα που θα ανακαλούσε προγενέστερο, με το οποίο χαρακτηρίζοταν μια περιοχή ως παραμεθόριος. Συνεπεία των απαγορεύσεων αυτών κάθε σχετική δικαιοπραξία εν ζωή ήταν αποιλύτως άκυρη. Δεν σας αναφέρω με πεπομέρεια τις απηγορευμένες δικαιοπραξίες. Για την εξασφάλιση της αδείας για την κατάρτιση των σχετικών δικαιοπραξιών, υποβάλλετο αίτηση του ενδιαφερόμενου στην οικεία επιτροπή, η οποία αποτελείτο από το Νομάρχη, το Διευθυντή Γεωργίας και έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Α.Ν. 1366/38 ο Υπουργός Γεωργίας ή αργότερα οι επιτροπές σε κάθε Νομαρχία μπορούσαν με απόφασή τους να άρουν τις απαγορεύσεις για ορισμένες δικαιοπραξίες στην παραμεθόριο περιοχή.

Έτσι είχαμε φθάσει στο σημείο όμως με την επίδειξη της Αστυνομικής ταυτότητας ή με την επισύναψη στο σχετικό συμβόλαιο πιστοποιητικού από το οποίο θα προέκυπτε ότι ο αγοραστής, ή ο δωρεοδόχος κλπ είναι Έλληνας υπήκοος και Δημότης Δήμου ή Κοινότητας της Ελληνικής Επικρατείας, συνάπταμε τις σχετικές δικαιοπραξίες χωρίς την έκδοση της προβλεπόμενης άδειας. Και έτσι με αυτόν τον τρόπο και ο σκοπός του Νόμου επραγματοποιείτο και οι αρμόδιες επιτροπές και τοσούτο μάλισταν οι συμβαλλόμενοι δεν εταπειπωρούντο. Στο σημείο αυτό μας βρήκε η είσοδός μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) και πλέον οι πολίτες ή τα νομικά πρόσωπα ενός κράτους – μέλους ήσαν πολίτες μιας ευρύτερης Κοινότητας μέσα στην οποία όλοι είναι ίσοι και έχουν τα αυτά δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Η αντίθεση της Ελληνικής Νομοθεσίας σχετικά με τις παραμεθόριες περιοχές, με τη συνθήκη της ΕΟΚ λύθηκε με τα άρθρα 24-32 του Ν. 1892/1990. Ως παραμεθόριες περιοχές με το άρθρο 24, ορίστηκαν οι Νομοί Φλωρίνης, Θεσπρωτίας, Καστοριάς, Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου, Σάμου, Χίου, Λέσβου και

Δωδεκανήσου, οι επαρχίες Πωγωνίου και Κονίτσου του Νομού Ιωαννίνων, Εδέσσους και Αλμωπίας του Ν. Πέλλης, Πολυκάστρου και Ροδοπόλης στο Νομό Κιλκίς, Σιντικής και Σιδηροκάστρου του Νομού Σερρών και Νευροκοπίου του Νομού Δράμας. Τα νησιά Σαμοθράκη, Σκύρος και Θήρα, με τις νησίδες που υπάγονται διοικητικά σ' αυτήν.

Με το άρθρο 25 ορίζεται ότι απαγορεύεται κάθε ... (Να παρατεθεί το άρθρο)

Έχει υποπέσει στην αντίθιψή μου ότι σε προσύμφωνα συμβόλαια ακινήτων στην παραμεθόριο περιοχή δεν επισυνάπτεται η σχετική άδεια άρσης των απαγορεύσεων κατά παράβαση της διάταξης αυτής. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο οιοσδήποτε ακόμη και αθλιοδαποί πολίτες τρίτων χωρών εκτός Ε.Ε. μπορούν να αποκτούν με προσύμφωνο ακίνητο στις παραμεθόριες περιοχές και να γίνουν κύριοι του ακινήτου με τα προσόντα της εκτάκτου χρησικησίας.

Δικαιοπραξίες πλοιόποντος επιτρέπονται μετά το Ν. 1892/1990 στην παρ. περιοχή είναι

- 1) Η αποδοχή κληρονομιάς
- 2) Η διαθήκη ως δικαιοπραξία αιτία θανάτου
- 3) Οι γονικές παροχές έστω και αν ξεπερνούν το επιβαλλόμενο μέτρο
- 4) Η διανομή ακινήτου μεταξύ συγκυρίων
- 5) Η κτήση κυριότητας με τα προσόντα της εκτάκτου χρησικησίας όχι όμως και τακτικής γιατί αυτή θα στηρίζεται σε κτήση με άκυρο τίτλο
- 6) Σύμβαση κανονισμού ορίων
- 7) Παραχώρηση δικαιώματος υποθήκης
- 8) Μισθώσεις ακινήτων μέχρι έξι χρόνια
- 9) Η μεταβίβαση μετοχών εισηγμένων σε Ελληνικό χρηματιστήριο. Οι ανωτέρω δικαιοπραξίες δεν επιτρέπονται για κατοίκους τρίτων χωρών εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι δικαιοπραξίες που δεν επιτρέπονται είναι:

- 1) Η δωρεά εν ζωή ή αιτία θανάτου
- 2) Η πώληση, ανταλλαγή και συνένωση ακινήτων
- 3) Τα προσύμφωνα των ανωτέρω δικαιοπραξιών
- 4) Η κτήση του ακινήτου με τα προσόντα της τακτικής χρησικησίας
- 5) Η αγορά ακινήτου με πλειστηριασμό
- 6) Μισθώσεις ακινήτων άνω των έξι ετών
- 7) Η μεταβίβαση μετοχών η εταιρικών μεριδών ή η μεταβολή των προσώπων, εταίρων, εταιρειών οποιασδήποτε μορφής που έχουν στην κυριότητά τους ακίνητα σε παραμεθόριες περιοχές.

Το άρθρο 26 του Ν. 1892/1990 προβλέπει τη διαδικασία άρσης των απαγορεύσεων. Η διαδικασία αυτή αφορά τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που έχουν την ιθαγένεια ενός των κρατών μειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τρίτων χωρών (εκτός Ε.Ε.) ισχύουν οι διατάξεις του Π.Δ. 22/24-6-1927 και η άρση των απαγορεύσεων στις περιοχές του άρθρου 24 καθώς και στις περιοχές του Π.Δ. 22/24-6-27 όπως ανωτέρω ανέφερα, γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Αμύνης, κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου.

Το άρθρο 30 του Ν.1892 ορίζει ότι δικαιοπραξίες που συνάπτονται κατά παράβαση των διατάξεων αυτών είναι απολύ-

τως άκυρες. Βέβαια δεν ήταν δυνατό να μην προβλέπει και ποινές σε βάρος των Συμβολαιογράφων που συντάσσουν τέτοια συμβόλαια, ενώ δεν υπάρχει καμία ποινή για τα μέλη της Επιτροπής αν εκδώσουν κάποια παράνομη άδεια.

Διυστυχώς δεν υπάρχει νομοθέτημα φορολογικό, πολεοδομικό και γενικά σχετικό με την μεταβίβαση ακινήτων που να μην ορίζει « Ο Συμβολαιογράφος τιμωρείται. Στον Συμβολαιογράφο δεν επιτρέπεται –ο Συμβολαιογράφος υποχρεούται...και αυτός ο κώδικας μας στα 2/4 των διατάξεων του προβλέπει τις πειθαρχικές ή ποινικές ευθύνες των Συμβολαιογράφων και τις ποινές που επιβάλλονται σε αυτούς, σαν να μην υπήρχαν διατάξεις στον Ποινικό Κώδικα που να τιμωρούν την παράβαση καθήκοντος, την ψευδή βεβαίωση κλπ. Το άρθρο 27 του Ν. 1892/1990 ορίζει

Εξ όσων ανέφερα και συνοψίζοντας προκύπτουν τα εξής : Οι παραμεθόριες περιοχές που απαριθμούνται στο άρθρο 24 του Ν.1892/1990, έχουν περιορισθεί αισθητά σε σχέση με την προγενέστερη νομοθεσία. Για τις περιοχές που δεν παρατίθενται στο άρθρο 24 και θεωρούνται παραμεθόριες, σύμφωνα με την παλαιότερη νομοθεσία, όπως π.χ. οι Νομοί Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Πρεβέζης, Πέλλης, Σερρών, Δράμας, Σάμου, Χίου, Λέσβου, Κοζάνης, Καρδίτσας, Χαλκιδικής, Λευκάδας, Ημαθίας, Πιερίας, Κεφαλονιάς κλπ, οι υπήκοοι και οι εταιρίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να αποκτούν δικαιώματα επί ακινήτων, εμπράγματα ή ενοχικά, χωρίς ειδικές διατυπώσεις, όπως και οι Έλληνες υπήκοοι. Διευκρινίζεται εξ άλλου ότι με τους υπηκόους των κρατών – μελών της Ε.Ε. εξομοιώνονται και οι υπήκοοι των κρατών – μελών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου π.χ. της Νορβηγίας, της Ισλανδίας και του Λιχτενστάιν. Αντίθετα η παλαιότερη νομοθεσία (Ν.Δ. της 22-6-1927 και ο Α.Ν.376/36) διατηρεί την ισχύ της ως προ τους υπηκόους και της εταιρίες τρίτων χωρών.

Δύνανται να αποκτήσουν εμπράγματα ή ενοχικά δικαιώματα επί ακινήτων κειμένων στις παραμεθόριες περιοχές του άρθρου 24 α) φυσικά πρόσωπα και β) νομικά πρόσωπα. Τα φυσικά πρόσωπα που δύνανται να ασκήσουν τα ανωτέρω δικαιώματα είναι :α) οι Έλληνες υπήκοοι, β)οι ομογενείς, γ) οι υπήκοοι των κρατών – μελών της Ε.Ε δ) οι υπήκοοι των κρατών – μελών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου.

Οι Κοινοτικοί υπήκοοι και οι υπήκοοι του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου που επιθυμούν να ασκήσουν τα ανωτέρω δικαιώματα μπορούν να καταταγούν σε μία των εξής τριών κατηγοριών ανάλογα με την χρήση του ακινήτου: α) πρόσωπα τα οποία σκοπεύουν να εγκατασταθούν επαγγελματικά στην Ελλάδα, προκειμένου να ασκήσουν εξαρτημένη δραστηριότητα ή αν διαμένουν περιοδικά στην Ελλάδα προκειμένου να παρέχουν επαγγελματικά υπηρεσίες.

Β) Υπήκοοι κρατών – μελών οι οποίοι έχουν την μόνιμη κατοικία τους σε ένα κράτος- μέλος και επιθυμούν να αποκτήσουν ακίνητα είτε για τοποθέτηση κεφαλαίων είτε για σκοπούς δευτερεύουσας κατοικίας και

Γ) υπήκοοι κρατών μειών οι οποίοι δεν ασκούν ακόμη ή δεν ασκούν πλέον οικονομική δραστηριότητα (φοιτητές, συνταξιούχοι) και επιθυμούν να αποκτήσουν ακίνητο στα πλαίσια

του δικαιώματος διαμονής που τους αναγνωρίζει η συνθήκη. Γενικά τα φυσικά πρόσωπα δηλαδή οι Έλληνες Υπόκοοι, οι ομογενείς και οι υπόκοοι των κρατών-μελών της Ε.Ε., προκειμένου να αποκτήσουν εμπράγματα ή ενοχικά δικαιώματα επί ακινήτων κειμένων στις παραμεθόριες περιοχές του άρθρου 2 του Ν.1892/90 πρέπει να υποβάλλουν αίτηση στην Αρμόδια Νομαρχιακή Επιτροπή του άρθρου 26, προκειμένου να αρθεί η απαγόρευση της παρ.1 του άρθρου 25. Όσον αφορά στα φυσικά πρόσωπα που έχουν θαγένεια ενός των κρατών-μελών της Ε.Ε. διευκρινίζονται τα εξής : α) τα πρόσωπα αυτά μπορούν να υποβάλλουν αίτηση εφόσον είναι κάτοικοι ενός κράτους –μέλους ή κράτους του Ε.Ο.Χ. β) τα πρόσωπα αυτά μπορούν να υποβάλλουν αίτηση ανεξαρτήτου επαγγελματικής εγκατάστασης και για τοποθετήσεις σε ακίνητα και ιδίως για αγορά δευτερεύουσας κατοικίας και γ) στα πρόσωπα αυτά περιλαμβάνονται και αυτά που δεν είναι ενεργά από οικονομικής απόψεως (φοιτητές, συνταξιούχοι) σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθιερώνουν οι σχετικές κοινοτικές οδηγίες που έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο με το Π.Δ 278/92.

Δικαίωμα να αποκτήσουν εμπράγματα ή ενοχικά δικαιώματα επί ακινήτων κειμένων σε παραμεθόριο περιοχή έχουν και τα Νομικά Πρόσωπα Ελληνικής ή Κοινοτικής θαγένειας.

Με τον όρο Νομικά Πρόσωπα Ελληνικής θαγένειας νοούνται τα νομικά πρόσωπα που έχουν συσταθεί σύμφωνα με το Ελληνικό Δίκαιο και έχουν την πραγματική τους έδρα στην Ελλάδα είτε επιδιώκουν κερδοσκοπικό σκοπό είτε όχι.

Δεν εξομιλούνται με Νομικά Πρόσωπα Ελληνικής θαγένειας τα Νομικά πρόσωπα που έχουν συσταθεί σε Τρίτη χώρα, εκτός Ε.Ε. και Ε.Ο.Χ. έστω και αν ανήκουν κατά πλειοψηφία σε ομογενείς.

Στις περιπτώσεις αυτές η αίτηση δεν υποβάλλεται στις κατά τόπους Νομαρχιακές Επιτροπές, αλλά στο Υπουργείο Αμύνης. Εξ' άλλου τα Νομικά Πρόσωπα Κοινοτικής θαγένειας πρέπει να πληρούν μια σειρά από προϋποθέσεις : α) πρέπει καταρχήν να επιδιώκουν κερδοσκοπικό και μόνον σκοπό .β) επιπλέον οι εταιρίες αυτές πρέπει : 1) Να έχουν συσταθεί σύμφωνα με την Νομοθεσία ενός κράτους – μέλους της Ε.Ε. 2) Να έχουν την καταστατική τους έδρα στο εσωτερικό της Κοινότητας 3) Να έχουν την κεντρική τους Διοίκηση ή την κύρια εγκατάσταση τους , εντός της Κοινότητος και 4) Να υπάρχει διαρκής και πραγματικός δεσμός της δραστηριότητας τους με τη οικονομία του κράτους –μέλους στο οποίο έχουν την έδρα τους.

Προς εξακρίβωση της συνδρομής των ανωτέρω προϋποθέσεων η Κοινοτική Εταιρία οφείλει να επισυνάψει στην σχετική αίτηση της προς την αρμόδια Επιτροπή τα εξής: α) το καταστατικό της εταιρίας και την καταχώριση της στο εμπορικό μπτρώο , β) ισολογισμούς προηγουμένων οικονομικών χρήσεων , γ) κατάλογο των μελών του Διοικητικού Οργάνου της εταιρίας με την ιδιότητα του καθενός (πρόεδρος, αντιπρόεδρος, διευθύνων σύμβουλος κλπ), δ) πιστοποιητικό μη πτωχεύσεως και ε) δόνηση περί της συνθέσεως του κεφαλαίου και των κυρίων μετόχων Α.Ε., των εταίρων προσωπικής εταιρίας ή των εταιρικών μεριδίων Ε.Π.Ε.

Η αίτηση κοινοτικού υπηκόου πρέπει να συνοδεύεται α) από

την άδεια διαμονής που προβλέπει το Π.Δ.525/83ή το Π.Δ. 499/87 ή β) από το δελτίο ή έγγραφο διαμονής που προβλέπει το άρθρο 2 του Π.Δ.278/92 αν ο ενδιαφερόμενος δεν μετέρχεται οικονομική δραστηριότητα.

Όταν ο αιτών είναι κοινοτικός υπήκοος και μόνιμος κάτοικος ενός κράτους –μέλους και επιθυμεί απλώς να προβεί σε τοποθέτηση κεφαλαίων (αγορά ακινήτων για εκμετάλλευση) ή σε απόκτηση δευτερεύουσας κατοικίας , χωρίς να καταστεί μόνιμος κάτοικος Ελλήνας οφείλει να δηλώσει στην αίτηση του το σκοπό για τον οποίο αποκτά το ακίνητο καθώς και την μόνιμη κατοικία του , σε ένα κράτος –μέλος της Ε.Ε. ή του Ε.Ο.Χ.

Όπως αναφέρω και προηγουμένως , ο παθιός ορισμός των παραμεθόριων περιοχών (Ν.Δ. 22/6/1927) εξακολουθεί να ισχύει για την απαγόρευση κτήσεως εμπραγμάτων και ενοχικών δικαιωμάτων επί ακινήτων στις περιοχές αυτές από υπηκόους και εταιρίες τρίτων χωρών.

Θεσπίζεται όμως νέα διαδικασία όπου η αποφασιστική αρμοδιότητα για την άρση της απαγόρευσης κτήσεως εμπραγμάτων στον Υπουργό Εθνικής Άμυνας.

Επαναλαμβάνω ότι για τους υπηκόους και τις εταιρίες τρίτων χωρών δεν ισχύουν οι εξαιρέσεις που αναφέρονται ως προς τις συμβάσεις γονικής παροχής, τις μισθώσεις μέχρι έξι (6) ετών, τον κανονισμό ορίων, τη διανομή και τις συμβάσεις μεταβίβασης ποσοστού εξ αδιαιρέτου μεταξύ συγκυρίων.

Πιστεύω ότι αν κατά την σύνταξη του Νόμου 1892/1990, υπήρχε συμμετοχή Συμβολαιογράφου ή γενικά Νομικού θα είχαν περιληφθεί και άλλες εξαιρέσεις δικαιοπραξιών , οι απαγορεύσεις των οπίων δεν εξυπηρετούν καμία σκοπιμότητα και απλώς εντείνουν την γραφειοκρατία που κατακλύζει άνευ προηγουμένου τον κλάδο μας και ταλαιπωρούν τους πολίτες άνευ οίκου τινός...

Αλήθεια ποια σκοπιμότητα υπάρχει στην απαγόρευση των κάτωθι δικαιοπραξιών

- 1) της Αναγκαστικής προσκύρωσης ακινήτων βάσει πράξης τακτοποίησης
- 2) της ανταλλαγής και συνένωσης ακινήτων κειμένων στην παραμεθόριο περιοχή
- 3) της δωρεάς των γονέων προς τέκνα
- 4) της δωρεάς των τέκνων προς τους γονείς
- 5) της δωρεάς μεταξύ των συζύγων
- 6) της πώλησης μεταξύ των συζύγων
- 7) της πώλησης προς τα τέκνα
- 8) της δωρεάς παππού προς εγγονό
- 9) της απόκτησης ακινήτου από πρόσωπο που ήδη έχει ακίνητο στην παραμεθόριο
- 10) της δωρεάς μεταξύ αδελφών
- 11) της πώλησης μεταξύ αδελφών
- 12) της απόκτησης ακινήτου από πρόσωπο που γεννήθηκε , κατοικεί και ζει σε κάποιο απομακρυσμένο χωριό της παραμεθορίου και είναι Δημότης του χωριού αυτού. Θεσπίζουμε απαγορευτικές διατάξεις , αντί να δώσουμε κίνητρα για την ανάπτυξη της υπαίθρου , που έχει ερημωθεί και θέτουμε προϋποθέσεις παραμονής σε αυτόν που ζει στην περιοχή του.

Αναγνώριση αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων σε θέματα οικογενειακού δικαίου.

Αναγνώριση στο πλαίσιο του Κανονισμού
2201/2003 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

ε προσύμφωνο συμβόλαιο που συντάχθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 9-9-2003, η ασκούσα τη γονική μέριμνα, στα ανήλικα, ορφανά πατέρος, τέκνα της, Μ.Τ., υποσχέθηκε να πωλήσει και μεταβιβάσει, για πλογαριασμό των ανηλίκων τέκνων της, προς την Ε.Μ., ακίνητο ευρισκόμενο στη Θεσσαλονίκη, που περιήλθε στην κυριότητα των ανηλίκων από γονική παροχή του πατέρος τους Α.Τ., που απεβίωσε στις 28-10-1995.

Στο προσύμφωνο συμβόλαιο αναφέρεται ότι το οριστικό συμβόλαιο θα συνταχθεί μετά την έκδοση της σχετικής δικαστικής απόφασης, σύμφωνα με την οποία θα δίδεται άδεια, στην ασκούσα τη γονική μέριμνα μπτέρα, να προβεί στην εκποίηση του ακινήτου αυτού, σύμφωνα με το άρθρο 1526 του Αστικού Κώδικα.

Αρχικά ασκήθηκε η από 10-2-2005 αίτηση της μητέρος ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, για την παροχή της ως άνω αδείας, πλην όμως απορρίφθηκε επλιείψει διεθνούς δικαιοδοσίας των Ελληνικών Δικαστηρίων, διότι η μητέρα, η οποία έχει τη Γερμανική ιθαγένεια, με τα δύο ανήλικα τέκνα της, μετά το θάνατο του συζύγου και πατέρος των, κατοικούν μόνιμα στη Γερμανία.

Κατόπιν τούτου ασκήθηκε νέα αίτηση ενώπιον του Ειρηνοδικείου Βούπερταλ (Wuppertal) Γερμανίας, επί της οποίας εκδόθηκε η από 30-6-2006 με αριθμό 671 F 81/05 απόφασην αυτού, δυνάμει της οποίας εγκρίνονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του οικογενειακού δικαίου, οι δηλώσεις της μητρός των τέκνων, οι οποίες έγιναν στο προσύμφωνο συμβόλαιο πώλησης, για πλογαριασμό των δύο ανηλίκων τέκνων της, διότι οι επιχειρηθείσες δικαιοπραξίες αντιστοιχούν στο συμφέρον των τέκνων της, από οικονομικούς λόγους.

Με τον με αριθμό 2201/ 2003 Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου «περί της διεθνούς δικαιοδοσίας, αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας» επέρχεται μεταξύ των κρατών, που συνέπραξαν στην αποδοχή του (πλην της Δανίας) αυτεπάγγελτη υποκατάσταση του εσωτερικού τους δικαίου από τις διατάξεις του, εφ' όσον το Συνταγματικό τους πλαίσιο δεν προβλέπει κάποιους περιορισμούς.

Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 1 του Κανονισμού, αποφάσεις που αφορούν τη γονική μέριμνα, που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος, αναγνωρίζονται στα υπόλοιπα κράτη μέλη, χωρίς να απαιτείται κάποια ιδιαίτερη διαδικασία, γεγονός, όμως, το οποίο δεν αποκλείει το δικαίωμα κάθε ενδιαφερομένου να ζητήσει την έκδοση απόφασης για την αναγνώριση (άρθρο 21 παρ. 3), ακόμη και όταν δεν αμφισβητείται η ισχύς της απόφασης στο κράτος μέλος, όπου υποβάλλεται η σχετική αίτηση.

Αναγνώριση, κατά τον εξεταζόμενο κανονισμό, σημαίνει πως το κράτος αναγνώρισης αποδέχεται την αυτοδίκαιη ένταξη των αποτελεσμάτων της απλοδαπής απόφασης, στην έννομη τάξη του, σαν να επρόκειτο για δική του απόφαση, δηλαδή και το ουσιαστικό δεδικασμένο της, εφόσον βέβαια αυτή παράγει τέτοιο κατά το δίκαιο του κράτους προέλευσης.

Στη συνέχεια, μετά την από 10-10-2006 αίτηση της μητρός, ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, με προσθέτως παρεμβαίνουσα την αγοράστρια Ε.Μ. το δικαστήριο αυτό εξέδωσε τη με αριθμό 41275/ 2006 απόφασή του, η οποία αναγνωρίζει ότι υφίσταται δεδικασμένο που απορρέει από την από 30-6-2006 με αριθμό 671F 81/05 απόφαση του Ειρηνοδικείου Βούπερταλ Γερμανίας,

δυνάμει της οποίας εγκρίθηκαν οι δηλώσεις της μητρός Μ.Τ. που έγιναν στο προσύμφωνο πώλησης της συμβ/φου Θε/νίκης Α.Π. για πλογαριασμό των ανηλίκων τέκνων της Σ. και Μ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση στο σκεπτικό της ελληνικής απόφασης της δικαστού Φαίδρας Καραγάννη «Κατά τα άρθρα 2 παρ. 7 και 1 παρ. 2ε ο όρος γονική μέριμνα περιλαμβάνει εκτός των άλλων το σύνολο δικαιωμάτων και υποχρέωσεων που παρέχονται σε φυσικό πρόσωπο από το νόμο όσον αφορά την περιουσία του παιδιού δηλαδή τα μέτρα προστασίας του παιδιού που συνδέονται με τη διοίκηση, τη συντήρηση ή τη διάθεση της περιουσίας του. Στο ελληνικό δίκαιο πρέπει να θεωρηθεί ότι καλύπτονται από τη συγκεκριμένη ρύθμιση οι διαδικασίες για την παροχή δικαιοστικής άδειας αναφορικά με ορισμένες πράξεις διαχείρισης της περιουσίας του ανηλίκου κατά τα άρθρα 1624, 1526 Α.Κ. (βλ. Κ. Φουντεδάκη Οι υποθέσεις γονικής μέριμνας στο νέο κανονισμό ΕΚ 2201/03 2004, 55). Οι παραπάνω ρυθμίσεις, ενόψει της ανυπαρξίας διακρίσεων από τον παραπάνω Κανονισμό, εφαρμόζονται σε αποφάσεις τόσο της αμφισβητούμενης όσο και της εκούσιας δικαιοδοσίας». Η απόφαση αυτή νόμιμα επιδόθηκε στην αιτούσα και στην προσθέτως παρεμβαίνουσα αγοράστρια.

Από τα ανωτέρω εκτεθέντα προκύπτει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 1 του Κανονισμού με αριθμό 2201/ 2003 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1347/2000 σε συνδυασμό με το άρθρο 28 § 2 και 3 του Εθνικού Συντάγματος που προσδίδει αυξημένη ισχύ στις διεθνείς συμβάσεις, οι αποφάσεις που εκδίδονται σε κράτος μέλος αναγνωρίζονται στα ποιπά κράτη μέλη χωρίς καμμία διαδικασία. Βέβαια σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 3 του Κανονισμού, οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος, μπορεί να ζητήσει την έκδοση απόφασης για την αναγνώριση ή μη της απόφασης του κράτους μέλους. Είναι κάτι όμως επιπλέον που αναγνωρίζει και η προαναφερόμενη υπ' αριθμόν 41275/2006 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης – Διαδικασία εκούσιας δικαιοδοσίας. (Ολόκληρη η απόφαση βρίσκεται στο αρχείο του περιοδικού).

Β' ΜΕΡΟΣ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

*Ηλίας Κωτσάκης**Επίτιμος Πρόεδρος Συμβολαιογραφικού Συλλόγου
Εφετείων Αθηνών, Πειραιά, Αιγαίου και Δωδεκανήσου*

ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

59. Στο χώρο της νομικής επιστήμης τον ατομικισμό τον προώθησε η διδασκαλία της σχολής του φυσικού δικαίου, με σκοπό, μεταξύ άλλων, και την αναγνώριση από το θετικό δίκαιο της δικαίου πρακτικής ελευθερίας και της ειδικότερης μορφής αυτής, της ελευθερίας των συμβάσεων.

60. Ιδρυτής της σχολής του φυσικού δικαίου είναι ο Ολλανδός νομομαθής και διπλωμάτης Hugo Grotius (1583-1645), ο επονομαζόμενος «πατέρας του δικαίου των ανθρώπων» και «πατέρας του διεθνούς δικαίου», ο οποίος με τα έργα του «περί της ελευθερίας των θαλασσών (1603)», «περί της απήθειας της Χριστιανικής θρησκείας (1614)» και «περί του δικαίου του Πολέμου και της ειρήνης (1625)» θεμελίωσε και ανέπτυξε τη βασική θεωρία της σχολής του φυσικού δικαίου που εξυπηρετούσε απόλυτα, ιδίως στον τομέα των διεθνών σχέσεων, τις απόψεις και τα συμφέροντα των αιστών.

61. Τη διδασκαλία του Hugo Grotius την ενίσχυσαν και την ολοκλήρωσαν με τις θεωρίες τους ο Γερμανός νομομαθής και ιστορικός Samouil Pöufendorf (1632-1694) με τα έργα του «Στοιχεία της παγκόσμιας νομικής επιστήμης (1660)» και «το φυσικό δίκαιο και το δίκαιο των λαών (1672)» και ο Γάλλος νομικός Zan Ntomá (1625-1696) με το έργο του «οι ποιλιτικοί νόμοι στη φυσική τους τάξη».

62. Η σχολή του φυσικού δικαίου δίδασκε ότι πάνω από το θετικό δίκαιο υπάρχει το φυσικό δίκαιο, το οποίο είναι αιώ-

νιο και αμετάβλητο, δεν βρίσκεται στους νόμους, δεν στηρίζεται στη θεία πρόνοια, απλά προκύπτει και εκπορεύεται από την ανθρώπινη λογική μέσω του σκεπτόμενου πνεύματος, είναι καθολικό, ισχύει για όλους τους ανθρώπους και για όλους τους ήλιούς και από αυτό κάθε άτομο αντλεί ανέξιτη και αναφαίρετα δικαιώματα έναντι της κοινωνίας και το δικαίωμα να απαλλαγεί από τις δεσμεύσεις που του έχουν επιβληθεί χάριν αυτής.

63. Δίδασκε επίσης η σχολή του φυσικού δικαίου ότι ο άνθρωπος από τη φύση του είναι ελεύθερος και ως εκ τούτου είναι και ελεύθερος να επιλέγει ποιες δικαιοπραξίες θα καταρτίζει χωρίς περιορισμούς, πότε, που, με ποιόν και με ποιο περιεχόμενο.

64. Με τη διδασκαλία της η σχολή του φυσικού δικαίου αφενός κατάφερε ισχυρό πλήγμα στο ισχύον νομικό σύστημα της εποχής για τις δικαιοπραξίες, το οποίο εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των φεουδαρχών και τις φεουδαρχικές οικονομικές σχέσεις και αφετέρου διευκόλυνε τη θέσπιση κανόνων δικαίου που διευκόλυναν την ανάπτυξη αστικών οικονομικών σχέσεων, όπως και τους αστούς στην πορεία τους για πολιτική, κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική κυριαρχία στα κράτη της εποχής.

65. Η διδασκαλία της σχολής του φυσικού δικαίου για τη δικαιοπρακτική ελεύθερία του κάθε ατόμου, μετά τη Γαλλική Επανάσταση, επέδρασε στο δίκαιο διαφόρων κρατών και η δικαιοπρακτική ελεύθερία έγινε θεμελιώδες νομικό δόγμα στο δίκαιο των χωρών που είχε επιβληθεί το αστικό καθεστώς.

66. Έτσι πρώτα στη Γαλλία καθιερώθηκε η ελεύθερία των συμβάσεων με το άρθρο 1134 του Γαλλικού Αστικού Κώδικα, που όριζε ότι οι συμβάσεις που καταρτίζονται νόμιμα ισχύουν για τους συμβαλλόμενους ως νόμοι, ενώ με το ίδιο ή ανάλογο πνεύμα ρύθμισαν τη δικαιοπρακτική ελεύθερία στις χώρες τους και ο Ιταλικός Αστικός Κώδικας, ο Γερμανικός Αστικός Κώδικας και αργότερα και ο Ελληνικός Αστικός Κώδικας κ.ά.

67. Η θεωρία όμως της σχολής του φυσικού δικαίου για δικαιοπρακτική ελεύθερία είναι ατελής και ψευδεπίγραφος, διότι για να υπάρχει πραγματική δικαιοπρακτική ελεύθερία και ειδικότερα πραγματική και όχι ψευδεπίγραφη ελεύθερία των συμβάσεων, οι οποίες αποτελούν ένα μέσο δίκαιους κατανομής των αγαθών μεταξύ των μεμλών μιας κοινωνίας, πρέπει να υπάρχει και δικαιοπρακτική ισότητα μεταξύ των συμβαλλόμενων.

68. Μόνο η δικαιοπρακτική ισότητα μεταξύ των συμβαλλόμενων σε μία σύμβαση επιτρέπει την ισορροπία μεταξύ

αντιρρόπων συναθλητικών δυνάμεων, την απονομή δικαιούντων στις συναθληγές και τη δικαία ανταλλαγή και κατανομή των αγαθών μεταξύ των ανθρώπων.

69. Αν σε μία σύμβαση υπάρχει δικαιοπρακτική ανισότητα μεταξύ των συμβαλλόμενων, η δικαιοπρακτική ελεύθερία δε θα αφορά όλα τα συμβαλλόμενα μέρος αλλά μόνο το ισχυρότερο και θα αποβεί ασφαλής σε βάρος των δικαιωμάτων του ασθενεστέρου και υπέρ των δικαιωμάτων του ισχυροτέρου.

70. Δικαιοπρακτική ελεύθερία χωρίς δικαιοπρακτική ισότητα σε μια σύμβαση αποτελεί για το ασθενεστέρο μέρος όχι ελεύθερία, αλλά αδικία, εξαναγκασμό, τυραννία και υποταγή στο ισχυρότερο μέρος, με συνέπεια την υπική, ηθική, ψυχική, πνευματική, οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική εξόντωσή του.

71. Η δικαιοπρακτική ελεύθερία και η ειδικότερη μορφή αυτής η ελεύθερία των συμβάσεων, χωρίς δικαιοπρακτική ισότητα επιτρέπει την εξόντωση του ασθενεστέρου μέρους της σύμβασης από το ισχυρότερο και είναι ελεύθερία των θηρίων της ζούγκλας που δεν αρμόζει σε ανθρώπους και είναι αντίθετη με την ιδέα της δικαιοσύνης και συνεπώς είναι απαράδεκτη.

72. Για το λόγο αυτό, μέχρι να επέλθει ουσιαστική ισότητα των ανθρώπων, απαιτείται επέμβαση του νομοθέτη ή του δικαστή, όπου ο τελευταίος έχει εξουσία για περιορισμό της δικαιοπρακτικής ελεύθερίας, ούτως ώστε στις συμβάσεις να συμπληρώνονται οι κάθε είδους ελλείψεις που έχει το ασθενεστέρο μέρος έναντι του ισχυροτέρου, ούτως ώστε να επέρχεται δικαιοπρακτική ισότητα, ισορροπία δυνάμεων και δικαιοσύνη στο περιεχόμενο μιας σύμβασης ώστε να έχουμε δίκαιη κατανομή των αγαθών μεταξύ των συμβαλλόμενων.

ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

73. Η κίνηση υπέρ του ατομικισμού στο θρησκευτικό, πολιτιστικό και φιλοσοφικό τομέα και στη νομική επιστήμη οδήγησε τελικά και στην ανάπτυξη της θεωρίας του πολιτικού ατομικισμού, του οποίου πρώτος θεωρητικός υπόρχει ο Γάλλος φιλόσοφος, συγγραφέας και μουσικός, Zav Zak Rousso (1712-177).

74. Ο Ρουσσός ανέπτυξε τη θεωρία ότι ο άνθρωπος ως άτομο είναι φύση αγαθή αλλά η κοινωνία έχει διαφθείρει την αγαθότητά του και ως εκ τούτου επιβάλλεται απομόνωσή του από την κοινωνία, η επάνοδός του στην πρωτόγονη αρετή και η απεμπλοκή του από κοινωνικές συμβατικότητες.

75. Ο Ρουσσός με τη θεωρία του αποθέωσε τον ατομικισμό

στην πολιτική και προπείανε το έδαφος για τις μεγάλες μεταβολές που έφερε η Γαλλική Επανάσταση στην πολιτική ζωή, στην κοινωνία, στην οικονομία και στην πολιτιστική ζωή αρκετών κρατών με την εγκαθίδρυση αστικών καθεστώτων σ' αυτά.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ

76. Η κίνηση υπέρ του ατομικισμού σε όλους σχεδόν τους τομείς της ζωής οδήγησε και στην ανάπτυξη της θεωρίας του οικονομικού ατομικισμού ή όπως έχει επικρατήσει να λέγεται της θεωρίας του «οικονομικού φιλελευθερισμού».

77. Ο οικονομικός φιλελευθερισμός είναι η βάση του αστικού καθεστώτος και πρόδρομοί του υπήρξαν στην Αγγλία οι Μπερνάρ ντε Μαντεβίθ, Χάτσεσον και Ντέιβιντ Χιουμ, ενώ ιδρυτής του είναι ο Σκώτος οικονομολόγος και φιλόσοφος Άνταμ Σμιθ (1723-1790).

78. Ο Άνταμ Σμιθ έγραψε το περίφημο έργο «ο πλούτος των εθνών» το οποίο άσκησε τεράστια επίδραση στην οικονομική πολιτική της Αγγλίας αλλά και στη σκέψη των αστών οικονομολόγων απανταχού της γης.

79. Κατά τη θεωρία που ανέπτυξε ο Άνταμ Σμιθ, με βάση τις ατομικιστικές θεωρίες των Σοφιστών του 5ου π.Χ. αιώνα, το πρώτο κίνητρο της οικονομικής ζωής είναι το ατομικό συμφέρον και η τάση και η ορμή του ατόμου για απόκτηση των μέσων διαβίωσής του.

80. Συνεχιστής του έργου του Άνταμ Σμιθ υπήρξε ο Ολλανδός οικονομολόγος Ντέιβιντ Ρικάρντο, ο οποίος συμπλήρωσε τη θεωρία του οικονομικού φιλελευθερισμού με τις θεωρίες του περί καθορισμού των τιμών, περί της εγγείου προσόδου, περί διεθνών ανταλλαγών και περί μισθών.

81. Ο «οικονομικός φιλελευθερισμός» είναι η θεωρία που περιλαμβάνει τις αντιλήψεις που έχουν οι αστοί για τις οικονομικές σχέσεις των μελών μιας κοινωνίας, οι οποίες αντιλήψεις εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τα κάθε είδους ατομικά συμφέροντά τους.

82. Ο οικονομικός φιλελευθερισμός εδράζεται στις θεωρίες των Σοφιστών, έχει ατομοκεντρικό χαρακτήρα, δεν δέχεται την παρέμβαση του κράτους στην παραγωγική διαδικασία, παρά μόνο στις περιπτώσεις που αυτή η παρέμβαση εξυπηρετεί τις αστικές οικονομικές σχέσεις.

83. Θέλει πλήρη δικαιοπρακτική ελευθερία χωρίς περιορισμούς και ελέγχους στις εγχώριες και στις διεθνείς συναλλαγές.

84. Θέλει την ελευθερία του εμπορίου και τη διαμόρφωση των τιμών αλλά και των μισθών μέσω του ελεύθερου ανταγωνισμού σε μία αγορά εργασίας χωρίς την παρέμβαση υπέρ των εργαζομένων του κράτους.

85. Επιδιώκει τη δημιουργία μιας αγοράς αγαθών, τη λειτουργία της οποίας δε θα την παρεμποδίζει κανένας περιορι-

σμός και κανένας έλεγχος από το κράτος, κανένας δασμός, ή οποιαδήποτε συνεννόηση ή συνεργασία μεταξύ εργοδοτών ή μεταξύ εργατών ή μεταξύ καταναλωτών.

86. Θεωρεί ως επιζήμια για την οικονομία και την κοινωνία αλλά και ως μάταιη κάθε προσπάθεια του κράτους ή των οργανωμένων εργατών να εμποδίζουν την αυτόματη λειτουργία των οικονομικών νόμων και βλέπει ως εμπόδια στις επιδιώξεις των αστών την εργατική τάξη, τα μέτρα προστασίας υπέρ αυτής και το κοινωνικό κράτος.

87. Κατά τον οικονομικό φιλελευθερισμό, το κράτος δεν πρέπει να καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις συμμετοχής ενός ιδιώτη στη λειτουργία της αγοράς, ούτε τις τιμές των προϊόντων και τα ποσοστά κέρδους, αλλά πρέπει η αγορά και οι δυνάμεις της να αφήνονται να λειτουργούν ελεύθερα, χωρίς ελέγχους και χωρίς περιορισμούς, να υπάρχει πλήρης δικαιοπρακτική ελευθερία στις συναλλαγές και ο ρόλος τους κράτους πρέπει να περιορίζεται μόνο στην εξασφάλιση εργασιακής ειρήνης με οποιονδήποτε τρόπο και με ελάχιστο κόστος.

88. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι στη σύγχρονη εποχή έχει επέλθει μία διαφοροποίηση στο δόγμα του οικονομικού φιλελευθερισμού για την παρέμβαση του κράτους στις παραγωγικές διαδικασίες.

89. Τη διαφοροποίηση αυτή εκφράζει ο λεγόμενος «οικονομικός νεοφιλελευθερισμός» ο οποίος για να καλύψει μερικές από τις πολλές αδυναμίες της κλασικής θεωρίας του οικονομικού φιλελευθερισμού δέχεται την παρέμβαση του κράτους μόνο για ορθολογική συγκράτηση των τιμών, με περιορισμό της δικαιοπρακτικής ελευθερίας ως προς τη διαμόρφωση αυτών και τον περιορισμό των μονοπωλιακών καταστάσεων με αντίστοιχο περιορισμό για τις περιπτώσεις αυτές της δικαιοπρακτικής ελευθερίας.

90. Για το λόγο αυτό στα κράτη που κυριαρχεί ο νεοφιλελευθερισμός έχουν συσταθεί διάφορες επιτροπές για προσαρμογή της οικονομία στο δόγμα του, όπως η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η Επιτροπή Ανταγωνισμού κ.λπ.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ

91. Η θεωρία όμως του οικονομικού φιλελευθερισμού έχει αρκετά ασθενή σημεία, τα οποία μάλιστα επισημάνθηκαν πολύ γρήγορα από τους μαθητές του ιδρυτή του οικονομικού φιλελευθερισμού Άνταμ Σμιθ, Λόνενταλ στην Αγγλία και Τζων Ράι στην ΗΠΑ.

92. Η θεωρία όμως του οικονομικού φιλελευθερισμού δέχθηκε αυστηρή κριτική από τους Γερμανούς οικονομολόγους που αποτελούσαν την ιστορική σχολή.

93. Ιδρυτής της σχολής αυτής είναι ο διάσημος Γερμανός οικονομολόγος Γουλιέλμος Ρόσερ (1817-1894), ο οποίος δια-

κήρυξε ότι η οικονομική επιστήμη για να συμβάλει θετικά στην εξέλιξη των κοινωνιών και να μην αποθηρίωσει τον άνθρωπο πρέπει να τηρήσει στενή επαφή και συνεργασία με τις άλλες κοινωνικές επιστήμες, ιδίως με την ιστορία του δικαίου, την πολιτική ιστορία και την ιστορία του πολιτισμού, την οποία όμως συνεργασία δε δέχεται η θεωρία του οικονομικού φιλελευθερισμού.

94. Το μέλος της ιστορικής σχολής, ο διάσημος Γερμανός οικονομολόγος Μπρούνο Χύληντεμπραντ θεωρεί την πολιτική οικονομία επινόημα των ατομικιστών και αρνείται τη θεωρία που υποστηρίζουν οι οπαδοί του οικονομικού φιλελευθερισμού ότι δήθεν την οικονομία τη διέπουν νόμοι ισοδύναμοι με τους φυσικούς.

95. Ο Μπρούνο Χύληντεμπραντ αποκηρύσσει και την επιστημονική αξία των φιλελευθέρων οικονομολόγων και θεωρεί απάνθρωπες τις αντιλήψεις τους για τις οικονομικές σχέσεις των ανθρώπων.

96. Εναντίον όμως της θεωρίας του οικονομικού φιλελευθερισμού στρέφονται και οι θεωρίες που αναπτύσσουν οι οπαδοί των βασικών μορφών του σοσιαλισμού, όπως η θεωρία του ουτοπικού σοσιαλισμού (Σαιν Σιμόν, 1760-1805), Ρόμπερ Όουεν (1771-1951) κ.ά., η θεωρία του συνεταιριστικού σοσιαλισμού (Σαρλ Ζιντ (1847-1932) που πρεσβεύει την επικράτηση συνεταιριστικών αρχών στην παραγωγή και στην κατανάλωση αγαθών, η θεωρία του αγροτικού σοσιαλισμού (Τόμας Σπένσε), η θεωρία του κρατικού σοσιαλισμού που αναπτύχθηκε κυρίως στη Γερμανία και διδάχθηκε στα Γερμανικά πανεπιστήμια και πρεσβεύει ότι το κράτος οφείλει να επεμβαίνει στην οικονομική και κοινωνική ζωή στο όνομα της αποστολής του, που συνίσταται στην ευημερία και στον εκπολιτισμό όχι των πλίγων αλλά του συνόλου των μειών της κοινωνίας.

97. Κατ' εξοχήν πολέμιος της θεωρίας του οικονομικού φιλελευθερισμού είναι η θεωρία του επιστημονικού σοσιαλισμού (Μαρξ-Ένγκελς), όπως συμπληρώθηκε από τον Λένιν (Μαρξισμός - Λενινισμός), που διδάσκει ότι η αιγίδια της ανθρώπινης αιλιοτρίωσης, ανισότητας και δυστυχίας βρίσκεται στις οικονομικές σχέσεις των ανθρώπων και ότι η θετική ανάπτυξη της κοινωνίας και όλων των μειών της είναι δυνατή μόνο με την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας στα εργαλεία και σε όλα τα υπόλοιπα μέσα παραγωγής και με την υπαγωγή αυτών σε καθεστώς κοινωνικής ιδιοκτησίας.

98. Κατά της θεωρίας του οικονομικού φιλελευθερισμού, ιδίως μετά τις συμφορές που προξένησε στην ανθρωπότητα η πρακτική εφαρμογή του στα διάφορα κράτη κατά τους 180 και 190 αιώνα και τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, με επιστέγασμα στον οικονομικό τομέα την κατάρρευση του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης των ΗΠΑ το 1929, που κλόνισε τις οικονομίες των κρατών όλου του κόσμου, βάλλει και η θεωρία του διαπρεπούς Άγγλου οικονομολόγου Τζων Κέυνς.

99. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, για την ανάπτυξη της οικονομίας σε μια χώρα και για την αποφυγή οικονομικών κρίσεων δεν αρκεί μόνο η ιδιωτική πρωτοβουλία και δραστηριότητα, αλλά χρειάζεται και επέμβαση του κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες για να επιτυγχάνεται ανακατανομή των εισοδημάτων των μειών της κοινωνίας, για να καταπολεμείται η ανεργία με την εξασφάλιση πλήρους απασχόλησης των εργαζομένων, για να αυξάνει η αγοραστική τους δύναμη μεταξύ των μέσων παραγωγής.

100. Παρά όμως τις αντιδράσεις που υπήρξαν κατά της εφαρμογής του οικονομικού φιλελευθερισμού, η επικράτηση της αστικής τάξης μετά τη Γαλλική Επανάσταση και ιδίως μετά τις επαναστάσεις του 1848 στη Γαλλία και σε άλλες χώρες της Ευρώπης, είχε ως αποτέλεσμα και την πρακτική εφαρμογή της θεωρίας του οικονομικού φιλελευθερισμού και γενικά του ατομικισμού στις χώρες αυτές, με επακόλουθο να βρουν ανταπόκριση στο δίκαιο των χωρών αυτών οι απόψεις των αστών για καθιέρωση δικαιοπρακτικής ελευθερίας και μη ανάμιξης του κράτους στη διαπάλη των ατομικών και των οικονομικών συμφερόντων των ιδιωτών.

101. Αρχικά, βάσει των αντιλήψεων των αστών για όλους τους τομείς της ζωής και της θεωρίας του οικονομικού φιλελευθερισμού στο δίκαιο των χωρών που εγκαθιδρύθηκε το αστικό καθεστώς αναγνωρίστηκε πλήρης δικαιοπρακτική ελευθερία και η ειδικότερη μορφή αυτής, η ελευθερία των συμβάσεων.

102. Μετέπειτα, με επέμβαση του κράτους και για λόγους προστασίας των ασθενεστέρων μερών από κοινωνικής και οικονομικής πλευράς σε μια σύμβαση, περιορίστηκε η απόλυτη ελευθερία στις συμβάσεις και καθιερώθηκε η σχετική ελευθερία σε αυτές, με αρκετούς περιορισμούς ως προς το περιεχόμενο και τον τύπο των συμβάσεων.

103. Μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 στη Ρωσία και την ίδρυση της ΕΣΣΔ μέχρι το 1991 που κατέρρευσε το σοσιαλιστικό καθεστώς στη χώρα αυτή, αλλά και στις άλλες χώρες της ανατολικής Ευρώπης που επικράτησε από το 1945, στην κοινωνία επικράτησε ο τύπος των σοσιαλιστικών οικονομικών σχέσεων, με χαρακτηριστικό γνώρισμα τον κεντρικό σχεδιασμό της οικονομίας και την υπαγωγή των μέσων παραγωγής σε καθεστώς κοινωνικής ιδιοκτησίας.

104. Το δίκαιο της ΕΣΣΔ και μετέπειτα και των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης προσαρμόστηκε στο σοσιαλιστικό τύπο οικονομικών σχέσεων και ρυθμίστηκαν ανάλογα και οι δικαιοπρακτικές σχέσεις των ατόμων.

105. Στο δίκαιο της ΕΣΣΔ και των άλλων σοσιαλιστικών χωρών αναγνωρίστηκε η ελευθερία των συμβάσεων, αλλά διαφορετικής μορφής από την ελευθερία συμβάσεων που αναγνωρίστηκε στα αστικά καθεστώτα.

106. Η ελευθερία των συμβάσεων στα δίκαια των σοσιαλιστικών χωρών επέτρεψε την κατάρτιση συμβάσεων μεταξύ

ιδιωτών, με την υποχρέωση όμως το περιεχόμενο αυτών να είναι δίκαιο για όλους τους συμβαλλόμενους και να αποβλέπει στην ικανοποίηση των υπηκόων και μορφωτικών τους αναγκών, όπως επίσης να αποβλέπει στην προσαρμογή των ατομικών συμφερόντων στα κοινωνικά και στην εφαρμογή της συμβάσεις αυτές της σοσιαλιστικής ιθικής και των κανόνων της σοσιαλιστικής ζωής.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΑΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

ΣΤΟ ΘΕΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

107. Από τα δίκαια των διαφόρων χωρών στα οποία αποτυπώνονται οι κατά καιρούς ρυθμίσεις για τις συμβάσεις που αντιστοιχούν στα διάφορα στάδια της ανάπτυξης των κοινωνιών και του τύπου των οικονομικών σχέσεων που κυριαρχούν σε αυτές, μέχρι την Γαλλική Επανάσταση, το καθύτερο υπόδειγμα για μελέτη της αντιστοιχίας τύπου οικονομικών σχέσεων μιας εποχής και κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τις συμβάσεις και τη δικαιοπρακτική ελευθερία σε αυτές είναι το Ρωμαϊκό Δίκαιο.

108. Μετά τη Γαλλική Επανάσταση και ιδίως μετά τις επαναστάσεις του 1848 μ.Χ. τα καθύτερα υποδείγματα δικαίου για την ίδια μελέτη είναι το Γαλλικό, το Γερμανικό, το Ιταλικό και το Ελληνικό Δίκαιο, ενώ για την περίοδο του σοσιαλισμού στη Σοβιετική Ένωση και στα άλλα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης είναι τα δίκαια των χωρών αυτών.

109. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του Ρ.Δ. και την εποχή που στη Ρωμαϊκή επικράτεια κυριαρχούσαν οι πρωτόγονες οικονομικές σχέσεις το δίκαιο αυτό δεν αναγνώριζε τη συναπλακτική ελευθερία.

110. Αναγνώριζε μόνο έναν περιορισμένο αριθμό συμβάσεων, ορισμένου περιεχομένου στις οποίες επικρατούσε η τυποποιητρεία.

111. Οι συναπλασσόμενοι δεν είχαν την ελευθερία να καταρτίζουν συμβάσεις οποιουδήποτε περιεχομένου και να τις συντάσσουν κατ' επιλογή τους με οποιονδήποτε αντισυμβαλλόμενο, σε οποιονδήποτε τόπο και χρόνο, με ή χωρίς τύπο.

112. Για να είχε συσταθεί μία αγώγιμη ενοχική σχέση έπρεπε απαραίτητα η δικαιοπραξία γι' αυτήν να είχε ορισμένο περιεχόμενο, αντισυμβαλλόμενο από έναν περιορισμένο αριθμό προσώπων που είχαν δικαιοπρακτική ικανότητα από το νόμο και να είχε περιβληθεί ορισμένο τύπο που όριζε το δίκαιο.

113. Η τήρηση του πανηγυρικού τύπου για μια δικαιοπραξία αποτελούσε τον λόγο επέλευσης των δικαιοπρακτικών αποτελεσμάτων αυτής.

114. Οι αγώγιμες συμβάσεις τις οποίες αναγνώριζε το Ρ.Δ. στην πρώτη περίοδο της λειτουργίας του καταρτίζοντουσαν *verbis* και ήταν πέντε, η *stipulatio* (επερώτηση), η *adstipulatio* (πρόσθετη υπόσχεση), η *dotis dictio* (επαγγε-

λία προικός) και η *usurandum* (ένορκη απελευθέρωση).

115. Οι πέντε όμως αυτές αγώγιμες συμβάσεις τις οποίες αναγνώριζε το Ρ.Δ. στην πρώτη περίοδο της ισχύος του δεν επαρκούσαν για τις συναπλαγές της εποχής κατά την οποία άρχισαν να κυριαρχούν στην κοινωνία οι δουλοκτητικές οικονομικές σχέσεις, διότι κάλυπταν μόνο ένα μικρό μέρος των συναπλαγών βάσει των σχέσεων αυτών.

116. Έτσι, υπό την πίεση των συναπλακτικών αναγκών των δουλοκτητικών οικονομικών σχέσεων και για εξυπηρέτηση αυτών, αναγνωρίστηκαν από το Ρ.Δ. και τέσσερις ακόμη συμβάσεις, οι οποίες καθιερώθηκε να καταρτίζονται όχι μόνο *verbis* αλλά και *re*.

117. Οι συμβάσεις αυτές είναι, το δάνειο (*mutuum*), το χρησιδάνειο (*commodatum*), η παρακαταθήκη (*depositum*) και το ενέχυρο (*pignus*).

118. Στις συμβάσεις αυτές, για να γεννηθεί αγώγιμη ενοχή, έπρεπε να υπάρχει συμφωνία των συμβαλλόμενων και παράδοση του πράγματος.

119. Χωρίς τη συμφωνία των συμβαλλόμενων δεν μπορούσε να γεννηθεί αγώγιμη ενοχή, έστω και αν υπήρχε παράδοση του πράγματος, όπως επίσης χωρίς παράδοση του πράγματος δεν μπορούσε να γεννηθεί αγώγιμη ενοχή αν δεν υπήρχε και συμφωνία μεταξύ των συμβαλλόμενων.

120. Αργότερα, την εποχή της πλήρους κυριαρχίας στη Ρωμαϊκή κοινωνία των δουλοκτητικών οικονομικών σχέσεων, πλόγω της πρόσδου της οικονομίας και για να καθιερθούν οι αυξανόμενες ανάγκες των συναπλαγών βάσει του τύπου των οικονομικών αυτών σχέσεων, αναγνωρίστηκαν από το Ρ.Δ. και άλλης τέσσερις συμβάσεις και καθιερώθηκε αυτές να καταρτίζονται απύπως, με απλή συμφωνία των συμβαλλόμενων (*Obligationes quae consensus contrahuntur*).

121. Οι συμβάσεις αυτές ήταν, (α) η αγοραπωλησία (*emptio venditio*), στην οποία μπορούσαν οι συμβαλλόμενοι να προσθέσουν και σύμφωνα (αα) μεταπώλησης και εξώνησης (*pactum de retrovendendo et petroemendo*), (ββ) απαρέσκειας (*pactum displicantiae*), δηλαδή επιστροφή του πράγματος στον πωλητή, αν αυτό μετά από δοκιμασία αποδειχθεί ακατάλληλο για τον αγοραστή, (γγ) διάρρηξη της αγοραπωλησίας σε περίπτωση μη καταβολής του τιμήματος εντός του συμφωνηθέντος χρόνου (*lex commisoria*), (δδ) υπερθεματισμού (*in diem additio*), δηλαδή συμφωνία διάλισης της αγοραπωλησίας αν τρίτος προσφέρει μεγαλύτερο τίμημα, (εε) προτίμησης (*pactum protimisseos*), δηλαδή συμφωνία προτίμησης του πωλητού αν ο αγοραστής πωλήσει το πράγμα, (β) η μίσθωση (*locatio conductio*), πράγματος, εργασίας ή έργου, (γ) η εταιρεία (*societas*) και (δ) η εντολή (*mandatum*).

122. Για μακρύ χρονικό διάστημα όλες οι παραπάνω συμβάσεις ήταν οι μόνες που αναγνώριζε το Ρ.Δ. και οι μόνες που ήταν αγώγιμες και μπορούσαν να καταρτίζουν οι συ-

να πλιασσόμενοι για να έχουν δεσμευτικότητα γι' αυτούς.

123. Κάθε άλλη σύμβαση της οποίας το περιεχόμενο ή ο τύπος καθοριζόντουσαν ελεύθερα από τους συμβαλλομένους δεν ήταν αγώγιμη και δεν είχε δεσμευτικότητα γι' αυτούς, ούτε γεννούσε αξίωση του ενός έναντι του άλλου για εκπλήρωσή της.

124. Για να καλύψουν όμως τις ανάγκες των συναλλαγών βάσει των ισχυόντων ακόμη δουλοκτητικών οικονομικών σχέσεων οι Ρωμαίοι νομικοί υπό την επίδραση κυρίως Ελλήνων νομομαθών και καθηγητών της νομικής σκολής της Βηρυτού, στην οποία κυριαρχούσαν οι ελευθεριότερες Ελληνικές αντιλήψεις για το δίκαιο, περιέλαβαν στο Ρ.Δ. ως αγώγιμες και τις ανώνυμες συμβάσεις και έτσι διεύρυναν την έκταση της ελευθερίας κατάρτισης συμβάσεων με σημαντική αύξηση του αριθμού αυτών.

125. Ανώνυμες συμβάσεις (*contractus innominati*) ήταν οι συμβάσεις εκείνες που δεν μπορούσαν να υπαχθούν σε έναν από τους γνωστούς τύπους των αγώγιμων συμβάσεων, τις οποίες αναγνώριζε ο νόμος και οι οποίες ονομαζόντουσαν επώνυμες συμβάσεις (*contractus nominate*).

126. Στην αρχή στο Ρ.Δ. δεν υπήρχε αγωγή για εκπλήρωση των υποχρεώσεων που είχαν αναλάβει οι συμβαλλομένοι με ανώνυμη σύμβαση.

127. Το πρώτο λοιπόν που αναγνωρίστηκε από το δίκαιο αυτό ήταν το δικαίωμα του ενός συμβαλλομένου σε ανώνυμη σύμβαση, ο οποίος είχε εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του από τη σύμβαση αυτή να ζητήσει με αγωγή την επιστροφή του αντικειμένου που είχε δώσει, εφόσον ο αντισυμβαλλομένος προνέίτο να εκπληρώσει τις δικές του υποχρεώσεις.

128. Μεταγενέστερα και για την ενίσχυση της λειτουργίας των ανωνύμων συμβάσεων, αναγνωρίστηκε από το Ρ.Δ. στον συμβαλλόμενο εκείνο που είχε εκπληρώσει την υποχρέωσή του από μία ανώνυμη σύμβαση το δικαίωμα επιλογής, δηλαδή να ζητήσει με αγωγή από τον αντισυμβαλλομένο που δεν είχε εκπληρώσει τη δική του υποχρέωση, είτε να επιστρέψει το αντικείμενο που είχε λάβει, είτε να εκπληρώσει τη δική του υποχρέωση από την ανώνυμη σύμβαση.

129. Σπουδαιότερες από τις ανώνυμες συμβάσεις ήταν (α) η διατίμηση επί πράσσει (*contractus aestimatorius*), δηλαδή σύμβαση με την οποία ο ένας από τους συμβαλλομένους έδινε στον άλλο ένα πράγμα προ πώληση σε ορισμένη τιμή, υπό τον όρο της καταβολής του τιμήματος ή της επιστροφής του πράγματος εντός ορισμένης προθεσμίας, (β) η ανταλλαγή (*permutatio*), κυριόττης πραγμάτων, (γ) ο συμβιβασμός (*transactio*) και (δ) η δόση κατά παράκληση (*precarium*) ακινήτου για χρήση.

130. Αργότερα, κατά την εποχή που άρχισαν να κυριαρχούν στην κοινωνία οι φεουδαρχικές οικονομικές σχέσεις αναγνωρίστηκαν από το Ρ.Δ. και ορισμένες άλλες αγώγιμες συμβάσεις, όπως η σύμβαση περί τόκου, το προϊκώ σύμ-

φωνο, το συνυποσχετικό και η δωρεά και έτσι διευρύνθηκε η ελευθερία των συμβάσεων όσον αφορά τον αριθμό και το περιεχόμενο αυτών.

131. Κατ' αυτό τον τρόπο, το Ρ.Δ. προσήρμοσε τις συμβάσεις στις απαιτήσεις της κοινωνίας και στις οικονομικές σχέσεις που επικρατούσαν την εποχή εκείνη.

132. Παρά την αύξηση όμως του αριθμού των συμβάσεων και τη διεύρυνση του περιεχομένου τους, οι παραπάνω συμβάσεις, από μία περίοδο και μετά, ίδιως την εποχή που στα σπιλάχνα της φεουδαρχίας άρχισαν να διαμορφώνονται, να δυναμώνουν και να πληθαίνουν οι αστικές οικονομικές σχέσεις, ήταν ανεπαρκείς για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των συναλλαγών που δημιουργούσαν οι κυριαρχες οικονομικές σχέσεις της εποχής εκείνης.

133. Η ανεπάρκεια των διατάξεων του Ρ.Δ. και των δικαίων των χωρών που τελούσαν υπό την επίδρασή του για την εξυπηρέτηση των συναλλαγών με τις συμβάσεις που αναγνωριζόντουσαν από το δίκαιο, έγινε περισσότερο έντονη την εποχή που υπήρχαν μεν ακόμη φεουδαρχικές οικονομικές σχέσεις, αλλά η πρακτική εφαρμογή της σωρείας των επιστημονικών ανακαλύψεων στον τομέα της οικονομίας ωθούσαν προς την κατάργηση τους και προς την κυριαρχία των αστικών οικονομικών σχέσεων και την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κυριαρχία των αστών έναντι των γαιοκτημόνων και των πλαϊκών μαζών.

134. Επακόλουθη της εξέλιξης αυτής ήταν οι αστοί να προβάλουν πολύ έντονα το αίτημά τους για θέσπιση κανόνων αστικού δικαίου που θα καθιέρωναν την οικονομική ελευθερία και ως επακόλουθο αυτής την δικαιοπρακτική ελευθερία και την ειδικότερη μορφή αυτής, την ελευθερία των συμβάσεων, την οποία πέτυχαν τελικώς να καθιερώσουν στο Αστικό Δίκαιο των διαφόρων κρατών στις οποίες επικράτησε το αστικό καθεστώς.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Συνταγματικό Δίκαιο και Ελευθερία των Συμβάσεων

135. Λόγω της επικράτησης και κυριαρχίας στην Ελλάδα λίγα χρόνια μετά την Επανάσταση του 1821 των αστικών οικονομικών σχέσεων και των κοινωνικών και πολιτιστικών συνθηκών που έχουν διαμορφωθεί βάσει αυτών, έχει διαμορφωθεί ανάλογα και το δίκαιο της χώρας με σκοπό να εξυπηρετεί τη λειτουργία των σχέσεων και των συνθηκών αυτών, με επακόλουθημα να περιλαμβάνει στο περιεχόμενό του και διατάξεις με τις οποίες αναγνωρίζεται και ρυθμίζεται η δικαιοπρακτική ελευθερία των συμβάσεων.

136. Κατ' αρχήν η δικαιοπρακτική ελευθερία και η ειδικότερη μορφή αυτής, η ελευθερία των συμβάσεων, αναγνωρί-

ζεται από το Σύνταγμα της Ελλάδος στο άρθρο 5 παρ. 1 αυτού, το οποίο κατοχυρώνει την οικονομική ελευθερία από την οποία προκύπτει η δικαιοπρακτική ελευθερία και ειδικότερο μορφή αυτής, η ελευθερία των συμβάσεων.

137. Βάσει της συνταγματικής αυτής διάταξης, κάθε άτομο είναι ελεύθερο, εντός των πλαισίων του Συντάγματος και των νόμων, να μετέχει με τη συγκατάθεσή του ή να μην μετέχει κατ' επιλογή του στην οικονομική ζωή της χώρας.

138. Το κάθε άτομο είναι ελεύθερο να μην δεσμεύεται ή να δεσμεύεται με δικαιοπραξίες οποιουδήποτε περιεχομένου και μάλιστα οικονομικού περιεχομένου έναντι κάθε άλλου ατόμου με τη συγκατάθεσή του, την οποία χορηγεί με μονομερή δικαιοπραξία ή με τη συμμετοχή του σε μία σύμβαση.

139. Τα δικαιώματα συμμετοχής ή μη συμμετοχής ενός ατόμου στην οικονομική ζωή της χώρας και της σύναψης ή της μη σύναψης οποιασδήποτε δικαιοπραξίας εκφράζουν τη δικαιοπρακτική ελευθερία των ατόμων και την ειδικότερη μορφή αυτής, την ελευθερία των συμβάσεων.

140. Η ελευθερία όμως των συμβάσεων που θεμελιώνεται στη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος δεν είναι απεριόριστη, διότι όπως αναφέρεται στη διάταξη αυτή επιτρέπεται μόνο εφόσον: (α) δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων, (β) δεν παραβιάζει το Σύνταγμα και (γ) δεν παραβιάζει τα χροντά ήθη.

141. Τα δικαιώματα των άλλων, η παραβίαση του Συντάγματος και η παραβίαση των χροντών ηθών είναι τρία όρια που κατά συνταγματική επιταγή περιορίζουν την δικαιοπρακτική ελευθερία και την ειδικότερη μορφή αυτής, την ελευθερία των συμβάσεων.

142. Τα δικαιώματα των άλλων που δεν πρέπει να προσβάλλονται από τη συμμετοχή ενός ατόμου στην οικονομική και δικαιοπρακτική ζωή της χώρας σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, είναι: (α) το δικαίωμα αυτών να μετέχουν στην οικονομική και δικαιοπρακτική ζωή της χώρας, χωρίς η συμμετοχή τους αυτή να εμποδίζεται από την άσκηση του ίδιου δικαιώματος από άλλο άτομο, (β) το δικαίωμά τους να μετέχουν στην οικονομική και δικαιοπρακτική ζωή της χώρας να μην εμποδίζεται από την καταχροστική έκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης που έχει ένα άλλο άτομο στην αγορά και ασκεί ομοειδή επιχείρηση, (γ) το δικαίωμά τους να μετέχουν στην οικονομική και δικαιοπρακτική ζωή της χώρας να μην εμποδίζεται από την καταχροστική άσκηση δικαιωμάτων από άλλους, όπως από αθέμιτο ανταγωνισμό, από διαμόρφωση μονοπωλίων κ.λπ., (δ) τα ατομικά τους δικαιώματα που αναφέρονται στο Σύνταγμα και ιδίως στις διατάξεις των άρθρων 4 έως και 24 αυτού, (ε) τα δικαιώματά τους που προκύπτουν από το νόμο ή από σύμβαση, αρκεί αυτή να είναι νόμιμη και να μην προσβάλλει την οικονομική ελευθερία άλλου προσώπου.

143. Η παραβίαση του Συντάγματος που αναφέρεται στο άρ-

θρο 5 παρ. 1 αυτού και περιορίζει τη δικαιοπρακτική ελευθερία, δεν αναφέρεται στην ουσιαστική ή στην ιδιαίτερη έννοια αυτού, αλλά στην τυπική.

144. Τα χροντά ήθη, που σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος δεν πρέπει να παραβιάζονται από την ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα των ατόμων είναι δραστηριότητες που προσβάλλουν την ανθρώπινη ελευθερία, την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και γενικά την προσωπικότητα ενός ανθρώπου.

145. Τέτοιες δραστηριότητες σε δικαιοπραξίες στο χώρο του Αστικού Δικαίου, είναι εκείνες στις οποίες δεσμεύεται υπερβολικά η ελευθερία του προσώπου ή εκείνες στις οποίες κάποιος εκμεταλλεύεται την ανάγκη, την κουφότητα ή την απειρία του άλλου και πετυχαίνει να συνομολογήσει ή να πάρει για τον εαυτό του ή για τρίτο, για κάποια παροχή, περιουσιακά ωφελήματα, που κατά τις περιστάσεις βρίσκονται σε φανερή δυσαναλογία προς την παροχή (άρθρο 179 Α.Κ.).

146. Στο χώρο του Ποινικού Δικαίου δραστηριότητες που προσβάλλουν τα χροντά ήθη είναι, η εμπορία δούλων (άρθρο 323 Π.Κ.), η μαστροπεία (άρθρο 379 Π.Κ.), η εκμετάλλευση πορνών (άρθρο 350 Π.Κ.), η σωματεμπορία (άρθρο 351 Π.Κ.), η εμπορία ναρκωτικών ουσιών κ.λπ.

147. Εκτός όμως από τους τρεις ανωτέρω περιορισμούς, δηλαδή την προσβολή των δικαιωμάτων των άλλων, την παραβίαση του Συντάγματος και την παραβίαση των χροντών ηθών, που θέτει το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος στην οικονομική ελευθερία του ατόμου και κατ' επέκταση και στη δικαιοπρακτική ελευθερία αυτού, ένα άλλο περιορισμό σ' αυτή, θέτει και το άρθρο 25 παρ. 3 του Συντάγματος, το οποίο απαγορεύει την καταχροστική άσκηση του δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας και κατ' επέκταση αυτής και την καταχροστική άσκηση και του δικαιώματος της δικαιοπρακτικής ελευθερίας και της ειδικότερης μορφής αυτής, της ελευθερίας των συμβάσεων.

148. Αρκετούς περιορισμούς στην οικονομική ελευθερία των ατόμων και στη δικαιοπρακτική ελευθερία αυτών θέτει το Σύνταγμα και με το άρθρο 106 αυτού.

149. Με το άρθρο 106 παρ. 1 εδ. α το κράτος για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος δεν επαφίεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία για την οικονομική πρόοδο της χώρας, αλλά παρεμβαίνει στην οικονομία και με την παρέμβασή του αυτή προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα με σκοπό να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας.

150. Σύμφωνα με το άρθρο 106 παρ. 1 εδ. β του Συντάγματος, το κράτος παρεμβαίνει στην οικονομία με τη λήψη όλων των επιβαλλομένων μέτρων για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου από την ατμόσφαιρα και τα υπόγεια ή

υποθαλάσσια κοιτάσματα, καθώς επίσης και για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, των νησιωτικών και των παραμεθορίων περιοχών της χώρας.

151. Με το άρθρο 106 παρ. 2 του Συντάγματος περιορίζεται η οικονομική πρωτοβουλία και δεν επιτρέπεται αυτή να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.

152. Συνεπώς περιορίζεται και η δικαιοπρακτική ελευθερία και η ειδικότερη μορφή αυτής, η ελευθερία των συμβάσεων, που δεν πρέπει να ασκείται σε βάρος της ελευθερίας του ανθρώπου και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.

153. Η ελευθερία των ανθρώπων που αναφέρεται στο άρθρο 106 παρ. 2 του Συντάγματος, σε βάρος της οποίας δεν μπορεί να αναπτύσσεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία, δεν είναι μόνο η φυσική ελευθερία του ανθρώπου που αναφέρεται στο άρθρο 5 παρ. 3 του Συντάγματος και προστατεύεται από αυτό, αλλά είναι κάθε ατομική ελευθερία που αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα, ιδίως στα άρθρα 4 έως και 24 αυτού και η κάθε ελευθερία που αναγνωρίζουν και προστατεύουν οι νόμοι που έχουν εκδοθεί και είναι συμβατοί με το Σύνταγμα.

154. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια που αναφέρεται επίσης στο άρθρο 106 παρ. 2 του Συντάγματος και σε βάρος της οποίας δεν μπορεί να αναπτύσσεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία είναι η συναίσθηση που έχει κάθε ανθρώπου της ατομικής του αξίας και της κοινωνικής του σημασίας και

εντάσσεται στην αξία που έχει και η οποία προστατεύεται από το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος και την οποία αξία το ίδιο κράτος έχει υποχρέωση να την σέβεται και να την προστατεύει από δικές του ενέργειες, αλλά να την προστατεύει και από προσβολές τρίτων προσώπων.

155. Η εθνική οικονομία, προς βλάβη της οποίας δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία, είναι το σύνολο των οικονομιών όλων των μείων της κοινωνίας, δηλαδή η δημόσια οικονομία, η οικονομία των Ν.Π.Δ.Δ. και η οικονομία των ιδιωτών σε οποιαδήποτε μορφή της, την ατομική, την οικογενειακή, την εταιρική και τη συνεταιριστική, οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους, αλληλοεξαρτώνται και αποτελούν οργανικά ένα ενιαίο σύνολο.

156. Η διάταξη του άρθρου 106 παρ. 2 του Συντάγματος βάσει της οποίας δεν επιτρέπεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία να αναπτύσσεται προς βλάβη της εθνικής οικονομία έχει πρωτοποριακό χαρακτήρα με ένα μόνο μειονέκτημα.

157. Το μειονέκτημα αυτό είναι ότι δεν προβλέπει το ίδιο το Σύνταγμα ότι με νόμο βάσει αντικειμενικών κριτηρίων πρέπει να ρυθμίζεται το πότε θίγεται η εθνική οικονομία από ιδιωτικές οικονομικές πρωτοβουλίες και ως εκ τούτου αυτό αφήνεται να προσδιορίζεται από την κρίση της εκάστοτε κυβέρνησης, η οποία ανάλογα με την ιδεολογική της κατεύθυνση παίρνει τις αποφάσεις της, για το συγκεκριμένο θέμα οι οποίες μπορεί για εξυπηρέτηση αποκλειστικά και μόνο ατομικών οικονομικών συμφερόντων και όχι του δημοσίου συμφέροντος να υπονομεύσουν και να αχροστεύσουν την καινοτόμο αυτή συνταγματική διάταξη.

158. Με τις διατάξεις του άρθρου 106 παρ. 3 και 4 του Συντάγματος περιορίζεται ακόμα περισσότερο η οικονομική ελευθερία των ιδιωτών και συνεπώς η δικαιοπρακτική τους ελευθερία και η ειδικότερη μορφή αυτής, η ελευθερία των συμβάσεων, με τη δυνατότητα κρατικοποίησης διαφόρων επιχειρήσεων.

159. Η κρατικοποίηση επιχειρήσεων βάσει του άρθρου 106 παρ. 3 του Συντάγματος μπορεί να γίνει ή με την ολοσχερή αγορά αυτών από το κράτος ή με την αναγκαστική συμμετοχή σε αυτές του κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων.

160. Σύμφωνα με την άνω διάταξη, δεν μπορεί να κρατικοποιηθούν οι κάθε μορφής ιδιωτικές επιχειρήσεις, αλλά μόνο εκείνες που έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου, εκείνες που έχουν ζωτική σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλοιούτου και εκείνες που έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνοικο.

161. Με τη διάταξη του άρθρου 106 παρ. 4 του Συντάγματος περιορίζεται η ελευθερία των ιδιωτών των οποίων οι επιχειρήσεις κρατικοποιούνται να συμφωνήσουν με διαπραγματεύσεις με το κράτος το τίμημα ή το αντάλλαγμα των κρατικοποιουμένων επιχειρήσεων τους.

162. Το τίμημα ή το αντάλλαγμα εξαγοράς των επιχειρήσεων που κρατικοποιούνται καθορίζεται υποχρεωτικά βάσει της ως άνω διάταξης του άρθρου 106 παρ. 4 του Συντάγματος μόνο με δικαστική απόφαση.

163. Περιορισμό της οικονομικής ελευθερίας των ατόμων και συνεπώς και της δικαιοπρακτικής τους ελευθερίας περιλαμβάνει το Σύνταγμα και σε άλλες διατάξεις.

164. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 εδ. α και β αυτού, η οικονομική ελευθερία και κατ' επέκταση αυτής και η δικαιοπρακτική ελευθερία των ιδιωτών περιορίζεται χάριν της προστασίας του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και η οποία προστασία, κατά συνταγματική επιταγή, είναι υποχρέωση του κράτους.

165. Περιορισμό της δικαιοπρακτικής ελευθερίας των ιδιωτών έχουμε και με το άρθρο 24 παρ. 1 εδ. γ και δ του Συντάγματος και στις δικαιοπραξίες που αφορούν δάσον ή δασικές εκτάσεις, χάριν της προστασίας της χλωρίδας και της πανίδας και του δασικού πλοιούτου της χώρας.

166. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 3, 4 και 5 του Συντάγματος, έχουμε περιορισμό της δικαιοπρακτικής ελευθερίας των ιδιωτών στις δικαιοπραξίες ακινήτων, χάριν της δημιουργίας πειτουργικών πόλεων και οικισμών με ρυθμιστικά πολεοδομικά σχέδια.

167. Τέλος, περιορισμούς στην οικονομική και δικαιοπρακτική ελευθερία των ιδιωτών επιβάλλει το Σύνταγμα και στη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 6 αυτού για την προστασία των μνημείων, των παραδοσιακών περιοχών και των παραδοσιακών στοιχείων, τα οποία προστατεύονται από το κράτος με τη δυνατότητα έκδοσης νόμου που θα ορίζει τα αναγκαία

περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας ακινήτων για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών.

Η Ελευθερία των Συμβάσεων στο Αστικό Δίκαιο

168. Συμβατή με τις συνταγματικές διατάξεις όσον αφορά την οικονομική ελευθερία και με την έκταση και με τα όρια της δικαιοπρακτικής ελευθερίας των ιδιωτών και την ειδικότερης μορφής αυτής, της ελευθερίας των συμβάσεων, είναι και η νομοθεσία του Αστικού και του Εμπορικού Δικαίου.

169. Η δικαιοπρακτική ελευθερία στον Α.Κ. καθιερώνεται με το άρθρο 361 στο ενοχικό μέρος αυτού και με το άρθρο 1712 στο κληρονομικό μέρος αυτού.

170. Στο Ενοχικό Δίκαιο η ελευθερία των συμβάσεων έχει ευρύ πεδίο εφαρμογής, ενώ στο Κληρονομικό, παρά την ύπαρξη του άρθρου 1712 Α.Κ., όπως και στο Εμπράγματο και στο Οικογενειακό, το πεδίο εφαρμογής της είναι περιορισμένο.

171. Βάσει του άρθρου 361 Α.Κ. για τη σύσταση ή την αλλοίωση ενοχής με δικαιοπραξία απαιτείται σύμβαση, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά.

172. Από τη διατύπωση του άρθρου αυτού προκύπτει ότι ο Α.Κ. στο Ενοχικό Δίκαιο αναγνωρίζει την δικαιοπρακτική ελευθερία των ιδιωτών και την ειδικότερη μορφή αυτής, την ελευθερία των συμβάσεων, όχι όμως στην πλήρη και απόλυτη μορφή της, αλλά βάσει των επιταγών του Συντάγματος στη σχετική, αφού αυτή μπορεί να περιορίζεται από άλλες διατάξεις του Α.Κ. ή διαφόρων άλλων νόμων.

173. Διατάξεις του Α.Κ. στις οποίες περιορίζεται η δικαιοπρακτική ελευθερία των ιδιωτών και οι οποίες είναι κανόνες αναγκαστικού δικαίου και αποβλέπουν στην εξισορρόπηση της δικαιοπρακτικής ανισότητας των συμβαλλομένων μερών σε μία σύμβαση ή στην προστασία όλων των ατόμων της κοινωνίας και ιδίως των ασθενεστέρων από πάσις απόψεως, από τους κινδύνους της συναθλητικής ζωής είναι οι διατάξεις των άρθρων 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 170, 171, 172, 192, 193, 200, 281, 288, 366, 368, 369, 1351, 1666 Α.Κ. κ.λπ.

174. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 361 Α.Κ., κάθε άτομο έχει δικαίωμα να συνάψει μία από τις ρυθμισμένες από τον Α.Κ. ή το Εμπορικό Δίκαιο συμβάσεις, όπως δωρεά, πώληση, ανταλλαγή, μίσθωση πράγματος, μίσθωση έργου, σύσταση Α.Ε. και Ε.Π.Ε., μεταβίβαση εταιρικών μεριδών Ε.Π.Ε. κ.λπ.

175. Στις ρυθμισμένες από το δίκαιο συμβάσεις οι συμβαλλομένοι έχουν περιορισμένη δικαιοπρακτική ελευθερία, διότι σε αυτές το περιεχόμενό τους πρέπει να είναι σύμφωνο με τις διατάξεις αναγκαστικού δικαίου που περιλαμβάνονται

στη ρύθμιση της αντίστοιχης σύμβασης και οι συμβαλλόμενοι δεν μπορεί να ορίσουν διαφορετικά.

176. Στις ρυθμισμένες συμβάσεις οι συμβαλλόμενοι έχουν δικαιοπρακτική ελευθερία να ορίσουν διαφορετικά από το νόμο το περιεχόμενό τους μόνο όσον αφορά τις διατάξεις ενδοτικού δικαίου που περιλαμβάνονται στη ρύθμιση της αντίστοιχης σύμβασης.

177. Μπορεί όμως κάποιος, βάσει του άρθρου 361 Α.Κ., εκτός από τις ρυθμισμένες από τον Α.Κ. συμβάσεις, να συνάψει οποιαδήποτε σύμβαση, με οποιονδήποτε αντισυμβαλλόμενο, σε οποιοδήποτε χρόνο και τόπο, με ή χωρίς τύπο και με οποιοδήποτε περιεχόμενο, χωρίς περιορισμούς, εκτός από εκείνους που ορίζει ο νόμος ή προκύπτουν από το περιεχόμενο κάποιας άλλης σύμβασης που έχουν υπογράψει οι ίδιοι οι συμβαλλόμενοι.

178. Περιορισμούς στην ελευθερία των συμβάσεων επιβάλλει και η κάθε φορά διαμορφουμένη στην κοινωνία βάσει της εφαρμογής της θεωρίας του οικονομικού φιλελευθερισμού, πραγματική οικονομική κατάσταση.

179. Συγκεκριμένα, δεν υπάρχει ελευθερία των συμβάσεων όταν σε ορισμένη χρονική στιγμή και σε ορισμένη εδαφική έκταση ή σε όλη την επικράτεια, βάσει των κανόνων της φιλελευθερησης οικονομίας παραγωγή και αρκετές φορές και η εμπορία ορισμένων αγαθών γίνεται από μία μεγάλη επιχείρηση η οποία με τη μέθοδο του ανταγωνισμού (πέξη που περικλείει απάνθρωπη βαρβαρότητα εξόντωσης ανθρώπων από ανθρώπους) εξουδετερώσει και εξαφάνισε από την αγορά άλλης επιχειρήσεις παραγωγής και εμπορίας ομοειδών προϊόντων και κατέκτησε μονοπωλιακή θέση σ' αυτή.

180. Στις περιπτώσεις μονοπωλιακών καταστάσεων ο καταναλωτής των προϊόντων ή των υπηρεσιών που προσφέρει η επιχείρηση που έχει το μονοπώλιο αυτών δεν έχει ελευθερία επιλογής αντισυμβαλλόμενου, ούτε ελευθερία επιλογής του τύπου της σύμβασης, ούτε ελευθερία διαπραγμάτευσης της τιμής, διαμόρφωσης του περιεχομένου της σύμβασης, ούτε ελεύθερη επιλογή τόπου και χρόνου εκτέλεσης αυτής, με συνέπεια στις περιπτώσεις αυτές να μην υπάρχει δικαιοπρακτική ελευθερία.

181. Σε μονοπωλιακές καταστάσεις, το περιεχόμενο των συμβάσεων είναι τυποποιημένο και έχει διαμορφωθεί από την επιχείρηση που έχει μονοπωλιακή δραστηριότητα στην αγορά κατά το συμφέρον της.

182. Το ίδιο συμβαίνει και δεν υπάρχει ελευθερία των συμβάσεων όταν δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις ομοειδών προϊόντων, που δήθεν ανταγωνίζονται, αιλλά με μυστικές μεταξύ τους συμφωνίες διαμορφώνουν τις τιμές των προϊόντων τους, τους όρους εργασίας του προσωπικού τους, τις αναθέσεις διακίνησης των προϊόντων τους σε ορισμένες επιχειρήσεις, την προμήθεια των πρώτων υλών από ορισμένες επιχειρήσεις κ.λπ. και δημιουργούν μονοπωλιακή κατάσταση.

183. Οι ισχυρισμοί ότι δήθεν οι περισσότερες Επιτροπές Ανταγωνισμού μπορούν να αποτρέψουν τέτοιες καταστάσεις και να εξασφαλίσουν στην αγορά δικαιοπρακτική ελευθερία και επεύθερη διαμόρφωση του περιεχομένου των συμβάσεων μεταξύ των συμβαλλόμενων είναι πολιτική και οικονομική φενάκη, που επιβεβαιώνεται καθημερινά στις αγορές.

184. Σε περίπτωση αναπόφευκτης διαμόρφωσης μονοπωλίου στην αγορά για κάποια οικονομική δραστηριότητα είναι ευλογία για τον καταναλωτή και αποτρέπεται η εκμετάλλευσή του από την επιχείρηση που δρα μονοπωλιακά, αν η επιχείρηση αυτή είναι κρατικοποιημένη ή κοινωνικοποιημένη και δεν ασκεί τη δραστηριότητά της με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, αιλλά την ασκεί χωρίς να αποβλέπει στο κέρδος, μόνο για την εξυπηρέτηση όλων των μελών της κοινωνίας, του λαϊκού, του δημόσιου και του εθνικού συμφέροντος.

185. Εάν όμως η επιχείρηση που δρα μονοπωλιακά ανήκει στο κράτος που ενεργεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και αποβλέπει στο κέρδος ή σε ιδιώτες που ενδιαφέρονται αποκλειστικά και μόνο για το κέρδος της επιχείρησης και τον πλούτισμό της σε βάρος της κοινωνίας έχουμε καταδυναστευση και εκμετάλλευση των καταναλωτών και έλλειψη οικονομικής και δικαιοπρακτικής ελευθερίας.

186. Κατάλληση της ελευθερίας των συμβάσεων, που καθιερώνεται με το άρθρο 361 Α.Κ., έχουμε και στις περιπτώσεις εκείνες, στις οποίες τα συμβατικά κείμενα είναι τυποποιημένα και όχι διαπραγματεύσιμα, πλόγω ειδικών συνθηκών που επικρατούν κάθε φορά στη παροχή ορισμένων υπηρεσιών, όπως εισιτήρια κινηματογραφικών και θεατρικών παραστάσεων, εισιτήρια χερσαίων, θαλάσσιων και εναέριων μεταφορικών μέσων κ.λπ.

187. Επίσης κατάλληση της συμβατικής ελευθερίας έχουμε και στην περίπτωση που απαγορεύεται από το νόμο η συναλλαγή για το αντικείμενο για πλόγους δημοσίου και κοινωνικού συμφέροντος ή επιτρέπεται μεν η συναλλαγή αιλλά για τους ίδιους ως άνω πλόγους υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όπως π.χ. συμβάσεις που απαγορεύονται από το νόμο για εμπορία ναρκωτικών ουσιών, για εμπορία όπλων, για μεταβιβάσεις ακινήτων σε παραμεθόριες περιοχές ή για μεταβιβάσεις ακινήτων που προέρχονται από αγροτική αποκατάσταση κ.λπ.

188. Περιορισμό της ελευθερίας των συμβάσεων, δευτερογενή όμως, που επιβάλλεται μετά την κατάρτιση της σύμβασης, έχουμε και στην περίπτωση του άρθρου 388 Α.Κ. κατά την οποία, σε περίπτωση απρόσπτης μεταβολής των συνθηκών στις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη στήριζαν τη σύναψη αμφοτεροβαρούς σύμβασης, ο νόμος παρεμβαίνει στην ιδιωτική συμφωνία και παρέχει την εξουσία στο δικαστήριο ή να τροποποιεί το περιεχόμενο της σύμβασης ή να την πλύνει.

189. Για πόλοις προστασίας των συναθλησσομένων από τους κινδύνους της συναθλητικής ζωής αλλά και για πόλοις ασφάλειας των συναθλητών και προστασίας δημοσίων συμφερόντων έχει επιβληθεί από το νόμο περιορισμός της συμβατικής ελευθερίας, όσον αφορά την κατάρτιση μιας σύμβασης με ή χωρίς τύπο.

190. Με το άρθρο 158 Α.Κ. καθιερώνεται η ελευθερία των συμβαθλιμένων να καταρτίζουν μία σύμβαση με ή χωρίς τύπο κατ' επιλογή τους, με εξαίρεση μόνο τις περιπτώσεις που από το νόμο επιβάλλεται ορισμένος τύπος σε ορισμένες συμβάσεις.

191. Η επιβολή τύπου από το νόμο σε ορισμένες συμβάσεις αποβλέπει στην προστασία των συναθλησσομένων από επιπλοίας ή βιαστικές αποφάσεις για την κατάρτιση μιας σύμβασης, αποβλέπει στην διασφάλιση των αποδείξεων για την κατάρτιση της σύμβασης και για το περιεχόμενο αυτής, όπως επίσης αποβλέπει και στην προστασία δημοσίων συμφερόντων, ιδίως επιβολής φορολογίας σε ορισμένες συμβάσεις.

192. Ο τύπος που επιβάλλεται από το νόμο στις δικαιοπραξίες, σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ο τύπος του ιδιωτικού εγγράφου, όπως π.χ. στις περιπτώσεις των άρθρων 63, 680 παρ. 2, 849 Α.Κ. κ.λπ. και ο τύπος του συμβ/κού εγγράφου, όπως στις περιπτώσεις των άρθρων 109, 369, 842, 1033, 1211, 1266, 1403 παρ. 2 Α.Κ. κ.λπ.

Περιορισμοί της ελευθερίας των συμβάσεων με ειδικούς νόμους

193. Περιορισμός όμως της δικαιοπρακτικής ελευθερίας και της ειδικότερης μορφής αυτής, της ελευθερίας των συμβάσεων, έχουμε και με διατάξεις διαφόρων ειδικών νόμων για πόλοις προστασίας κοινωνικών και δημόσιων συμφερόντων

194. Έτσι έχουμε περιορισμούς στην δικαιοπρακτική ελευθερία: (α) με τις διατάξεις των άρθρων 16 και 20 του Ν.Δ. 17-7-23, που απαγορεύουν την κατάτμηση ακινήτων, (β) με τη διάταξη του άρθρου 2 του Ν. 690/1948 που απαγορεύει τη δημιουργία μη αρτίων και μη οικοδομήσιμων οικοπέδων με κατάτμηση μεγαλυτέρου οικοπέδου, (γ) με τη διάταξη του άρθρου 29 του Ν. 1337/1983 και τα Π.Δ. που εκδόθηκαν βάσει αυτού και απαγορεύουν την κατάτμηση ακινήτων σε ΖΟΕ σε τεμάχια μικρότερης έκτασης από αυτή που αναφέρει το σχετικό Π.Δ., (δ) τις διατάξεις του Ν. 3250/1924 και του Ν. 2148/1952 για μεταβίβαση εκτάσεων άνω των 250 στρεμμάτων, (ε) με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 5 του Ν. 1629/1951 περί φάρων, (στ) με τις διατάξεις του Α.Ν. 431/1968, του άρθρου 27 του Ν. 2185/1952, του Ν. 1644/1986 και του Ν. 3147/2003 για τη μεταβίβαση κληροτεμαχίων, (ζ) με τις διατάξεις του Ν. 86/1969, του Ν. 996/1971, του Ν. 998/1979,

του Ν. 3147/2003, του Ν. 3208/2003 για δικαιοπραξίες που αφορούν δάσον ή δασικές εκτάσεις, (η) με τις διατάξεις του Ν. 684/1977 περί αμπελουργικού κτηματολογίου, (θ) με τις διατάξεις του Ν. 1734/1987 και του Ν. 3147/2003 περί βοσκοτόπων, (ι) με τις διατάξεις του Ν. 3741/1929 και Ν.Δ. 1024/1971, του Ν. 2052/1992 και του Ν. 2831/2002 για την οριζόντια και την κάθετη ιδιοκτησία, (ια) με τη διάταξη του άρθρου 4 του Α.Ν. 201/1967 και του άρθρου 5 του Ν.Δ. 886/1971 για μεταβιβάσεις ακινήτων οικοδομικών συνεταιρισμών, (ιβ) με τη διάταξη του άρθρου 17 παρ. 12 του Ν. 1337/1983 για τη μεταβίβαση αυθαιρέτου κτίσματος, (ιγ) με τη διάταξη του άρθρου 5 του Ν. 1577/1985 για την αλλαγή χρήσης κτιρίου και μεταβολής διαστάσεων κοινοκτήτων και κοινοχρήστων χώρων οικοδομής, (ιδ) με τις διατάξεις του Ν. 2242/1994 για τη μεταβίβαση κτισμάτων που βρίσκονται σε αιγιαλό, σε ζώνη παραπλήσιας κ.λπ., (ιε) με τις διατάξεις του Ν. 1892/1990, του Ν.Δ. 22/6/1927 και του Α.Ν. 336/1966 για τις μεταβιβάσεις ακινήτων σε παραμεθόριες περιοχές, (ιστ) με τις διατάξεις του Ν. 2637/1998 και του Ν. 2945/2001 για την αγρογή, (ιζ) με το άρθρο 25 του ΓΟΚ για τη σύσταση πραγματικών δουλειών σε ακίνητα εντός σχεδίου πόλεων κ.λπ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

195. Όλοι οι περιορισμοί που έχουν επιβληθεί από την Ελληνική νομοθεσία στην οικονομική και δικαιοπρακτική ελευθερία των ατόμων για πόλοις προστασίας όλων των μελών της κοινωνίας από συναθλητικούς κινδύνους, για δικαιοσύνη στην οικονομική και δικαιοπρακτική δράση, για προστασία δημοσίων και κοινωνικών συμφερόντων και για τη διατήρηση και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικής ειρήνης είναι ορθοί και πρέπει να προφυλαχθούν από τους κινδύνους κατάργησης τους που προέρχονται από την αντικοινωνική δράση στην Ελλάδα και στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης οικονομοιδόγων και πολιτικών εφαρμοστών της θεωρίας του οικονομικού φιλελευθερισμού ή του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού.

196. Επιβάλλεται οι περιορισμοί που υπάρχουν στην επεύθυνη οικονομική δράση των ιδιωτών και στη δικαιοπρακτική ελευθερία αυτών, όχι μόνο να διατηρηθούν, αλλά και να επεκταθούν, με εφαρμογή μάλιστα των σχετικών επιτακτικών συνταγματικών διατάξεων, για να προστατεύονται όλα τα μέλη της κοινωνίας από δικαιοπρακτικούς κινδύνους, οι ασθενέστεροι από την εκμετάλλευση των ισχυροτέρων και ιδίως για να προστατευθεί αποτελεσματικά το φυσικό περιβάλλον από την περαιτέρω μόλυνση της ατμόσφαιρας, του εδάφους, του υπεδάφους, των πόσιμων, ποτιστικών και θαλάσσιων υδάτων και η οποία μόλυνση είναι αποτέλεσμα

της εφαρμογής σε όλο σχεδόν τον πλανήτη των θεωριών του οικονομικού φιλελευθερισμού, που υποτάσσει τη φύση, την κοινωνία, και τον άνθρωπο στην οικονομία και στο κέρδος των ιδιωτών και των επιχειρήσεών τους και έχει ανάγει σε θεότητα το χρήμα, στο βωμό του οποίου θυσιάζει κάθε φυσική, κοινωνική και ανθρώπινη αξία και μετατρέπει με την απλοτσία του κέρδους το φυσικό περιβάλλον σε κόλλαση που απειλεί το μέλλον του ανθρώπινου γένους.

197. Η διατήρηση αλλά και η επέκταση των περιορισμών στην οικονομική και στη δικαιοπρακτική ελευθερία των ατόμων είναι αναγκαίο να γίνει, σύμφωνα με τα ανωτέρω, για να μην υπάρξουν άσκοπες αναστατώσεις, διότι όπως διδάσκει η ιστορία, την απόλυτη ατομοκρατία διαδέχεται η ροπή προς το σύνολο και η έξαρση των κοινών σκοπών και των κοινωνικών συμφερόντων και βάσει της ιστορικής αυτής διδαχής, τη σημερινή κυριαρχία του ατομικισμού θα την αντικαταστήσει αύριο η ροπή προς το σύνολο και η έξαρση των κοινών σκοπών και των κοινωνικών συμφερόντων και όσο ακραία είναι η εφαρμογή του ατομικισμού σήμερα με την κατάργηση κάθε μέτρου κοινωνικού περιεχομένου και προστασίας των ασθενεστέρων τάξεων του ήδαιού από την εκμετάλλευση των πλουσιοτέρων, άλλη τόσο ακραία θα είναι αύριο η ροπή προς το σύνολο και η έξαρση των κοινών σκοπών και των κοινωνικών συμφερόντων και η πήψη των αναγκαίων μέτρων για την προστασία αυτών.

198. Για το συμφέρον ήδη πολλών των ατόμων της κοινωνίας, για την εξισορρόπηση των ατομικών και κοινωνικών συμφερόντων, για τη διαφύλαξη της οικονομικής ελευθερίας για όλους τους ανθρώπους, με λίγους μόνο περιορισμούς για λόγους δικαιοσύνης και ιδίως για λόγους προστασίας της πολιτικής ελευθερίας και των ατομικών ελευθεριών όλων των ανθρώπων και όχι μιας μειοψηφίας, ο κρατικός παρεμβατισμός στην οικονομία είναι αναγκαίος και η κρατικοποίηση ορισμένων επιχειρήσεων που έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο, όπως αναφέρεται στο άρθρο 106 παρ. 3 του Συντάγματος, πρέπει να διατηρηθεί και όχι να καταργηθεί, διότι αυτό σημαίνει υποβάθμιση της ζωής των φτωχών στρωμάτων του πληθυσμού και σφετερισμό του εθνικού πλούτου από μία μικρή ομάδα ατόμων που ενεργεί σε βάρος του συνόλου των μελών της κοινωνίας.

199. Τέλος, οι περιορισμοί που έχουν επιβληθεί στην ελευθερία των συμβάσεων πρέπει να επεκταθούν και στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των ακινήτων, με καθιέρωση αναγκαστικής συνιδιοκτησίας συνεχομένων ακινήτων αστικών περιοχών, σε έκταση τουλάχιστον μεγάλων οικοδομικών τετραγώνων με σκοπό να συνταχθούν πειτουργικά σχέδια πόλεων και να κατασκευαστούν υγιεινές, άνετες και πειτουργικές κατοικίες για όλους τους ανθρώπους και να λυθούν, σε συνδυασμό με τις διατάξεις για την οριζόντια και κάθετη ιδιοκτησία, πολεοδομικά, οικιστικά και συγκοινωνιακά προβλήματα και για να υπάρξει αισθητική εμφάνιση των πόλεων και των οικισμών αντάξια ενός ποιοτικά προηγμένου πολιτισμού που θα βελτιώνει και δε θα κακοποιεί αισθητικά το περιβάλλον.

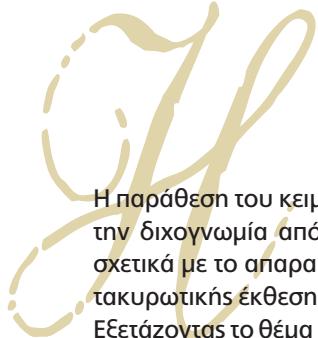
200. Για να προβληφθούν παρερμηνείς ότι τα ανωτέρω αποτελούν περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας, που προστατεύεται από το άρθρο 5 παρ. 3 του Συντάγματος, στην οποία θεμελιώνεται το ατομικό δικαίωμα της δικαιοπρακτικής ελευθερίας, σημειώνεται ότι πράγματι η δικαιοπρακτική ελευθερία θεμελιώνεται στο δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας που προστατεύεται από το άρθρο 5 παρ. 3 του Συντάγματος, αλλά δεν ρυθμίζεται από αυτό.

201. Η δικαιοπρακτική ελευθερία ρυθμίζεται ειδικά από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος και προστατεύεται από αυτό ως ατομικό δικαίωμα και όχι από τη γενική διάταξη του άρθρου 5 παρ. 3 εδ. α' του Συντάγματος.

202. Με το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος η δικαιοπρακτική ελευθερία αναγνωρίζεται υπό προϋποθέσεις και συνδυάζεται με δικαιοπρακτική ισότητα, χωρίς την οποία δεν είναι ατομικό δικαίωμα ελευθερίας αλλά είναι απαράδεκτο προνόμιο των ισχυρών σε βάρος των αδυνάτων που αποδοκιμάζεται από το Σύνταγμα, από την ηθική και από την ιδέα της δικαιοσύνης.

203. Ατομικό δικαίωμα που προστατεύεται από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος και έχει δημοκρατικό χαρακτήρα είναι η δικαιοπρακτική ελευθερία, η οποία συνδυάζεται όχι με τυπική αλλά με ουσιαστική ισότητα των ανθρώπων που δρουν οικονομικά και καταρτίζουν μεταξύ τους δικαιοπραξίες, η οποία ισότητα αν δεν οφείλεται σε φυσικά αίτια πρέπει να δημιουργείται με νομικές παρεμβάσεις υπέρ του ασθενέστερου μέρους σε μια δικαιοπραξία για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης και συνεπώς όλα τα ανωτέρω είναι σύμφωνα με τις συνταγματικές ρυθμίσεις για τη δικαιοπρακτική ελευθερία.

Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΚΑΤΑΚΥΡΩΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΛΕΙΣΤΗΡΙΑΣΜΟ ΚΙΝΗΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.-

Χριστίνα Φαρδή – Πανταζή
Συμβολαιογράφος Θεσσαλονίκης
Μέλος Δ.Σ. Σ.Σ.Ε.Θ.

Η παράθεση του κειμένου αυτού έχει σκοπό να ξεκαθαρίσει την διογχωμαία απόψεων που κατά καιρούς συζητούνται σχετικά με το απαραίτητο ή μη της σύνταξης περίληψης κατακυρωτικής έκθεσης στον πλειστηριασμό κινητών.

Εξετάζοντας το θέμα από νομοτυπική σκοπιά, συμπεραίνουμε ότι μόνη η έκθεση κατακύρωσης δεν μπορεί να εκτελεστεί, διότι μόνο η ιδιότητα του επί του πλειστηριασμού υπαλλήλου ως συμβολαιογράφου δεν μπορεί να προσδώσει στην έκθεση πλειστηριασμού και κατακυρώσεως εκτελεστότητα συμπεριλαμβάνοντάς την στη γενική διάταξη του άρθρου 904 & 2 ΚΠολΔ που καθιστά τίτλους εκτελεστούς γενικώς τα συμβολαιογραφικά έγγραφα, διότι αυτή αποτελεί μεν είναι συμβολαιογραφικό έγγραφο, με την ευρεία δύναμης έννοια αυτού αποτελεί δημόσιο έγγραφο, διότι ο συμβολαιογράφος κατά την διαδικασία του πλειστηριασμού ενεργεί ως όργανο εκτελέσεως. Ο νόμος προσδίδει εκτελεστότητα στα έγγραφα αυτά από το περιεχόμενο των οποίων προκύπτει απαίτηση βεβαία και εκκαθαρισμένη. Η έκθεση πλειστηριασμού και κατακυρώσεως αποδεικνύει μεν απαίτηση όχι όμως εκκαθαρισμένη ως προς το πρόσωπο του δικαιουμένου να πάρει το πλειστηριασμα δανειστή.

Για τον πόλο για αυτό στην έκθεση πλειστηριασμού δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι διατάξεις περί συμβολαιογραφικών εγγράφων, όπως αυτά ορίζονται στον Κώδικα Συμβολαιογράφων, παρά μόνο αν αυτές συμβιβάζονται με τις διατάξεις του ΚΠολΔ περί εκθέσεων, τις οποίες συντάσσει ο συμβολαιογράφος στα πλαίσια της άσκησης δημόσιας εξουσίας κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του..

Με την καταβολή του πλειστηριασμάτος, ο υπερθεματιστής έχει αξίωση άμεσης παράδοσης του πράγματος (9645&3). Η παράδοση της νομής του κινητού από τον υπάλληλο του πλειστηριασμού είναι πράξη δημοσίου δικαίου και διαφέρει από την παράδοση της νομής του ακινήτου του άρθρου 513 Α.Κ.

Αν για οποιονδήποτε πόλο ο υπάλληλος πλειστηριασμού ή ο μεσεγγυούχος, ο οποίος; κατέχει το κινητό που πλειστηριάστηκε, αρνείται να το παραδώσει, ο υπερθεματιστής μπορεί να εκτελέσει κατά του μεσεγγυούχου (919 αρ. 2 -325 αρ. 3), -που νομίμοποιείται γιατί κατέχει στο όνομα του καθ' ού η εκτέλεση που παραμένει κύριος,- την κατακυρωτική έκθεση, που όπως είλεχθη, αποτελεί τίτλο εκτελεστό και περιέχει

την ενοχική αξίωση (965 &3) του υπερθεματιστή για την παράδοση του κινητού.

Ο νόμος βέβαια δεν περιέχει ρητή διάταξη, όπως στα ακίντα (1005&2) που να προβλέπει την έκδοση περίληψης κατακυρωτικής έκθεσης για τα κινητά. Μπορεί όμως αναλογικά να εφαρμοστεί το άρθρο 1005 που επιβάλλει την χορήγηση περιλήψεως επί πλειστηριασμού ακινήτων. Κι αυτό γιατί η έκδοση τέτοιας περίληψης προστατεύει καταλυτικά τα συμφέροντα του υπερθεματιστή εις βάρος του κατέχοντος το κινητό καθ' ου η εκτέλεση, ο οποίος αρνείται την παράδοση αυτού ή του μεσεγγυούχου, διότι του παρέχει τη δυνατότητα αναγκαστικής εκτελέσεως βάσει της περιλήψεως αυτής. Το γεγονός ότι στο σύστημα μεταβίβασης της κυριότητας των κινητών του Αστικού Κώδικα δεν προβλέπεται τίτλος προς μεταγραφή, όπως στα ακίντα, και επίσης το γεγονός δεν προβλέπεται ανάλογη εγγραφή κατασχέσεως σε ανάλογο βιβλίο (αν δεν μπορεί να θεωρηθεί ανάλογο το βιβλίο εγγραφής των κατασχέσεων στο βιβλίο που τηρείται στο Ειρηνοδικείο), δεν είναι πλόγοι που μπορούν να αποδυναμώσουν την ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 1005. Η περιλήψη κατακυρωτικής έκθεσης όμως μόνο ως συμβολαιογραφικό έγγραφο (904 & 2 δ ΚΠολΔ) μπορεί να είναι εκτελεστός τίτλος σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις. Δεν χρειάζεται πλοιόν ειδική διάταξη του νόμου και ειδικός τύπος για να επιτραπεί η εκτέλεσή της, προκειμένου να καθοριστούν επακριβώς τα υποκειμενικά όρια της εκτελεστότητάς της. Η πλώση αυτή είναι η μόνη που προστατεύει αποτελεσματικά και γρήγορα τον υπερθεματιστή (NoB 24, 1976-997) γιατί τον απαλλάσσει από την ανάγκη να ανοίξει νέες δίκες , όπως με την ενοχική αγωγή που θα είχε κατά του υπάλληλου του πλειστηριασμού ή του μεσεγγυούχου για την παράδοση του κινητού (965&3 ΚΠολΔ) , ή ακόμη με την αίτηση για την αναγνώριση λήξεως της μεσεγγυήσεως (965&5 ΚΠολΔ, διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων).

Σύμφωνα με τα παραπάνω ο υπερθεματιστής δικαιούται να πάρει από τον υπάλληλο του πλειστηριασμού απόγραφο (918 ΚΠολΔ) της περιλήψεως κατακυρωτικής έκθεσης (από την οποία προκύπτει η υποχρέωση για την παράδοση του κινητού στον υπερθεματιστή), με το οποίο μπορεί να επισπεύσει άμεση εκτέλεση για την παράδοση του πράγματος (941 ΚΠολΔ). μετά την καταβολή των νομίμων τεθών.-

25^ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ

Mariánnna Papakuriákoú
Συμβολαιογράφος Θεσσαλονίκης
Αντιπρόεδρος της επιτροπής «Νέων Συμβολαιογράφων»
της Παγκόσμιας Ένωσης Συμβολαιογράφων

Η τελετή έναρξης έγινε
υπό την προεδρία των
Πριγκήπων των
Αστουριών Φιλίππου
και Λετίσιας.

Με κεντρικό θέμα: «Η Συμβολαιογραφία: Ένας παγκόσμιος θεσμός», περισσότεροι από 2000 Συμβολαιογράφοι, προερχόμενοι από τις 75 χώρες-μέλη της Διεθνούς Ένωσης Συμβολαιογραφίας, βρέθηκαν στην Μαδρίτη για να παρακολουθήσουν το 25ο Παγκόσμιο Συνέδριο Συμβολαιογράφων που πραγματοποιήθηκε στο συνεδριακό κέντρο Palacio Municipal de Congresos από τις 3 μέχρι τις 5 Οκτωβρίου 2007.

Τα παγκόσμια συνέδρια των Συμβολαιογράφων οργανώνονται κάθε τρία χρόνια. Στόχος τους είναι η εξέταση νομικών

Περίπου 200.000 Συμβολαιογράφοι, διαμοιράσμένοι σε 75 χώρες της υφαλίου, παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο 70/100 του παγκόσμιου πληθυσμού. Ο θεσμός του Συμβολαιογράφου, παρέχοντας προηποτική νομική ασφάλεια, αποτελεί έναν από τους πιο διαδεδομένους θεσμούς εξυπηρέτησης των εθνικών και διεθνών νομικών συναλλαγών.

θεμάτων που επηρέαζουν την κοινωνία και είναι άμεσα συνδεδεμένα με το συμβολαιογραφικό πειτούργημα. Παράλληλα δίνεται η δυνατότητα στους συνέδρους, μέσα από συζητήσεις, να ανταλλάξουν απόψεις και εμπειρίες με απότερο στόχο την βελτίωση της συνεισφοράς του συμβολαιογραφικού πειτούργηματος στην ποιοτική ανέλιξη του κράτους δικαίου. Τέλος, μέσα από το διεθνές Φόρουμ γίνεται ανάλυση σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων των διαφόρων κρατών και διατυπώνονται προτάσεις επίλυσής τους με την ενεργό συμμετοχή της συμβολαιογραφίας και με

στόχο πάντα την βελτίωση της παρεχόμενης νομικής ασφάλειας.

Στην εναρκτήρια τελετή του Συνεδρίου, που έγινε το μεσημέρι της 3ης Οκτωβρίου 2007, προέδρευσαν ο πρύκιπας Φίλιππος και η σύζυγός του Λείσια, συμμετείχαν δε ο Πρόεδρος του Συνεδρίου, Ισπανός Συμβολαιογράφος και καθηγητής στο πανεπιστήμιο Complutense της Μαδρίτης κ. *José Manuel García Collantes*, ο Πρόεδρος της Παγκόσμιας Ένωσης Συμβολαιογραφίας κ. *Giancarlo Laurini*, ο Υπουργός Δικαιοσύνης της Ισπανίας κ. *Mariano Fernández Bermejo*, ο Πρόεδρος της Ισπανικής Συμβολαιογραφίας κ. *José Marqueño de Llano* και η Πρόεδρος της αυτόνομης περιφέρειας της Μαδρίτης κα. *Esperanza Aguirre*.

Ο πρύκιπας Φίλιππος τόνισε, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Το σύγχρονο μοντέλο της οικονομίας της αγοράς και η αναζήτηση της νομικής ασφάλειας επιβάλλει την ύπαρξη μιας πρόληψης, μιας εγγύησης, την οποία το συμβολαιογραφικό πλειούργημα παρέχει με ένα ανανεωμένο περιεχόμενο. Αυτή η προληπτική πλειούργηση των σύγχρονων οργάνων παροχής νομικής ασφάλειας αποσκοπεί στην κατάρτιση νομικών συμβάσεων απαλλαγμένων από ελαττώματα και ασυμβατότητες, που δεν περιέχουν, δηλαδή, σπέρματα μελλοντικών διενέξεων. Η νομική ασφάλεια -συνταγματική αρχή κατά το Ισπανικό Σύνταγμα του 1978- αποτελεί έναν από τους στόχους που επιδιώκει να κατακτήσει η διεθνής κοινότητα».

Ο πρύκιπας Φίλιππος εξήρε παραπέρα το γεγονός, ότι το Συνέδριο του δίνει τη δυνατότητα να μιλήσει δημόσια «για τη μεγάλη σημασία που έχει το συμβολαιογραφικό πλειούργημα στην σύγχρονη κοινωνία, την αδιαμφισβήτητη συνεισφορά του στην κοινωνική ειρήνη και την αξιοσημείωτη κοινωνική και οικονομική του διάσταση καθώς αποτελεί βασικό στήριγμα της ασφάλειας των νομικών συναλλαγών». Κι αυτό γιατί είναι ο Συμβολαιογράφος αυτός στον οποίον έχει ανατεθεί ο έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων που συντάσσει και η εξεύρεση με ανεξαρτησία και αμεροληψία της ακριβοδίκαιης πλήστης, η οποία ταυτόχρονα εγγυάται τη νομική ασφάλεια και σέβεται τη συναλλακτική ελευθερία, προσασπίζοντας τα συμφέροντα όλων των συμβαθλιούμενων μερών».

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης κ. *Mariano Fernández Bermejo* ευχαρίστησε την Ισπανική Συμβολαιογραφία για τη συνεργασία

της τα τελευταία τρία χρόνια στα θέματα του ελέγχου των παράνομων δραστηριοτήτων του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της οικονομικής απάτης.

Ο Πρόεδρος της Ισπανικής Συμβολαιογραφίας κ. *José Marqueño de Llano* επεσήμανε, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: «Η αξία της συμβολαιογραφικής πράξης αναγνωρίζεται γιατί πίσω από κάθε έγγραφο βρίσκεται ένας Συμβολαιογράφος. Ο Συμβολαιογράφος ελέγχει τη νομιμότητα μιας υπόθεσης κάνοντας μια εκτίμηση των στόχων της και επιδιώκοντας να αποφύγει πράξεις που έχουν δόλιο χαρακτήρα, όντας υποχρεωμένος στις περιπτώσεις αυτές να αρνηθεί να παράσχει τις υπηρεσίες του. Συνεργάζεται ενεργά με τη δημόσια διοίκηση για την πρόσπιση του γενικού συμφέροντος καθώς είναι δημόσιος ήπιουργός που εγγύάται τη νομιμότητα».

Η πρώτη θεματική ενότητα του Συνεδρίου, που εξετάστηκε κατά την πρώτη μέρα αυτού (3 Οκτωβρίου), ήταν αφιερωμένη στη «συμβολαιογραφική πράξη σαν εργαλείο ανάπτυξης για την κοινωνία» και είχε σαν στόχο αφενός να περιγράψει τα χαρακτηριστικά μιας πράξης συντεταγμένης από Συμβολαιογράφο και αφετέρου να μελετήσει το κόστος αυτής της πράξης σε συνάρτηση με τη νομική ασφάλεια που αυτή παρέχει, συγκριτικά

με το κόστος που προκύπτει σε άλλα νομικά συστήματα, όπως το αγγλοσαξονικό. Διεθνής συντονιστής της ενότητας ήταν ο Ισπανός Συμβολαιογράφος κ. *Salvator Torres Escamez*. Οι εθνικοί εισηγητές των επιμέρους χωρών που μετείχαν στο Συνέδριο (Αργεντινή, Αυστρία, Βουλγαρία, Γερμανία, Τσεχία, Κίνα, Ελλάδα, Εσθονία, Γαλλία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Ιταλία, Ισπανία, Ιαπωνία, Μεξικό, Περού, Πολωνία, Ουρουγουάνη κ.π.) επεσήμαναν τη μέγιστη προστασία που παρέχει το συμβολαιογραφικό έγγραφο στις χώρες τους και το επιλάχιστο κόστος του σε σχέση με τις χώρες του αγγλοσαξονικού δικαίου. Ειδικότερα τονίστηκε από τους συμμετέχοντες στις συζητήσεις της πρώτης θεματικής ενότητας ότι ο συμβολαιογραφικός θεσμός εγγυάται τη νομική ασφάλεια της ίδιας της σύμβασης, ενώ το αγγλοσαξονικό σύστημα εγγυάται μόνο την οικονομική αποζημίωση του καταναλωτή σε περίπτωση διένεξης (π.χ. αν θα ήτηκε στη σχετική δίκη μετά από διεκδίκηση της ιδιοκτησίας του). Επιπλέον, στο αγγλοσαξονικό σύστημα οι αρμοδιότητες του Συμβολαιογρά-

Η συνάδελφος Σερρών Φωτεινή Κούτκου ομιλήτρια του 8^{ου} Θέματος.

φου ασκούνται από διάφορους άλλους επαγγελματίες, όπως συμβούλους, ασφαλιστικές εταιρίες, τράπεζες κ.π., οι οποίοι δεν πληρούν τα εχέγγυα του Συμβολαιογράφου, περιορίζοντας έτσι στο ελάχιστο την παρεχόμενη νομική ασφάλεια, ενώ ταυτόχρονα ανεβάζουν το κόστος της συναπλαγής για τον καταναλωτή. Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες που ανακοινώθηκαν κατά τη διάρκεια των συζητήσεων **το κόστος απονομής δικαιοσύνης στις χώρες που έχουν το συμβολαιογραφικό θεσμό είναι πολύ χαμηλότερο συγκριτικά με τις χώρες που δεν γνωρίζουν τον παραπάνω θεσμό.** Έτσι, το κόστος απονομής της δικαιοσύνης σε σχέση με το Εθνικό Ακαθάριστο Προϊόν είναι 0,4/100 στην Ισπανία και στην Ιαπωνία, 0,5/100 στην Ιταλία και στη Γερμανία, 0,6/100 στη Βέλγιο, στη Γαλλία στον Καναδά και στην Αυστρία, ενώ στη Μεγάλη Βρετανία είναι 1,8/100 και στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι 2,6/100. Η μεγαλύτερη νομική ασφάλεια με μικρότερο κόστος που παρέχουν οι χώρες που έχουν υιοθετήσει το συμβολαιογραφικό θεσμό προσελκύουν τα αναπτυσσόμενα κράτη, τα οποία δείχνουν ενδιαφέρον να τον εντάξουν στον δικαιικό τους σύστημα. Έτσι, χώρες της Ασίας όπως το Βιετνάμ, η Ταϊλάνδη και η Κορέα, αλλά και ευρωπαϊκές χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ διατηρούν σχέσεις με την Παγκόσμια Ένωση Συμβολαιογράφων και συζητούν την ένταξη στους κόλπους της. Το ίδιο συμβαίνει και με χώρες που ανήκουν στο αγγλοσαξονικό σύστημα δικαίου, όπως η Αυστραλία καθώς και ορισμένες Πολιτείες της Αμερικής, όπως η Φλώριδα και η Καλιφόρνια.

Η συνεισφορά του συμβολαιογραφικού εγγράφου στην εξέλιξη της κοινωνίας, τόσο από οικονομική όσο και από νομική άποψη, στην κοινωνική ειρήνη, στη διαχείριση της γης και στις διεθνείς σχέσεις αποτυπώθηκε με λεπτομέρεια και ευκρίνεια στα πορίσματα της πρώτης θεματικής ενότητας.

Στη συζητούμενη ενότητα η Ελλάδα εκπροσωπήθηκε με εξαίρετο τρόπο από την Συμβολαιογράφο Αθηνών κα Χαρίκλεια Τσιράκη.

Η πρώτη μέρα οιλοκληρώθηκε με δεξίωση που δόθηκε το βράδυ στις εγκαταστάσεις Palacio Municipal de Congresos.

Η δεύτερη θεματική ενότητα του Συνεδρίου, που εξετάστηκε κατά τη δεύτερη μέρα του (4 Οκτωβρίου), ήταν αφιερωμένη στη «**Συμβολαιογραφική δραστηριότητα στις αγροτικές και αστικές περιοχές**» και είχε ως στόχο να μελετήσει τα διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Συμβολαιογράφος στις σχετικές περιοχές κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Στη θεματική αυτή ενότητα δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη μαζική τακτοποίηση των ακινήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες με χορήγηση τίτλων ιδιοκτησίας. Διεθνής συντονίστρια της ενότητας ήταν η Συμβολαιογράφος Αργεντινής κα Carmen Silvia Elena Magri.

Από έρευνες προέκυψε ότι περίπου πέντε δισεκατομμύρια άνθρωποι, δηλαδή περίπου το 80/100 του παγκόσμιου πληθυσμού, στερείται τίτλους ιδιοκτησίας, γεγονός το οποίο τους εμποδίζει να αποδείξουν ότι είναι ιδιοκτήτες της γης που κατέχουν. Η αξία αυτής της γης χωρίς τίτλους ιδιοκτησίας στις

αναπτυσσόμενες χώρες εκτιμάται στο ποσό των δέκα τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Όπως επισημάνθηκε από την συντονίστρια της δεύτερης ενότητας, «το να διασφαλίζεις το δικαιώμα ιδιοκτησίας σε άτομα με χαμηλά εισοδήματα αποτελεί ένα μέσο για να τους ενισχύσεις κοινωνικά και οικονομικά, επιτρέποντας τους την είσοδο σε πιστώσεις και επενδύσεις κάτω από δίκαιες προϋποθέσεις». Στην ενότητα αυτή συμμετείχαν πέρα από χώρες της Ευρώπης, όπως η Γερμανία, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Βουλγαρία, η Γαλλία, η Κροατία, η Ισπανία, η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Ιταλία, η Τσεχία κ.π., 23 χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπως η Αργεντινή, η Βραζιλία το Περού κ.π., καθώς και 15 Αφρικανικές χώρες όπως το Μαρόκο, το Κονγκό, η Ακτή Ελεφαντοστού κ.π., οι εκπρόσωποι των οποίων τόνισαν την ανάγκη συνεργασίας των Συμβολαιογράφων με τις επιμέρους κυβερνήσεις στις διαδικασίες μαζικών τακτοποιήσεων με έκδοση τίτλων γης τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές.

Στο θέμα αυτό η Παγκόσμια Ένωση Συμβολαιογραφίας ανέλαβε την υποχρέωση να αγωνιστεί για την εκρίζωση της φτώχιας κυρίως μέσα από προγράμματα χορήγησης τίτλων ιδιοκτησίας ακινήτων, καθώς η θέσπιση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας είναι σημαντικός παράγοντας κοινωνικής ειρήνης και γενικότερα ανάπτυξης της κοινωνίας. Προς το σκοπό αυτό έθεσε στη διάθεση των κρατών και των διεθνών οργανισμών τη συμβολαιογραφική εμπειρία για τη χορήγηση τίτλων ιδιοκτησίας αδιαμφισβίτητων, ασφαλών και δεκτικών επειθερωτικών κυκλοφορίας, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, με όσο το δυνατόν χαμηλότερο κόστος για τα κράτη και τους πολίτες. Για την εκπλήρωση αυτού του στόχου η Παγκόσμια Ένωση Συμβολαιογραφίας σύνεστησε την ένωση SEAL (Symposium for Economy and Law) για να συνεργαστεί με τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς στον αγώνα κατά της φτώχιας. Τα παραπάνω αποτυπώθηκαν με λεπτομέρεια και ευκρίνεια στα πορίσματα της δεύτερης θεματικής ενότητας.

Στη θεματική αυτή ενότητα την Ελλάδα εκπροσώπησε με μια εξαιρετική εισήγηση η Συμβολαιογράφος Σερρών κα Φωτεινή Κουτκου.

Η δεύτερη μέρα οιλοκληρώθηκε με την χορευτική παράσταση Carmen που δόθηκε το βράδυ στις εγκαταστάσεις Palacio Municipal de Congresos από τα μπαλέτα της Aida Gomez.

Η τρίτη θεματική ενότητα του Συνεδρίου, που εξετάστηκε το πρώι της τρίτης μέρας, περιελάμβανε το διεθνές Φόρουμ με θέμα «**Το πρόσωπο: η επευθερία του και η ασφάλειά του**». Εισηγητές ήταν διεθνείς προσωπικότητες, μη Συμβολαιογράφοι, οι οι εισηγήσεις των οποίων επικεντρώθηκαν στα μέσα βελτίωσης της νομικής ασφάλειας των λιγότερο ευνοημένων προσώπων. Ειδικότερα, πρώτος εισηγητής ήταν ο κ. Francesco Lucarelli, καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Νάπολης στην Ιταλία, ο οποίος αναφέρθηκε στην αστυφιλία και στα μεγάλα προβλήματα που δημιουργούνται από τη συγκέντρωση των πληθυσμών στις μεγάλες πόλεις και ιδιαίτερα στη νέα μορφή σκλαβιάς, τις φαβέλες. Επόμενος ει-

σημητής ήταν ο κ. *Martin Iribarri Villabona*, Ισπανός καθηγούτης Πανεπιστημίου, ο οποίος ανέβισε τα προβλήματα που δημιουργούνται από την μετανάστευση. Στη συνέχεια ο κ. *Witold Orłowski*, οικονομολόγος, καθηγούτης στο Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, αναφέρθηκε στο κόστος της συμβολαιογραφικής πράξης σε σχέση με την παρεχόμενη νομική ασφάλεια και ανέβισε το πρόβλημα της έλλειψης τίτλων ιδιοκτοσίας για στην Πολωνία μετά την πτώση του κομμουνισμού. Τελευταίος έλαβε το λόγο ο *Hans Van Loop*, γενικός γραμματέας της συνδιάσκεψης της Χάγης, ο οποίος αφενός ανέβισε τις νεότερες εξελίξεις σε σχέση με τις νέες διεθνείς συμβάσεις, κάνοντας ιδιαίτερη μνεία στη βεβαίωση της γνησιότητας των πλεκτρονικών εγγράφων, το e-apostille, και αφετέρου επεσήμανε την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των κρατών σε νομοθετικό επίπεδο καθώς και την ανάγκη μείωσης των τυπικών διαδικασιών για τη δημιουργία ενός παγκόσμιου δικαιούχου χώρου.

Στο δεύτερο μέρος του διεθνούς Φόρουμ οι Ισπανοί Συμβολαιογράφοι κ.κ. *Juan Bolas Alfonso*, *Jose Javier Soto Ruiz*, *Federico Cabell de Alba Jurado* και *Almudena Castro Girona Martinez* ανέβισαν την σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα των προσώπων με περιορισμένες ικανότητες καθώς και τον κοινωνικό ρόλο που ασκεί ο Συμβολαι-

ογράφος μέσω του Ισπανικού Συμβολαιογραφικού Ιδρύματος AEQUITAS που έχει σαν σκοπό την βοήθεια των ατόμων που χρειάζονται ειδική προστασία όπως των προσώπων με περιορισμένη ικανότητα, των ηλικιωμένων προσώπων, των μεταναστών, των ανηλίκων, των προσφύγων, των θυμάτων βίας κλπ. Στην τελετή λήξης του Συνεδρίου, το απόγευμα της τρίτης ημέρας, αφού ανακοινώθηκαν τα πορίσματα του Συνεδρίου και απονεμήθηκαν τιμητικά διπλώματα σε Συμβολαιογράφους και μη για την εξαιρετική συνεισφορά τους στο θεσμό, ανακοινώθηκε το όνομα του νέου προέδρου της Ένωσης. Πρόκειται για τον Αργεντινό Συμβολαιογράφο κ. *Eduardo Gallino*, του οποίου η θητεία θα αρχίσει από την 1 Ιανουαρίου 2008. Αυτός, αφού ευχαρίστησε για την εκπλογή του, προέβη στις προγραμματικές του δηλώσεις για την περίοδο της προεδρίας του.

Το επίσημο δείπνο στην *La Alqueria*, την τελευταία βραδιά του 25ου παγκόσμιου Συνεδρίου Συμβολαιογράφων, απλά και ο ολοήμερη εκδρομή της επομένης ημέρας (6 Οκτωβρίου) στο Μοναστήρι του Αγίου Λορέντζου στο Εσκόριαλ αποτέλεσαν μια ακόμη εξαιρετική ευκαιρία για την εμβάθυνση των σχέσεων φιλίας και συνεργασίας που δρομολογήθηκαν στα πλαίσια των εργασιών του Συνεδρίου.

Η γερμανική μπότα πάνω από την Ροτόντα, έργο του Έλαικού ψηφίστη, Σψητήρη Ζήσαν.

«Η πόλη γιορτάζει. Οι ποιλίτες όμως;», όπως γράφει ο Αλέξης Δερμεντζόγλου στην δισελίδα του ένθετου των Νέων «Ζω στη Θεσσαλονίκη». Τριπλή γιορτή, για τον Πολιούχο Άγιο Δημήτριο, την απελευθέρωση της πόλης το 1912 και την 67η επέτειο του «Όχι» της 28ης Οκτωβρίου. Άλλη μια μικρή υποκρισία στις τόσες άλληστες, με γιορτές, πανηγυρικούς και παρελάσεις, για αυτό θεώροσα σκόπιμο να γράψω για κάτι που δε γιορτάζουμε, για την αντίσταση αυτής της πόλης στα χρόνια της γερμανικής κατοχής, όχι βέβαια των Αρχών της, αλλήλα του ήδου της.

Στις 8 το πρωΐ ημέρα Τετάρτη ήταν στις 9 Απριλίου του 1941, όταν ο στρατός του Ράιχ μπήκε στη μακεδονική πρωτεύουσα, στην έρημη από κόσμο πλατεία Βαρδαρίου.

Τα γερμανικά τανκς παρήλασαν στους κεντρικούς δρόμους της Θεσσαλονίκης, στην Εγνατία και στη Λεωφόρο Νίκης, όπου ο κόσμος παρακολούθησε με φόβο τη γερμανική μυχανή, ενώ βρέθηκαν και μερικοί Γερμανοί ποιλίτες, που χειροκρότησαν και χαιρέτησαν ναζιστικά τους εισβολείς.

Την ίδια μέρα, ο δήμαρχος Μερκουρίου με προκήρυξή του «προς τον ήδο της πόλεως» έκανε γνωστή στους δημότες την παράδοση της πόλης και συμβούλευε τους ποιλίτες να επιστρέψουν ειρηνικά στις ασοχολίες τους, μάλιστα καλούσε το ήδο «να επιδείξει εμπιστοσύνην προ τον Στρατόν της Γερμανίας, όστις από την πρώτην εισόδου του εις την πόλιν ετήροσεν έναντι ημών στάσιν γενναιόφρονα και ιπποτικήν», όπως γράφει ο Χρ. Ζαφείρης.

Σε σύντομο χρονικό διάστημα από την είσοδο του γερμανικού στρατού στην πόλη, ξεκίνησε η δημιουργία αντίστασιακών ομάδων και άρχισαν οι εκτελέσεις αντίστασιακών. Ο πρώτος Έλληνας που εκτελέσθηκε στη Θεσσαλονίκη τον Αύγουστο του 1941, ήταν ο Γιώργος Πολυχρονάκης, κατηγορούμενος για απόκρυψη Βρετανών στρατιωτών. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, εκτελέστηκαν στο Επταπύργιο, στο Κόκκινο Σπίτι και σε άλλους τόπους μαρτυρίου 467 πατριώτες. Πολλοί ήταν οι κρατούμενοι του «Παύλου Μελά» εκτελέστηκαν για αντίοντα από τις αρχές κατοχής για τα σαμποτάζ και τους θανάτους Γερμανών στρατιωτών από την ένοπλη Αντίσταση.

Γενοβέφα Τσερμενίδου-Αλεξοπούλου
Συμβολαιογράφος Θεσσαλονίκης

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ NAZI

Τον Απρίλιο του 1941 συγκροτήθηκε στη Θεσσαλονίκη η αντίστασιακή οργάνωση «Ελευθερία», στην οποία οργανώθηκαν μέχι όλων των πολιτικών κομμάτων και του ΚΚΕ, και δημοκρατικοί αξιωματικοί. Η οργάνωση άρχισε ένοπλη δράση το Σεπτέμβριο του 1941, με ανταρτοομάδες, στη Νιγρίτα και το Κιλκίς.

Με την είσοδο των Γερμανών στη Θεσσαλονίκη, όλες οι εφημερίδες ανέστειλαν την έκδοσή τους. Κυκλοφόρησε μόνο η «Νέα Ευρώπη», μια φιλοναζιστική εφημερίδα που υμούσε το Χίτλερ και συντασσόταν από μια ομάδα δοσιλόγων. Κυκλοφόρησαν όμως πολλές αντίστασιακές εφημερίδες κάτω από αντίξοες συνθήκες. Οι πιο σημαντικές ήταν η «Ελευθερία» και η «Λαϊκή Φωνή».

Στις 4 Ιανουαρίου 1943 εκτελείται στην Καισαριανή από τους Γερμανούς φασίστες κατακτητές ο Θεσσαλονικιός Ελληνοποιητικός ήρωας της Αντίστασης Γεώργιος Ιβάνωφ αθλητής του Γυμναστικού Συλλόγου «Ηρακλής» και πρωταθλητής σε πανελλήνιους και βασικανικούς αθλητικούς αγώνες. Ο Ιβάνωφ έζησε και μεγάλωσε στη Θεσσαλονίκη και αμέσως μετά τη γερμανική εισβολή στην Ελλάδα, κατετάγη εθελοντικά «ως μυστικός πράκτορας» στην ομάδα ειδικών κομάντος σαμποτέρ του Συμμαχικού Στρατηγείου της Μέσης Ανατολής για την Ελλάδα.

Η απελευθέρωση της πόλης στις 30 Οκτωβρίου του 1944 από τους Γερμανούς κατακτητές έγινε αποκλειστικά από τις αγωνιζόμενες κατά της ξένης κατοχής ήλικες δυνάμεις και το στρατιωτικό τους τμήμα, που ήταν ο ΕΛΑΣ. Αποτελείται ιδιαίτερη περίπτωση, γιατί παρά τη συμφωνία της Καζέρτας για να παραδοθεί η εξουσία στους Άγγλους και τον Βρετανό αρχιστράτηγο Σκόμπη, όπως έγινε στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις, εδώ η παράδοση έγινε στον ελληνικό στρατό της εποχής.

Την ξεχωριστή αυτή εθνική έξαρση περιγράφει ο Γιώργος Ιωάννου που παιδί έζησε τη μεγάλη μέρα μεταξύ των άλλων γράφει: «Πλημμύρισαν δρόμοι και πλατείες. Πανζουρλισμός. Φιλιόμασταν, αγκαλιαζόμασταν, δεν ξέραμε τι ήλεμε από την ταραχή μας. Λέγαμε «Χριστός Ανέστη», «Ελευθερία», «Ποτέ ξανά». Σάμπως να' ταν στο χέρι μας, αλλήλα έτσι νομίζεις σε τέτοιες στιγμές...»

ΝΙΚΟΣ Γ. ΠΑΦΥΛΑΣ
**Επίτιμος Πρόεδρος του Συμβολαιογραφικού
 Συλλόγου του Εφετείου Πατρών**

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ

ΣΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

Ο Μέγας Αλέξανδρος, ανεπανάληπτος στρατηλάτης στον πλανήτη μας, συγκέντρωνε με περίσσεια στρατιωτική μεγαλοφυΐα, πολιτική οχυρότητα και πύρωση ψυχής για εκποθιτιστική προσφορά στον τότε γνωστό κόσμο. Άντα πρόσοντα αυτά αξιολογηθούν με την πλοκή του φαντάζουν θεϊκά. Τα κοιλοσσιαία διαχρονικά έργα του στην Ελλάδα, Αφρική και Ασία, χώρες όπου έστησε την Διοίκησή του, ύστερα από την κατάληψή τους, μαρτυρούν την ακλόνητη θέλησή του για την μεταλλαγμάδευση στους λαούς των χωρών αυτών των Ελληνικών πνευματικών και καλλιτεχνικών αξιών και των ιθικών αρετών, που αποτελούν κόσμημα στην κορωνίδα της Δημιουργίας, που είναι ο άνθρωπος. Τούτο αποδεικνύει πέρα από κάθε αμφιβολία ότι δεν έφτασε εκεί, ριψοκινδυνεύοντας ποδήλες φορές και την δική του ζωή και των συντρόφων του, ως πορθητής, αλλά ως ελευθερωτής, δεν κατέκτησε να υποδουλώσει, αλλά να ελευθερώσει από την βαρβαρότητα, την μιζέρια, την προκατάληψη. Αυτοί οι στόχοι φλόγιζαν την ψυχή του και πυράκτωναν τα σωθικά του. Για αυτούς αγωνίστηκε ακατάπαυστα, παράτολμα και πρωικά με σύμμαχο πάντοτε την θεία Πρόνοια.

Την αγάπη του για τους λαούς που κατέκτησε με μεθοδικούς και παράτολμους αγώνες, τη μετουσίωσε σε χρηστή Διοίκηση, σε αθάνατα έργα υποδομής κοινής ωφέλειας, σε καλλιτεχνήματα διαχρονικής ακτινοβολίας, ευεργετικά στην ψυχική και πνευματική προκοπή των υπηκόων του. Τα ερείπια αυτών των έργων λίαν πρύνουν σήμερα τις χώρες, που τα φιλοξενούν και αποτελούν πόλους έλξης πολυάριθμων τουριστών και αστείρευτους κρουνούς πολύτιμου συναπλήγματος στις χώρες της Συρίας και της Ιορδανίας, που πρόσφατα είχαν την χαρά να ταξιδέψω και είχαν το προνόμιο να διοικηθούν από τον Μέγα Αλέξανδρο, τους Διαδόχους του και αργότερα από τους Βυζαντινούς.

Σε απόσταση 40 περίπου χιλιομέτρων από το Χαλέπι, την όμορφη και ανθηρή οικονομικά πόλη των 30.000 κατοίκων, αναπαύονται τα ερείπια του μοναστηριού του Αγίου Συμεών, όπου ο ομώνυμος Άγιος για 40 ολάκερα χρόνια ασκήτευε και χορηγούσε απλόχερα την συνδρομή του και την ευημορία του στους πολυπληθείς πάσχοντες συνανθρώπους του, που καθημερινά βρίσκονταν κοντά του. Στον ψηλό πευκόφυτο λόφο, που μόνασε ο Άγιος Συμεών, που δεσπόζει των γύρω από αυτόν και σε απόσταση κειμένων νεκροπόλεων, που καρτερούν την αρχαιολογική σκαπάνη, για να δουν το φως του ήλιου και οι άνθρωποι να αποδιάσουν την δική τους ανταύγεια, οι Βυζαντινοί με τους ντόπιους Ορθόδοξους Χριστιανούς οικοδόμησαν μεγαλοπρεπέστατο μοναστήρι, που συγκροτείται από τέσσερις σε επαφή η μία με την άλλη εκκλησίες, μεγαλύτερο από την Αγία Σοφία της Πόλης. Στην ανέγερσή του εργάστηκαν σχεδιαστές, αρχιτέκτονες και τεχνίτες, πολλοί από τους οποίους λίγο αργότερα με το ίδιο άσβεστο ζήλο εργάστηκαν και για την οικοδόμηση και τον καλλιτωπισμό του περικαλέστατου και μεγαλοπρεπέστατου Ναού της Αγίας του Θεού Σοφίας στην Πόλη.

Στους Αλεξανδρινούς χρόνους δημιουργείται και αναπτύσσεται σε πλούσια μεγαλούπολη η Αμάσεια ή Πέλλα, σε ανάμνηση της Μακεδονικής Πρωτεύουσας, κέντρο εμπορίου, με σχολές Φιλοσοφίας και Ρητορικής. Ο φιλόσοφος Ιάμβλιχος θήτευσε σε αυτές. Τα ερείπια της αγοράς της Αμάσειας, η κεντρική της πλεωφόρος, σεβαστού πλάτους και μήκους χιλιομέτρων, με μαρμάρινες κολόνες στοιλισμένες με έξοχα κιονόκρανα δωρικού, Ιωνικού και κορινθιακού ρυθμού, τα μαρμάρινα περιτοιχίσματά της, προκαλούν και σήμερα ανυπόκριτο σεβασμό και δέος. Η αγορά της στεγασμένη σε μαρμάρινες καλλιωπισμένες κατασκευές δεν μπορεί να συγκριθεί

με τις σημερινές Συριακές αγορές των σουκς, όπου συνωστίζονται δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι στις στενές βιτρίνες και τους μικροσκοπικούς χώρους των μικρών χαμηλών καταστημάτων. Η σύγκριση είναι καταλυτική υπέρ της αγοράς της Αμάσειας των 2.300 ετών από σήμερα.

Άλλη στάση θαυμασμού και ανάτασης η νεκρόπολη Παλμύρα. Περιβάλλεται από φυνικόσπαρτη όαση, που αποτελεί τον μοναδικό φυσικό δρόμο των καραβανιών, που διενεργούν το εμπόριο του μεταξιού και των άλλων ποιλύτιμων προϊόντων της Ανατολής ανάμεσα στην Κίνα και στις Αραβικές χώρες. Οι Αραμαϊκές επιγραφές της βυθίζουν τον χρόνο της κτήσης της σε προελληνιστικούς χρόνους. Η Βίθηλος ισχυρίζεται ότι είναι Δημιούργημα του Σολομώντα για εμπορικούς σκοπούς. Ιστορικά παρουσιάζεται τους πρώτους Π.Χ. αιώνες, μετά την πτώση της Βαβυλωνιακής δυναστείας, να κατοικείται από Άραβες. Λεηλατείται από τον Μάρκο Αντώνιο. Καταστρέφεται κατά τους πολέμους του Τραϊανού με τους Πέρσες. Ανοικοδομείται από τον αυτοκράτορα Τραϊανό και λαμβάνει το όνομα Τραϊανή Παλμύρα. Τότε κατασκευάζεται η περίλαμπρη πύλη του Τραϊανού και η ομώνυμη λεωφόρος, που σε ανεκτή κατάσταση σώζονται μέχρι σήμερα. Στην Παλμύρα υπάρχει ο μεγαλύτερος ναός ίσως του κόσμου, πλάτους 205 μ. και μήκους 210 μ. με θαυμαστές διακοσμήσεις, αφιερωμένος στον άρχοντα των Θεών, τον Δία. Σε αυτήν την πόλη οι Ρωμαίοι διέθεσαν πλούτο και θαυμαστή τέχνη. Ερείπια επαύλεων, ευαγών ιδρυμάτων, κοινοχρήστων χώρων, υδραγωγείων και οικοδομημάτων οικογενειακών τάφων συγκεντρώνουν τον θαυμασμό και δημιουργούν σκεπτικισμό και κατήφεια για την ανθρώπινη μοίρα.

Η Πέτρα της Ιορδανίας είναι το συνταίριασμα της τελειότητας της φύσης και της οργανωμένης ανθρώπινης προσπάθειας. Υπέροχο και πρωτότυπο φυσικό περιβάλλον, διανθισμένο με σπουδαία πολιτιστικά δημιουργήματα του ανθρώπινου μόχθου, για μια άνετη διαβίωση σε ένα σκληρό φυσικό περιβάλλον. Η μορφή αποδεικνύει αναντίρρητα ότι η φύση είναι ο αμίμυντος γηλύπτης και ζωγράφος και ο άνθρωπος ο μεγάλος ιερουργός και σκαπανέας, που συμπληρώνει τις εθλείψεις της. Η δαιδαλώδης διαδρομή ανάμεσα σε πανύψηλους, πολύσχημους και πολύχρωμους βράχους, που κρατούν τις ακτίνες του ήλιου σε απόσταση από το έδαφος που πατούμε, προκαλούν έκστασην και συναγερμό αισθήσεων. Θέαμα πρωτόγνωρο και παραστάσεις ανεξίτηλες. Οι επισκέπτες αμέτρητοι. Τσαμπιά σταφυλιών αναρίθμητα. 72 μεγάλα ξενοδοχεία αναμένουν να εξυπηρετήσουν τους επισκέπτες της περιοχής.

Η Γέρασα ή Αντιόχεια της Ιορδανίας, πολυάνθρωπη ευημερούσα πόλη, που ανέδειξε η Αλεξανδρινή εποχή, η πιο ισχυρή ίσως πολιτεία της Ιορδανικής Δεκάπολης, προστάτιδα έχει την Θεά Αρτέμιδα, η οποίας, καθώς και οι επιβλητικοί ναοί του Ολυμπίου Διός, του Ποσειδώνα και του Απόλλωνα και το Κάστρο, που φρουρούσε την πόλη, αναδείχθηκαν από την αρχαιολογική σκαπάνη σε ζωντανή κατάσταση. Ο Πομπήιος κατασκεύασε την έξοχη ευρύχωρη

κεντρική λεωφόρο για να συμπληρωθεί ο καθηλωπισμός από τους Βυζαντινούς. Στην πλούσια και ισχυρή αυτή μεγαλούπολη φιλοξενήθηκαν σχολές και διδάσκαλοι του Νεοπλατωνισμού και του Νεοπυθαγορισμού. Η αρχαιολογική σκαπάνη ανασύρει καθημερινά από την μακρόχρονη νάρκη της Ελληνιστικές, Ρωμαϊκές και Βυζαντινές αρχαιότητες της Γέρασας και τις παραδίδει στον θαυμασμό των μυριάδων επισκεπτών από τα πέρατα της γης, που καταπλημμυρίζουν τον αρχαιολογικό αυτό χώρο.

Άλλη και άλλες πολυποίκιλες αρχαιότητες και μνημεία πίστης γεύεται ο επισκέπτης, που έχει την τύχη να ταξιδεύσει στις χώρες αυτές, που συγκινούν τις αισθήσεις και θωπεύουν τα αισθήματα. Η προσκύνηση στα νερά του Ιορδάνη ποταμού, όπου παρουσιάστηκε στον κόσμο, στην βάπτιση του Θεανθρώπου, η τρισυπόστατη ανυπέρβλητη δύναμη του Δημιουργού.

Ο ψηλός πέτρινος απέριττος λόφος, με στόλισμα λειό ναό, όπου αναπαύονται τα λείψανα του ηγέτη του λαού του Ισραήλ, στο μεγάλο του έπος, την περιπετειώδη επιστροφή του στις πατρογονικές του ρίζες, μετά την φυγή του από την αιχμαλωσία των Αιγυπτίων, του Μωυσή, δεσπόζει σε μια λιοφάνη πέτρινη με εθλάχιστο χώμα έρομο και πέρα μακριά, μα ευδιάκριτα, άλλος ψηλός πέτρινος λόφος, όπου αναπαύεται ο Ααρών, ο πορθητής της απόρθητης πόλης λειχούσ.

Μοναστήρια ζωντανά, που ανασταίνουν ιστορικές μνήμες και θρησκευτικές ορθόδοξες παραδόσεις, συναντά ο επισκέπτης στη Δαμασκό, στο Αμάν, στο Χαλέπι και σε άλλες πόλεις και στην ύπαιθρο χώρα Μοναστήρια αξιόλογα, του Αγίου Γεωργίου του Ρύακα, του Αγίου Ιωάννου, της Αγίας Θέκλας, που για να το επισκεφθείς διασχίζεις ένα θεσπέσιο φαράγγι, μακριά από τις από τις πιλιακτίδες, με την θωπεία μιας ανακουφιστικής δροσιάς.

Στην Συρία και Ιορδανία η Βυζαντινή κατοχή συμπληρώνει αντάξια την Ελληνιστική Διοίκηση στην ποιότητα των υπηρεσιών, στην δημιουργία έργων υποδομής και εξωραιόσημού. Γ' αυτό οι κάτοικοι των χωρών αυτών είναι φίλικοί στους Έλληνες. Σε ερώτηση: << Από όσους λαούς διοίκησαν τις χώρες σας ποιος ήταν ο πιο ανθρώπινος >> χωρίς δισταγμό απαντούν:<< Οι Γιουνάν>>, που σημαίνει οι Ίωνες, που είναι οι Έλληνες.

Η εργατικότητα των κατοίκων των χωρών αυτών έχει μετατρέψει την έρημο σε γη επαγγελίας. Στην απεραντοσύνη της ερήμου συναντάς εκτεταμένους ελαιώνες, τεράστιες εκτάσεις με φυστικόδενδρα, αμπελώνες. Νέους οικισμούς με ανέσεις στα σπίτια τους ιδιαίτερα στην Ιορδανία. Η πρόοδος που συντελείται είναι αληματώδης σε σχέση με το χθες.

Χρέος όσων Έλληνων μπορούν να ταξιδέψουν, είναι να επισκεφθούν τις χώρες αυτές, όπου χτυπά ακατάπαυστα η καρδιά του Ελληνισμού, με τα περίλαμπρα μνημεία του Αλεξανδρινού και Βυζαντινού πολιτισμού, που θαυμάζουν και λατρεύουν οι πνευματικοί άνθρωποι του πλανήτη. Κοντά σε αυτά ξανοίγει ο vous και μεταρσιώνεται η καρδιά. Η Ελληνική υπερηφάνεια κορυφώνεται και σιρίνει η μιζέρια, που μαστίζει την ζωή.

«Την γλώσσα μου έδωσαν Ελληνικήν»

Η ιστορία της Ελληνικής γλώσσας.

Βασικός συνεκτικός δεσμός της πορείας του Ελληνικού Εθνους στάθηκε η γλώσσα του. Οι ιστορικοί δέχονται σήμερα ότι περί το 2000 -1900 π.Χ. άρχισαν να εισβάλλουν από την περιοχή του Καυκάσου και της Ασίας οι πρώτες Ινδοευρωπαϊκής προέλευσης φυλές (Αχαιοί, Ιωνες, Δωριείς). Οι φυλές αυτές εγκαταστάθηκαν στον γεωγραφικό χώρο, που σήμερα ονομάζουμε Ελλάδα, διότι βρήκαν ήπιο κλίμα και παλαιότερους κατοίκους πολιτισμικά ανεπτυγμένους, Πελασγούς, Κάρες και κυρίως τους Κρήτες, που είχαν αναπτύξει τον πλαμπρό Μινωϊκό πολιτισμό.

Οι τελευταίοι Ινδοευρωπαίοι, που έφθασαν στον Ελλαδικό χώρο ήταν οι Δωριείς, που ομιλούσαν την ίδια γλώσσα με τους προηγούμενους Αχαιούς και Ιωνες. Η κάθοδος των Δωριέων προκάλεσε πληθυσμιακή συμφόρωση στην κεντρική και Νότια Ελλάδα και ομαδική έξοδο των παλαιών κατοίκων προς τις αποικίες.

Η Ελληνική γλώσσα δεν υπήρξε ενιαία στην διαδρομή της, πλόγω ιστορικών περιστάσεων. Τα Ελληνικά φύλα έμειναν για αιώνες χωριστά και διεμόρφωσαν διαλέκτους (Αιολική- Δωρική - Αρκαδική- Κυπριακή - Μακεδονική και άλλες), οι οποίες βέβαια διατηρούσαν το βασικό πλειόγιο της Ελληνικής γλώσσας. Οταν διαμορφώθηκε η Αττική γραφή και αφού η Ελληνική γραμματεία, ποίηση, πλογοτεχνία είχε δημιουργήσει θαυμάσια έργα, άρχισε να επικρατεί η Αττική Διάλεκτος, ως κυριώτερη μορφή της Ελληνικής γλώσσας και βάση για κοινή γλώσσα επικοινωνίας όλων των Ελλήνων.

Γλωσσολογία

Ανεξάρτητα από την ιστορική εξέλιξη, ο φιλοσοφικός στοχασμός αναζήτησε την ουσία και πλειονεργία της γλώσσας στην ζωή των ανθρώπων. Ο

φιλόσοφος Πλάτων στον Κρατύλο του διατυπώνει το αφετηριακό ερώτημα αν οι λέξεις είναι αποτέλεσμα συμβατικό ή δημιούργημα φυσικό (Θέσει ή φύσει), υποστηρίζει την δεύτερη εκδοχή. Αντίθετα ο Αριστοτέλης υποστηρίζει την πρώτη. Η γλωσσολογία με το νόμα, που έχει ο όρος σήμερα άρχισε να διαμορφώνεται από τους Στωϊκούς φιλοσόφους. Σ' αυτούς οφείλεται η διάκριση ανάμεσα στο σημαίον (η λέξη) και το σημαίνομενο (αυτό, που η λέξη σημαίνει). Από τότε είχαν τεθεί τα θεμέλια της ειδικής επιστήμης, που ονομάζεται Γλωσσολογία.

Αττική διάλεκτος

Η πρώτη ενοποιητική κίνηση των διαλέκτων ήταν η εκτιφλωτική ακτινοβολία της Αττικής διαλέκτου και η κυκλοφορία των Ομηρικών επών. Χαρακτηριστικό της Αττικής διαλέκτου είναι ότι αποβάλλει το δυϊκό αριθμό και την ευκτική, ως χωριστή έγκληση. Επίσης εισάγει ξένες λέξεις, π.χ. Εβραϊκές (Μεσσίας, Γολγοθάς, Αμήν, Αληθηλούσια) και δημιουργεί νέες, όπως κόκκινος, άσπρος, μαύρος, αντί των ερυθρός, πλευρός, μέλις).

Στους Βυζαντινούς χρόνους η Ελληνική γλώσσα δέχθηκε την Λατινική επίδραση, μέχρι την εποχή του Ιουστινιανού, ο οποίος απεφάσισε να κυκλοφορήσει τους νέους Νόμους, τις Νεαρές, στην Ελληνική γλώσσα.

Λόγια και Δημώδης

Κατά την διάρκεια των Βυζαντινών χρόνων η γλώσσα κατευθύνεται στην λόγια και δημώδη. Στους αιώνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η γλώσσα των πολιτών πλουτίσθηκε με πολλά νέα στοιχεία (τούρκικα, λατινικά, σλαβικά).

Οικουμενικότητα της Ελληνικής γλώσσας

Στην εποχή του Νεοελληνικού διαφωτισμού προέκυψε η ανάγκη της κάθαρσης της γλώσσας και η επιστροφή στο πρότυπο της Αττικής διαλέκτου, η οποία είχε γίνει αντικείμενο θαυμασμού από τους

Ευρωπαίους, μέσα από τα μεγάλα κείμενα της επιστήμης, πλογοτεχνίας και εν γένει του στοχασμού της Αρχαιότητας.

Αυτό είχε σαν συνέπεια να επικρατήσει η Αρχαία γραμματική σύνταξη και Γραμματεία σε τέτοιο βαθμό ώστε να παραμερισθεί η Νεοελληνική Δημοτική γλώσσα. Από νωρίς διατυπώθηκαν αντιρρήσεις με το επιχείρημα ότι ο πλογιωτατισμός δεν είναι ειλικρινής και θέλει την ταπείνωση του Εθνους. Δημιουργήθηκε κλίμα έντονης διαμαρτυρίας ανάμεσα στους Αρχαιολάτρες και τους εκπαιδευτικούς και ο πολύς κόσμος ζούσε σε κλίμα γηλωσσικής σύγχυσης.

Ο Εθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός, του οποίου φέτος γιορτάζουμε τα 150 χρόνια από τον Θάνατό του (21-11-1857), το έργο του οποίου απετέλεσε κορυφαία έκφραση του νεοελληνικού ποιητικού λυρικού λόγου, έγραψε τα ποιήματά του στην Δημοτική Ελληνική γλώσσα, την οποία θεωρεί απαραίτητη για την Εθνική και Κοινωνική ελευθερία.

Το 1964 επεκράτησε η ιστόημη παρουσία της δημοτικής στην εκπαίδευση. Σημαντικές μορφές της πλογοτεχνίας και ποίησης, που υπερασπίσθηκαν την Δημοτική γλώσσα είναι ο Παλαμάς, ο Ποιλέμης, ο Καρυωτάκης, ο Πορφύρας, ο Καβάφης κ.α. Ο κορυφαίος του Ελληνικού Διαφωτισμού και Μέγας δι δάσκαλος του γένους, Αδαμάντιος Κοραής, συνιστούσε «την μέσην οδόν».

Με το Ν.Δ. 309/1976 η Δημοτική γλώσσα ορίσθηκε η επίσημη γλώσσα της εκπαίδευσης. Το έτος 1982 η Βουλή των Ελλήνων υπερψήφισε πρόταση του Υπουργού Παιδείας, που καθιέρωσε το Μονοτονικό σύστημα στην εκπαίδευση και την Διοίκηση.

Διεθνισμός της Ελληνικής γλώσσας

Πολλές Ελληνικές λέξεις (ποιλιτική, δημοκρατία, τηλέφωνο, γεωγραφία, μαθηματικά, ψυχολογία, θεολογία κλπ.) χρησιμοποιούνται και από άλλες γηλώσεις και διευκολύνεται η επικοινωνία στην πολύγλωσση Ευρώπη, ενώ υπάρχουν και υβριδικοί σχηματισμοί, π.χ. tele - vision, δηλαδή σύνθετη Αρχαίας Ελληνικής και Λατινικής.

Πολύ συχνά προϊόντα πολυτελείας προωθούνται στην παγκόσμια αγορά με ελληνικά ονόματα, κυρίως μυθολογικά, αλλά και ιστορικά, επειδή ακριβώς αυτά είναι σχυμώρια και απόμακρα και οικεία. (Όπως η κολώνια «AMAZONE»).

ΟΙ ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΟΕΛΗ

Β' ΜΕΡΟΣ

1. ΟΙ ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΟΕΛΗ

Είναι ευρύτατα γνωστός ο περί ανθρώπου ορισμός του Αριστοτέλη κατά τον οποίον ο άνθρωπος είναι "ζών φύσει πολιτικόν, κοινωνικόν καὶ οἰκονομικόν". Πολλοί στηρίζομενοι στο απιλό αυτό ορισμό και χωρίς καμία άλλη εμβάθυνση και μελέτη καταλήγουν στο παράλογο συμπέρασμα ότι ο Αριστοτέλης βλέπει τον άνθρωπο καθαρά υπηστικά, τον εξομοιώνει απόλυτα με το ζώο και δεν του αναγνωρίζει κανένα άλλο χαρακτηριστικό. Βαθύτερη και προσεκτικότερη όμως μελέτη των σχετικών χωρίων στο έργο του μεγάλου Σταγειρίτη αποδεικνύει το αντίθετο.

Κατ' αρχήν πέγοντας οι αρχαίοι "ζών" δεν εννοούσαν το ζώο υπό την σημερινή του έννοια, αλλά κάθε τι που βιολογικά έχει ζωή, κάθε έμβριο ον. Κατά τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος εκ φύσεως έχει το στοιχείο της κοινωνικότητας, είναι εκ φύσεως πλασμένος να ζει μέσα σε κοινωνία, σε ευρύτερη ομάδα ανθρώπων και όχι μεμονωμένα. Διαφορετικά θα πρέπει να είναι θηρία ή θεός. Ο άνθρωπος για να επιβιώσει έχει ανάγκη συνανθρώπων.

Όχι δε μόνον από την φύση του είναι πλασμένος να ζει σε κοινωνία, αλλά και σε πολιτειακώς οργανωμένη κοινωνία, σε νομική κοινωνία, σε πολιτεία, σε κράτος με χαρακτηριστικό το IMPERIUM, την εξουσία που ενοσκεί. Μέσα στην πολιτειακώς οργανωμένη κοινωνία εξασφαλίζει τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την περιουσία του, αλλά κυρίως επιτυγχάνει την πλήρη τελείωση και την πνευματική και πιθική ανάπτυξη του. "Ει δε μήτε του ζνη μόνον ένεκεν αλλά μάλλον του ευ ζνη". Και ο σκοπός της πολιτείας είναι η ευδαιμονία των πολιτών σε τέλεια κοινότητα ζωής, "η του ευ ζνη κοινωνία ζωής τελείας χάριν και αυτάρκους".

Αλλ' ο άνθρωπος είναι ακόμα και οικονομικό ον. Έκ φύσεως ο άνθρωπος έχει ροπή στην απόκτηση περιουσίας και ιδιοκτησίας για την εξασφάλιση καθίτερης μεταλλοντικής διαβίωσης γι' αυτόν και τους απογό-

vous του και αισθάνεται ιδιαίτερη ικανοποίηση και ευχαρίστηση όταν έχει κάτι δικό του "ηδονήν αμύθητον το νομίζειν ίδιον τι".

Ο Αριστοτέλης όμως δεν σταματά στην υποδήλωση και την ανάπτυξη των τριών άνω στοιχείων της εννοίας του ανθρώπου, αλλά προχωρεί βαθύτερα. Και εδώ, όπως γενικά σ' ολόκληρο το έργο του, καταφαίνεται η οξύνοια του και η λάμψη του πνεύματος του και η ικανότητα του να ανατέμει σε μέγια βάθος την ανθρώπινη φύση και την ανθρώπινη ψυχή. Από όλα τα έμβια όντα, ο άνθρωπος μόνον, διακριτεί, έχει πλόγον". Ουδέν γαρ, ως φαμέν, μάτων η φύσης ποιεί πλόγον δε μόνον άνθρωπος έχει των ζώων "δηλ. (Διότι τίποτε, ως έχουμε πει, η φύση δεν κάμνει μάταια, μόνος δε εκ των ζώων ο άνθρωπος έχει τον πλόγον). Και συνεχίζει "η μεν απλή φωνή τουτέστιν η άναρθρη κραυγή είναι εκδήλωση του ευχαρίστου και του δυσαρέστου, δι' αυτό δε δόθηκε στα άλλα ζώα (διότι μέχρι αυτού του σημείου επροχώρησε η φύση των, το να έχουν συναίσθηση του δυσαρέστου και του ευχαρίστου και αυτά τα συναίσθήματα τα γνωστοποιούν προς άλληπλα), ο πλόγος όμως δόθηκε από τη φύση για να εκφράζεται το συμφέρον και το επιζήμιο και συνεπώς το δίκαιο και άδικο τούτο δε είναι και το αποκλειστικώς ιδιαίτερο γνώρισμα του ανθρώπου από τα πλοιά έμβια όντα, το να έχει μόνος αυτός αντίθηψη του αγαθού και του κακού και του δικαίου και του αδίκου και των άλλων ομοίων". (Πολιτικά 1253 α) Πολλές είναι οι σημασίες που έχουν αποδοθεί στη πλέξη "πλόγος". Ο Ηράκλειτος και οι Στωικοί με τον όρο "πλόγος" εννοούν την ποικιλή και έννομη τάξη του παντός. Ο Πλάτων εκείνο με το οποίο τα πράγματα καθίστανται vontά. Κατά τον Κλήμη τον Αλεξανδρινό, πλόγος είναι "πηγή φωτισμού". Κατά τον Ωριγένη "ιδέα ιδεών". Κατά τον Αριστοτέλη ο έναρθρος πλόγος και η σκέψη. Ο διάσημος φιλόσοφος του αιώνα μας, Μάρτιν Χαϊντεγκερ που τον αναφέραμε και νωρίτερα, στο έργο του "Λόγοι και μελέτες" ξεχωρίζει τις εξής πέντε : 1) Λογική 2) Ομιλία 3) νόμος του κόσμου 4) πολιτική και 5) Διά-

νοια. Λόγος στην Καινή Διαθήκη και ιδιαίτερα μάλιστα στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιον είναι αυτός ο Χριστός, Υιός και Λόγος του Θεού, άναρχος και προαιώνιος, αχώριστος από τον Θεό και πλησιέστατα προς αυτόν, και Θεός τέλεios ο Λόγος, ενωμένος κατά την αρχήν της δημιουργίας προς τον Θεόν το πνευματικό και πθικό φως που φωτίζει τον νου των ανθρώπων και τους οδηγεί στην αιλήθεια.

Ο Αριστοτέλης όμως δεν περιορίζεται στην υποδήλωση του πλούτου ή της κοινωνικότητας ή της πολιτικής ιδιότητας του ανθρώπου, ως μόνον ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, που διακρίνουν τον άνθρωπο από τα άλλα έμβια όντα, αλλά προχωρεί έτι περισσότερο. Ο άνθρωπος από όλα τα άλλα έμβια όντα είναι ο μόνος που έχει "ποιητικό *vou*" δηλ. Θεία αθάνατη ψυχή. Και στο σημείο αυτό, όπως και σε πλείστα άλλα, ο δαιμόνιος Σταγειρίτης, με την υψηλεπτή σκέψη του, ανεβαίνει σε ύψη δυσθεώρητα και αναδεικνύεται, παρά τον ρεαλισμό και την θετικότητα, που τον διακρίνουν, ένας μεγάλος ιδεαλιστής. Και ίσως έχει δίκαιο ο Έγελος που τον θεωρεί μεγαλύτερο ιδεαλιστή από τον Πλάτωνα. Διότι ιδεαλισμός δεν είναι η διδασκαλία ουτοπιστικών και μη πρακτικών εφαρμοσίμων ιδεών, αλλά η αποκάλυψη της πραγματικότητας και της αιλήθειας, και η πορεία του ανθρώπου, με οδηγό την πραγματικότητα και την αιλήθεια, στον δρόμο της σοφίας και της αρετής.

Ο Αριστοτέλης παραδέχεται ότι ο άνθρωπος, εκτός από την υπήκοη του υπόσταση, έχει και ψυχή και δεν είναι μόνον ζώο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό, όπως κατά παρερμπνεία της διδασκαλίας του Αριστοτέλη τον εκλαμβάνουν οι υπίσται. Όχι δε μόνον απλώς παραδέχεται την ύπαρξη ψυχής, αλλά προχώρησε στο θέμα αυτό σε μέγα βάθος και ερεύνησε τη φύση, την ουσία και τις διάφορες ιδιότητες της ψυχής και συνέγραψε το γνωστό και μνημιώδες "περί Ψυχής" έργο, το οποίο επί 20 και επέκεινα αιώνες αποτελεί την βάση και το θεμέλιο της ψυχολογίας.

Παρ'ότι ως και ο ίδιος παραδέχεται ότι είναι από τα δυσκολότερα ζητήματα το να έχει κανείς περί της ψυχής ακριβή γνώση "πάντη δε πάντως εστί των χαλεπωτάτων λαβεῖν τινά πίστιν περί αυτής" ο ίδιος μας δίδει και ορισμόν περί ψυχής. Κατά τον κλασικόν αριστοτελικό αυτό ορισμό ψυχή είναι "εντελέχεια η πρώτη σώματος φυσικού δυνάμει ζώντων έχοντος", δηλ. ψυχή είναι η αρχική τελεία μορφή η οποία χρησιμοποιεί το σώμα ως όργανο της. Είναι η πηγή της ζωής και η βάση όλων των ζωντανών όντων και η αρχική μορφή της υποστάσεως του ζώντος οργανικού σώματος. Είναι η πηγή της κινήσεως "όθεν η κίνησις", "η ουσία των εμφύκων σωμάτων" και το τελικό αίτιο "το ου ένεκα".

Είναι η αιτία και η αρχή κάθε ζωντανής ύπαρξης. "Εστι δε η ψυχή του ζώντος σώματος αιτία και αρχή". Είναι εκείνο δια του οποίου ζούμε, αισθανόμαστε και διαλογίζομαστε "η ψυχή δε τούτο ω ζώμεν και αισθανόμεθα και διανοούμεθα πρώτως". Ποια είναι η φύση, η ουσία και οι ιδιότητες της ψυχής; αυτό είναι ένα από τα πιο δύσκολα προβλήματα όπως και παραπάνω αναφέρεται. Για τη φύση της αποφαίνεται ότι

δεν είναι ενιαία και καθολική, αλλά εμφανίζεται υπό διάφορες μορφές και υπάρχουν διάφορες δυνάμεις της ψυχής. Σε ορισμένα όντα υπάρχουν όλες οι δυνάμεις, σε άλλα μερικές και σε άλλα μία μόνον. Τέτοιες δυνάμεις της ψυχής είναι η θρεπτική ή γεννητική, η αισθητική και η διανοητική. Στα φυτά υπάρχει μόνο η θρεπτική ή γεννητική δύναμη, με χαρακτηριστικό δηλαδή να γεννά και να τρέφει. Στα ζώα υπάρχει και η θρεπτική και η αισθητική, διότι τα ζώα, πλην της γεννητικής και αυξητικής ικανότητας, έχουν και αισθητική ικανότητα, διότι έχουν και αισθήσεις, αν όχι όλες, απαραίτητως δε όλα τα ζώα, έχουν τουλάχιστον αφή π.χ. τα ζωόφυτα. Υπάρχουν μαρτυρίες ότι ο Αναξαγόρας, ο Δημόκριτος και ο Εμπεδοκλής παραδέχοντο ότι και τα φυτά έχουν συναισθήματα ηδονής και λύπης και επιθυμίες και συνεπώς και αισθητική ψυχή. Στα νεώτερα χρόνια επίσης πολλοί από τις περιτροπές των φυτών ορμώμενοι, υποστήριζαν ότι έχουν ορμές και αντίθηψη του χώρου και άλλες ψυχικές ικανότητες. Προ οιλίγων ετών Ιάπων ερευνητής ανακοίνωσε ότι διαπίστωσε στα φυτά συναίσθημα πόνου όταν το κόβουμε. Ακριβέστερες όμως παρατηρήσεις απέδειξαν ότι τα φυτά μόνον κατ'αντανάκλαση εμφανίζουν κινήσεις με την επίδραση του φωτός ή της θερμότητας. Συνεπώς ορθά δίδαξε ο Αριστοτέλης ότι τα φυτά έχουν μόνο θρεπτική και γεννητική ικανότητα και όχι και αισθητική. Εκτός από την θρεπτική και αισθητική δύναμη υπάρχει, ως άνω, και η νοητική δύναμη της ψυχής "ο *vous*" και είναι η δύναμη εκείνη η οποία προσδιάζει μόνο στον άνθρωπο. Διακρίνεται δε σε παθητικό και ποιητικό *vou*. Ο παθητικός *vous* δέχεται με τη βούθεια των αισθήσεων τα απεικονίσματα των εξωτερικών αντικειμένων και είναι φθαρτός και συναποθνήσκει με το σώμα. Θεία και αθάνατη δύναμη στον άνθρωπο είναι μόνον ο ποιητικός *vous*. "Ούτος ο *vous* χωριστός και απαθής και αμιγής τη ουσία ων ενέργεια... ο δε παθητικός *vous* φθαρτός" δηλ. Αυτός ο ποιητικός *vous* είναι κάτι το αυθύπαρκτο και ανεπίδεκτο αιλοιώσεως και αναμίξεως, διότι είναι κατά την ουσία του πλήρης οντολογική πραγματικότητα, ο δε παθητικός *vous* υπόκειται στη φθορά". Στα Ηθικά Νικομάχεια" μας πλέει ο Αριστοτέλης ότι ο ποιητικός *vous* είναι εν σχέσει προς τον άνθρωπο θείο κατηγόρημα, θεϊκό πράγμα "Θείον ο *vous* προς τον άνθρωπο", στο δε "Μετά τα Φυσικά" ότι ο *vous* είναι το πλέον θεϊκό απ'όλα τα φαινόμενα "τον νουν δοκεί μεν γάρ είναι των φαινομένων θείοτατον" και είναι "αιδίος και αθάνατος". Στο "περί γενέσεως και φθοράς" βιβλίο του της κατηγορίας των Φυσικών γράφει ο Αριστοτέλης ότι "στη λογική ψυχή του ανθρώπου υπάρχει κάτι που υπερβαίνει το άτομο, κάτι το οποίο προέρχεται έξωθεν και είναι αιληθινά αυτό μόνον θείο "λείπεται δε τον νουν μόνον θύραθεν επισειέναι και θείο είναι μόνον". "Ο Θείος αυτός ξένος" πλέγει ο Αριστοτέλης, "παρέχεται αφ'εαυτού στον άνθρωπο κατά τη γέννησή του και/ όταν το σώμα διαλισθεί μετά της κυρίως ειπείν ζωής, δηλαδή της ύλης, επιστρέφει στον "καθολικό νού" που είναι ο Θεός και από τον οποίο απορροφάται. Ως προς τον σκοπό και το ύψιστο ιδεώδες της ζωής του αν-

θρώπου ο Αριστοτέλης, με τη μεγαλοφυΐα της διανοίας του, το φιλόσοφο της σκέψεως του, τις υψηλές και ανυπέρβλητες διδασκαλίες του και την ηθική μεγαλοπρέπεια του, αναδεικνύεται ένας καταπληκτικός κοινωνικός αναμορφωτής και μεγάλος ηθικολόγος και μας αποκαλύπτει σ'όλη την μεγαλοπρέπεια του τον υψηλό σκοπό του ανθρωπίνου βίου. Ο Αριστοτέλης, ως ολοκληρωμένος φιλόσοφος και αρκετά πραγματιστής που είναι, δεν παρασύρεται από ιδεολογικές ουτοπίες και ανεφάρμοστες θεωρίες, δεν παραβλέπει τη σημασία που έχουν στη ζωή του ανθρώπου τα υπικά αγαθά. Αντίθετα, παραδέχεται ότι αυτά αποτελούν μέσα και προϋποθέσεις για την ευδαιμονία του ανθρώπου. Ο άνθρωπος που ζει σε εσχάτη ένδεια ή που βασανίζεται στον τροχό δεν είναι δυνατόν να είναι ευδαίμων, πλέγει ο Αριστοτέλης, έστω και αν είναι ενάρετος. "Οι δε τον τροχιζόμενον και τον δυστυχίας μεγάλαις περιπίπτονια ευδαιμονία φόσκοντες είναι, εάν η αγαθός ή εκόντες ή άκοντες ουδέν πλέγουσι "Δηλαδή (Εκείνοι δε οι οποίοι πλένε, ότι ο βασανίζομενος με τον τροχό ή εκείνος που περιπίπτει σε μεγάλες δυστυχίες είναι ευτυχής, αρκεί μόνο να είναι ενάρετος ή με τη θέληση τους ή χωρίς τη θέληση τους, πλένε ασύστατα πράγματα). Δεν παραδέχεται δηλ. ο Αριστοτέλης την αυστηρότητα ασκητικών συστημάτων και την ασκητική αναληψία και αναγνωρίζει ότι για να είναι κανείς ευδαίμων έχει ανάγκη και των σωματικών και των εξωτερικών αγαθών. "Διο προσδείται ο ευδαιμών των εν σώματι αγαθών και των εκτός" (Ημ.Νικ. 1153 β.20).

Δεν σταματά όμως εδώ, ο Αριστοτέλης, όπως πράττει ο υπισμός, αιλήλα προχωρεί σε μέγα βάθος και μας δίνει θαιμαστά δείγματα της ρωμαϊκές σκέψης του και του καταπληκτικού δαιμονίου του. Ο βίος του ανθρώπου δεν εξαντλείται στην απόλαυση μόνον των υπικών αγαθών δηλ. στον πρακτικό βίο, αιλήλ' ο άνθρωπος έχει σ'αυτό τον κόσμο και "θεωρητικόν βίον" όπως τον ονομάζει ο Αριστοτέλης, στον οποίο και ενυπάρχει το ύψιστο ιδεώδες της ζωής. Σκοπός του ανθρωπίνου βίου δεν είναι απλώς το πέρασμα μας από την εφήμερη αυτή ζωή και την εξασφάλιση των απαραιτήτων οικονομικών και υπικών μέσων. Ο Αριστοτέλης ο οποίος παραδέχεται, όπως είδαμε παραπάνω, ότι απ'όλα τα όντα μόνον στον άνθρωπο υπάρχει θείος και αθάνατος ποιητικός νούς, δεν ήταν ποτέ δυνατόν να αποδεχθεί ως σκοπό της ζωής του ανθρώπου τον πρακτικό βίο δηλ. την απόλαυση των υπικών αγαθών. Ο πρακτικός βίος του ανθρώπου είναι απλώς προπαρασκευαστικό στάδιο για να μας οδηγήσει στη θεωρητική ενατένιση, τον θεωρητικό βίο, στον οποίο και υπάρχει η υπέρτατη ευδαιμονία,

ποιητή ανώτερη από εκείνη που μας χαρίζουν τα υπικά αγαθά.

Ο θεωρητικός βίος είναι ποιητή ανώτερος απ'τον πρακτικό και συνίσταται στην προσπάθεια του ανθρώπου να υψωθεί και να κερδίσει την αθανασία και να ομοιωθεί με τον Θεό. Ο δε θεωρητικός βίος πλέγει ο Αριστοτέλης "κρείτων αν είναι ή κατ'άνθρωπον", δηλ. πρέπει να είναι ανώτερος από το βίο, τον σύμμετρο με τις ανθρώπινες δυνάμεις. Και εφ'όσον ο νous είναι θεϊκό πράγμα εν σχέσει προς τον άνθρωπο, έπειται ότι ο σύμφωνος με τον νου βίος, είναι, συγκρινόμενος με τον ανθρώπινο, Θεός. Και δεν πρέπει ν'ακούμε όσους μας συμβουλεύουν, υπό το πρόσχημα ότι είμαστε θνητοί, να σκεπτόμαστε μόνο τ' ανθρώπινα πράγματα και ν'απαρνιόμαστε τ' αθάνατα, αιλήλ' οφείλουμε κατά το μέτρον του δυνατού να γινόμαστε αθάνατοι και να καταβάλουμε κάθε προσπάθεια να ζούμε τη ζωή μας σύμφωνα με το πολυτιμότερο μέρος του εαυτού μας. Διότι ή στο εσωτερικό μας υπάρχουσα θεία αρχή όσον κι αν είναι μικρή στον όγκο της, όμως ως προς τη δύναμη και την αξία είναι υπέρτερη από κάθε τι άλλο. Επί πλέον φαίνεται ότι το εν πλούγω θείον είναι η κατ'εξοχήν ουσία του ανθρώπου, αφού είναι το κυριότερο και υπεροχώτερο στοιχείο μας". Και καταλήγει ο Αριστοτέλης "δεδομένου ότι ο άνθρωπος είναι κατ'ουσίαν νous, ευδαιμονέστερος βίος είναι ο σύμφωνος με το νου". Όπως αποδεικνύεται δηλαδή από το άνω χωρίο του έργου "Ηθικά Νικομάχεια υπέρτατη ευδαιμονία και ύψιστο ιδιώδες της ζωής του ανθρώπου είναι η επιδίωξη της αθανασίας και η σύμφωνος προς το θείο στοιχείο της ζωής. Στα Ηθικά Ευδήμεια έτερο ηθικό σύγγραμα, ο Αριστοτέλης θεωρεί ως την άριστη κατάσταση της ζωής του ανθρώπου και ωραιότερο κανόνα για τον άνθρωπο να υπηρετεί και ν'ατενίζει το Θεό "αύτη αρίστη και ούτος ο όρος κάλπιστος... τον Θεόν θεραπεύειν και θεωρείν (1249β.20).

Εν τελευταίᾳ δηλ. αναλύσει κατά τον Αριστοτέλη η ζωή του ανθρώπου παίρνει τον χαρακτήρα θρησκευτικής διακονίας και ο ύψιστο ιδεώδες της ζωής συνίσταται στο να υπηρετούμε τον Θεό και να εκτελούμε το θέλημά Του και ν'ατενίζουμε προς Αυτόν, επιδιώκοντες την προσέγγιση και τελικά την ομοίωση με Αυτόν.

Βλέπουμε πιοιπόν τον Αριστοτέλη τρεις αιώνες πριν τη γέννηση του Θεανθρώπου με την περίφημη θεωρία του ότι ο ύπατος σκοπός του ανθρωπίνου βίου συνίσταται στο "Θεόν θεραπεύειν και θεωρείν", όπως και τον Πλάτωνα, με το "ομοίωσις Θεώ", στο διάλογο Θεοίτητος, να γίνονται πρόδρομοι του Χριστιανισμού, ο οποίος δια στόματος του Θείου Παύ-

πλου, διεκόρηξε "Οσοι γαρ πνεύματι Θεού ἄγονται, ούτοι εἰσίνι υἱοί Θεού" δηλ. (διότι όσοι οδηγούνται και κατευθύνονται από το πνεύμα του Θεού, αυτοί και είναι πραγματικοί υἱοί του Θεού). Ο δε Γρηγόριος ο Νύσσος, που διακρίνεται μεταξύ των πατέρων της Εκκλησίας για τη βαθύτητα της σκέψεως του, διακήρυξε, και αυτό μας θυμίζει τον Πλάτωνα, "ίδιος δε χαρακτήρα του ανθρώπου η προς το Θείον ομοίωσις" και ότι της ψυχής αιληθινός πόθος είναι "εν αυτώ τω Θεώ γενέσθαι" και "εις Θεόν μετοικίζεσθαι". Επίσης ο Μέγας Βασίλειος διακηρύττει ότι σκοπός της ζωής είναι "η μακαρία διαγωγή εν τῷ μέλιτοντι αἰώνιῳ" δηλ. η εξασφάλιση της αιωνίας μακαριότητας στην ἀληθή ζωή. Γενικώς κατά την Χριστιανική διδασκαλία σκοπός του ανθρωπίνου βίου και αιληθινός πόθος της ανθρώπινης ψυχής είναι η αιώνια μακαριότητα των δικαίων και η ομοίωση και η ένωση με τον ίδιο το Θεό, η θέωση.

Θαυμάσια και εξαίρετη, εν προκειμένω σύζευξη και συμπόρευση των εξόχων και υψηλών διδασκαλιών του Αριστοτέλη και του υπέροχου κηρύγματος του Θεανθρώπου με την οποία ενεργέστατα υποδηλώνεται η προδρομικότητα του αρχαίου Ελληνικού πνεύματος για τον Χριστιανισμό.

Αδικούμε συνεπώς κατάφωρα τον Αριστοτέλη στην σημερινή εποχή, με το να υποστηρίζουμε, ότι ο Αριστοτέλης θεωρούσε τον άνθρωπο απλώς ως "πολιτικόν, οικονομικόν και κοινωνικόν ζώον, πλόγον ἔχον" και ότι αρνιόταν την θεία του υπόστασην. Ο ανωτέρω ορισμός πρέπει να συσχετίσθει με τη διδασκαλία του ότι ο άνθρωπος ἔχει και θεία υπόσταση, όπως και νωρίτερα αναφέρθηκε, "Θείον τι εν αυτῷ υπάρχει" "ο ποιητικός *vous*", "το οποίον είναι η κατ'εξοχήν ουσία του ανθρώπου και το κυριώτερο και υπεροχώτερο στοιχείο "κράτιστον και ὑδιστον εστί εκάστω" και ότι ἔχει θεωρητικό βίο και πρέπει να ζητεί σύμφωνα προς το Θεό τούτο στοιχείο "αθανατίζειν και πάντα ποιείν προς το ζηντ κατά το κράτιστον των εν αυτῷ" και ότι ο ύπατος σκοπός του ανθρωπίνου βίου είναι "τὸν Θεόν θεραπεύειν και θεωρεῖν".

Είναι πάρα πολύ δύσκολο να πραγματευθεί κανείς με πληρότητα και ενάργεια της περί Θεού και ανθρώπου διδασκαλίες του Αριστοτέλη. Για να κατορθώσει κανείς αυτό πρέπει να ἔχει ικανή φιλοσοφική συγκρότηση και μάλιστα να είναι ειδικός και επαίσων στην Αριστοτελική φιλοσοφία.

Το παρόν πόνημα δεν ἔχει τέτοιες αξιώσεις. Είναι ένα ελάχιστο δείγμα τιμῆς και ευγνωμοσύνης προς το ἄξιο αυτό τέκνο της Μακεδονικής γνώσης. Ευχή μας και χαρά μας είναι να αποτελέσει ακόμη την αφορμή και ένα ερέθισμα, ιδιαίτερα για τους νέους της πατρίδας μας, για μια καλύτερη γνωριμία με το σοφό δάσκαλο και το τεράστιο έργο του και να αντιλήσουμε απ' αυτό πολύτιμες πληροφορίες και γνώσεις και να φωτιστούμε κι οδηγηθούμε απ' τις θαυμάσιες και υπέροχες διδασκαλίες και τα πλίαν αποκαλυπτικά και ελπιδοφόρα μηνύματα του στην αναζήτηση της αιλήθειας και στην πορεία μας προς την σοφία και την αρετή.

Σήμερα μάλιστα, μετά την οικτρή αποτυχία των υποιστικών συστημάτων και θεωριών και το πνευματικό και ηθικό αδιέξodo, που μας οδήγησε ο τεχνολογικός πολιτισμός, και την στροφή που εκδηλώνεται στις μέρες μας, σε παγκόσμια κλίμακα, για επάνοδο στις αξίες και στις ίδιες τις πηγές του κλασικού ελληνικού πολιτισμού, η γνωριμία μας με τον Αριστοτέλη, που αποτελεί την διαυγέστερη και πλουσιότερη πνευματική πηγή, καθίσταται επιτακτική και επιβεβλημένη. Η σπουδή δε και η διάδοση των υπέροχων ιδεών και διδασκαλιών του σωτήριο και ελπιδοφόρο μήνυμα. Η σπουδή και η μελέτη ακόμη θα φέρει και την δίκαιη αξιολόγηση του κοιλοσσιαίου έργου του και την καταξίωση του σαν "ηγεμόνα των φιλοσόφων" στην πρωτοκαθεδρία των μεγάλων της ανθρωπότητας. Και τέτοιοι θεωρούνται ο Ορφέας, τέκνο κι αυτό της Μακεδονίας και της Πιερίας ειδικότερα, ο Πυθαγόρας, ο Πλάτων, και ο Αριστοτέλης. Ο Ορφέας υπήρξε ο μύστης και ο σοφός της αυγής της αρχαίας Ελλάδος, ο Πυθαγόρας έλαμψε στο μεσουράνημα της και ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης στο ηλιοβασίλεμα της Ελλάδας. Ένα ηλιοβασίλεμα όμως καταπόρφυρο, που έγινε το ρόδινο χρώμα μιας καινούργιας αυγής, της πνευματικής χαραυγής της ανθρωπότητας.

Ας ελπίσουμε με την ένταξη μας στη μεγάλη οικογένεια των Ευρωπαϊκών λαών να ανατείθη και πάλι, την πιο επίκαιρη σήμερα στιγμή, μια καινούργια ελληνική πνευματική χαραυγή και ας ευχιθούμε να ανθίσει στις μέρες μας η Νεοελληνική Αναγέννηση. Η Ελλάδα είναι μικρή χώρα και δεν μπορεί να συναγωνίσθει τις μεγάλες χώρες στα τεχνολογικά επιτεύγματα.

Εκείνο όμως που μπορεί είναι η αναβίωση και η ανάπτυξη των ανθρωπιστικών σπουδών και η νεοελληνική αναγέννηση. Η Νεοελληνική αυτή αναγέννηση και η δημιουργία της νέας Μεγάλης Πνευματικής Ελλάδας, πρέπει να αποτελέσει βασική επιδίωξη της Φυλής και μια καινούρια Μεγάλη Ιδέα του Έθνους, χωρίς μ' αυτό βέβαια και να ξενούμε τα εθνικά μας δίκαια και τις αιλύτρωτες πατρίδες μας και ιδιαίτερα σήμερα τη μαρτυρική Κύπρο. Ας φροντίσουμε η νέα αυτή Μεγάλη Πνευματική Ελλάδα να ξεπεράσει τα σύνορα μας και η Ελληνική παιδεία να γίνει κτήμα όλων των εθνών και οι λαοί να γίνουν Έλληνες στην παιδεία και την ψυχή, όπως είχε οραματιστεί ένας μεγάλος σύγχρονος του Αριστοτέλη, ο Ισοκράτης. Με τα υπέρλαμπρο δε πνευματικό της φως η Πνευματική Ελλάδα να σκορπίσει τα πνευματικά και ηθικά σκοτάδια του καιρού μας και να φωτίσει τους λαούς να βρουν την αιλήθεια και να βαδίσουν με σοφία και αρετή το δρόμο των πεπρωμένων τους.

Φωτεινός φάρος και πολύτιμος οδηγός στους μεγάλους αυτούς οραματισμούς της Φυλής ας χρησιμεύσει και ο μεγάλος και σοφός πρόγονος μας.

Παναγιώτη Β. Λαδά

«ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ»

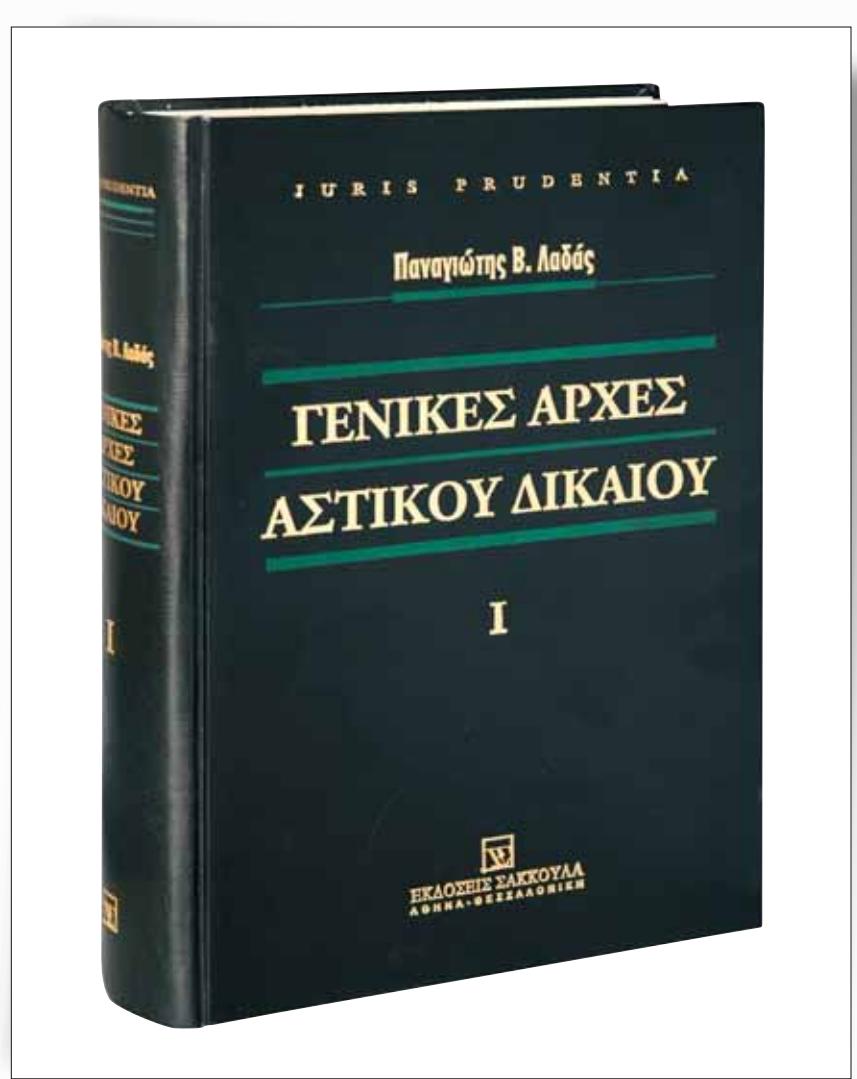

Κυκλοφόρησε καθαίσθητος ο πρώτος τόμος των Γενικών Αρχών του Αστικού Δικαίου του καθηγητή κ. Παναγιώτη Λαδά, σε γλώσσα γλαφυρώτατη, απαλλαγμένη αρχαϊκών και πλαϊκιστικών ακροτήτων.

Σύγγραμμα περιεκτικώτατο σε επιστημονική ανάλυση των νομικών εννοιών τις οποίες διαπραγματεύεται, με παράλληλη την ιστορική αναδρομή καθεμιάς και την «εκ του σύνεγγυς» παρακολούθηση της πορείας της μέσα στο χρόνο, προς διαπίστωση και αιτιολόγηση των αιλοιώσεων που υπέστη.

Τον συγγραφέα απασχολεί εξίσου σοβαρά η σημερινή θέση των παραπάνω εννοιών στους ισχύοντες κανόνες δικαίου και τα πεδία στα οποία αυτοί βρίσκουν εφαρμογή, ώστε η πρακτική χρησιμότητα του συγγράμματος να χαρακτηρίζεται ύψιστη.

Με συνεχείς παραπομπές στην πλούσια βιβλιογραφία, ιδίως την Ελληνική, η οπή έχει διαμοιραστεί μεθοδικά σε κεφάλαια και επιμέρους παραγράφους, κατά τρόπον ώστε το σύγγραμμα, πλαισιωμένο από αναθυτικό πίνακα περιοχομένων και λεπτομερέστατο αιλφαβητικό ευρετήριο, να προσφέρεται εύχρονο στον νομικό ερευνητή, αλλά και σε κάθε αναγνώστη, σεβόμενο τον πολύτιμο χρόνο του.

Από τα κεφάλαια που «συνεπάίρουν» τον μελετητή, δίχως να μειώνουν την σπουδαιότητα των ποιητών, είναι αυτό της πειτουργίας του δικαιώματος, υποδιαιρούμενο στην άσκηση, την κατάχρηση και την προστασία τούτου. Ο τόμος διακόπτεται στο θέμα των αποσβεστικών προθεσμιών, το οποίο έπειτα της παραγραφής των αξιώσεων, έτσι ώστε να δημιουργεί στο μελετητή έντονο το αίσθημα της προσμονής του δευτέρου τόμου, τον οποίο εύχομαι να αξιωθεί και θέσει σύντομα σε κυκλοφορία ο συγγραφέας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Γ. ΣΑΡΡΗΣ
Συμβολαιογράφος Θεσ/νίκης
τ. Πρόεδρος Σ.Σ.Ε.Θ.

Στέφανου Κουτσιμανή

«ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΡΟΣΟΣΤΑΛΙΔΕΣ ΜΕΤΙΣ ΔΙΑΘΗΚΕΣ ΤΩΝ ΕΔΩ ΚΑΙ 2000 ΧΡΟΝΙΑ»

Ο τέως συμβολαιογράφος, μέλος του Συλλόγου μας, απλά όπως αποκαλεί ο ίδιος τον εαυτό του και ιστορικός ερευνητής και πλαισιογράφος, μας έστειλε το τελευταίο έργο του με τον παραπάνω τίτλο.

Ο κος Κουτσιμανής που όπως θυμίζουμε μας ανακάλυψε τους δύο προστάτες αγίους μας, Μαρκιανό και Μαρτύριο, τους νοταρίους του Βυζαντίου, μας εξεπληξε ευχάριστα με το τελευταίο πόνημά του, για το οποίο μάλιστα έλαβε και τιμητική διάκριση από την Ακαδημία Αθηνών.

«...τώρα που παρουσιάζω ως ειλάχιστος νοτάριος τη διαθήκη του Μεγάλου Πατριάρχου της Κωνσταντινουπόλεως και Φωτισμένου Ιεράρχου Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, ενός εκ των τριών Μ. Ιεραρχών της Ορθοδοξίας, που άφησε τα εγκόσμια το 390μ.χ. και τις δώδεκα (12) πνευματικές διαθήκες των Μεγάλων Πατριαρχών του Ισραήλ, ηγετών των δώδεκα φυλών του, αισθάνομαι ότι βρίσκομαι σε φλέβες καθάριου νερού».

Αυτά είναι τα εισαγωγικά λόγια του ίδιου του συγγραφέα. Η διαθήκη του Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου θυμίζει περισσότερο κανονική διαθήκη, όπως τη γνωρίζουμε εμείς οι συμβολαιογράφοι.

Είναι ένα πολύ ενδιαφέρον κείμενο τόσο από θεολογικής όσο και από ιστορικής και κοινωνιολογικής άποψης. Επιπλέον το πολύτιμο αυτό κείμενο, που το πρωτότυπό του βρίσκεται στη Μεγάλη Βιβλιοθήκη του Βατικανού, στη Ρώμη, προσθέτει στο όλο πλαίσιο της εποχής του και μια νομική διάσταση.

Με τον Επίσκοπο Τανζανίας, την Αφρικανικής πείρου, και Ιεραποστόλου κ.κ. Δημήτριο.

Βεβαίως ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι διαθήκες – παρακαταθήκες των 12 Πατριαρχών των υιών Ιακώβ προς τα παιδιά τους, τις οποίες παραθέτει ο συγγραφέας σε νεοελληνική μετάφραση από τον αξιόλιο συνεργάτη του, τον κ. Παναγιώτη Παπαφράγκο.

Οι δώδεκα Πατέρες του Ισραήλ είναι: Ρουβήμ, Συμεών, Λευί, Ιούδας, Ισαχάρ, Ζαβουηών, Δαν, Νεφθαλείμ, Γαδ, Ασήρ, Ιωσήφ και Βενιαμίν.

Ας σημειώσουμε ότι όλοι αυτοί οι πατέρες όταν έγραφαν τη διαθήκη τους ήταν πάνω από 100 ετών, συνηθέστερα γύρω στα 120 έως 130 έτη της ζωής τους.

Το βιβλίο αυτό έχει το προσόν να φέρνει σε επαφή το μέσο αναγνώστη με πολύτιμα κείμενα θεολογικά και φιλοσοφικά που εν πολλοίσι του είναι άγνωστα.

Σοφία Μουρατίδου
Αντιπρόεδρος Σ.Σ.Ε.Θ.